

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sanna Hongisto

JIN, JANG JA JOURNALISMI

Journalismin ideasta ja sen sukupuolittumisesta

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Kesäkuu 2007

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

HONGISTO, SANNA: Jin, Jang ja journalismi. Journalismin ideasta ja sen sukupuolittumisesta.

Pro gradu -tutkielma, 98 s.

Tiedotusoppi

Kesäkuu 2007

Tutkielmani aiheena on selvittää, onko journalismilla joitakin pysyviä ideoita, ja jos on, onko niillä yhteys sukupuoliin. Analyysini kohteena ovat journalismin tutkimuksessa esiintyneet näkemykset journalismin ideasta. Keskeisiä analyysin kohteita ovat esimerkiksi Michael Schudsonin *Discovering the News*, John C. Hartsockin *A History of American Literary Journalism* sekä Risto Kuneliuksen *Journalismi nelijalkaisena otuksena*.

Vaikka tutkin historiaa, päämääränäni on hahmottaa pysyviä ideoita, joita historian dynaaminen prosessi vain ilmentää. Valitsemassani aineistossa korostuu kaksi journalismin ideaa: tiedonvälitys ja tarinankerronta. Suhteutan journalismin muita historiallisia ideoita noihin kahteen. Pohdin sitä, miten tiedonvälityksen ja tarinankerronnan on sanottu näkyvän journalismin esimuodoissa ja niiden jälkeisissä vaiheissa, aina nykypäivään asti. Aineistossani tutkijat esittävät näkemyksiä, joiden mukaan tiedonvälitys ja tarinankerronta teoreettisina käsitteinä sekoittuvat toisiinsa. Alankin ymmärtää tiedonvälityksen ja tarinankerronnan toistensa suhteelliseksi vastakohtiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että mikään journalismin muoto ei ole yksiselitteisesti tiedonvälitystä tai tarinankerrontaa, vaan niissä on aina toistensa siemen.

Sen jälkeen tutustun teksteihin, jotka puhuvat naisen ja feminiinisen asemasta käytännön toimitustyön rakenteissa. Tämän aineiston perusteella liitän tiedonvälityksen maskuliiniseen eli mieheen ja tarinankerronnan feminiiniseen eli naiseen. Väitän tutkielmassani, että journalismi on rakenteellisesti sukupuolittunutta siten, että maskuliininen tiedonvälityksperinne hallitsee feminiinistä tarinankerrontaperinnettä. Ymmärrän maskuliinisen ja feminiinisen essentialistisen feminismin mukaisesti ruumiillisiin sukupuoliin yhdistyviksi käsitteiksi. Päätelmäni siis on, että naiset ja feminiininen kompetenssi ovat journalismissa jääneet miesten ja maskuliinisen jalkoihin. Perehdyn essentialistisista ajattelijoista etenkin Luce Irigarayyn.

Esitän tutkielmassani, että tulevaisuuden hyvän journalismin avain voi olla feminiinisen ja maskuliinisen tasapainottaminen. Etsin teoreettista tukea tasapainottamiselle kiinalaisesta Jin/Jang-teoriasta. Sen mukaan kaikissa maailmankaikkeuden ilmiöissä on kaksi perusideaa, jotka ovat toistensa suhteellisia vastakohtia. Käsitän tiedonvälityksen eli maskuliinisen Jangiksi ja tarinankerronnan eli feminiinisen Jiniksi. Argumentoin muun muassa sitä käsitystä vastaan, että viihdejournalismo olisi feminiinistä, ja hahmotan viihteen paikkaa feminiininen–maskuliininen-akselilla. Esitän tutkielmassani, että feminiinisen journalismin avainkäsitteitä on kohtaaminen, kun taas maskuliininen journalismi kiteytyy sanaan raportoiminen. Feminiinisen journalismin määrittelyn avain on pohdintojeni perusteella tunteen käsite; maskuliininen journalismi perustuu aineistoni mukaan järkeen.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	5
1.1 Journalismin idea – juuria etsimässä	5
1.2 Äiti, miksi on journalismia?	7
2 JOURNALISMIN IDEAA ELI OLEMUSTA JÄLJITTÄMÄSSÄ.....	11
2.1 Historia ja kaksi ideaa: tiedonvälitys ja tarinankerronta	11
2.1.1 Ennen kaupallisuutta – tiedon ja tarinan rinnakkaiselo	12
2.1.2 Kaupallisuuden alkumetrit – tiedon ja tarinan sekoitus.....	16
2.1.3 Taide vastaan tiede – sata vuotta tiedon ja tarinan kilpailua.....	17
2.1.4 Objektiivinen ja subjektiivinen tiedotusopillisessa keskustelussa.....	24
2.1.5 Uudet tuulet – talousajattelu, osallistaminen ja viihteellistyminen...	28
2.2 Teoria neljästä ideasta.....	29
2.2.1 Tiedonvälityksen kritiikki	32
2.2.2 Tiedonvälityksen haastajat.....	33
2.2.3 Hyvän journalismin ja hyvän yhteiskunnan kriteereistä	35
2.2.4 Sittenkin kaksi ideaa?	36
3 JOURNALISMIN SUKUPUOLI.....	38
3.1 Uroot ja naaraat toimitustyössä	38
3.2 Feminiininen ja maskuliininen – toimintaa vai olemista?	44
3.3 Feminiininen journalismi – millaista se on?.....	52
4 NÄKÖKULMA JOURNALISMIN TASAPAINOTTAMISEEN	55
4.1 Ajattelemisen perusta – onko niitä kaksi?.....	56
4.2 Jin ja Jang -teoria ajatusvälineenä	60
4.2.2 Jin ja Jang länsimaisessa tutkimuksessa.....	61
4.2.3 Jin- ja Jang-ominaisuudet sekä niiden suhde toisiinsa	62
4.2.4 Jin ja Jang, naaraat ja uroot.....	66
4.3 Kiinalainen näkökulma eli journalismi Jin/Jang-teorian silmin.....	68
4.3.1 Maskuliininen ja feminiininen journalismin historiassa.....	69
4.3.2 Feminiininen ja viihde	71
4.3.3 Hyväksikäyttö ja kiire – merkkejä liiallistuneesta Jangista	73
4.3.4 Subjektiivinen, objektiivinen ja pyrkimys totuuteen	75
4.3.5 Kaksi jalkaa: kohtaaminen ja raportoiminen	78
4.3.6 Tunne – mitä se tarkoittaa?	85
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	88
6 LOPPUSANAT: TIETÄMINEN JA ELÄMÄNYHTEYS	93
LÄHDELUETTELO	96

1 JOHDANTO

1.1 Journalismin idea - juuria etsimässä

Jos työstäni taikka elämästäni katoaa idea, alan polkea ilmaa. Idea on kuin juuri, joka pitää minut kiinni omassa totuudessani. Ilman juurta säntäilen päättömästi avaruudessa, missä ohitseni vilahtelee toisten ihmisten juuria. Yritän epätoivoisesti tarttua niihin kiinni, mutta huomaan lopulta, ettei toisten totuuksiin takertuminen tee minua tyytyväiseksi. Kun suostun kohtaamaan tämän asian, huomaan, että voin saada kiinni siitä mikä minulle on tärkeää ainoastaan rauhoittumalla keskelle äärettömyyden kaaosta ja ravitsemalla lempeästi omaa juurtani.

Toimittajat saavat esimakua ammatin käytännöstä yleensä jo opiskeluaikana. Käytännön toimitustyössä on aluksi helppo tuntea itsensä tärkeäksi. Saa jättää soittopyyntöjä ministereille ja ottaa vastaan kuninkaallista kohtelua firmojen tiedotustilaisuuksissa. Myös valta tuntuu mukavalta. On suorastaan huimaavaa päästä itse kirjoittamaan pitkään seuraamaansa palstanpäättä, jossa piikitellään julkkiksia ja poliitikkoja. Kun uutuudenviehätys muutaman kesäpestin jälkeen katoaa, saattaa huomata, että haluaa työllään olevan muutakin merkitystä kuin oman egon kasvattaminen. Silloin palaa miettimään, mitä varten oikein hakeutui toimittajan ammattiin. Mitä varten tätä työtä tehdään? Mikä on journalismin idea?

Jokaisella on omat syynsä toimia jossakin työssä tai ammatissa. Ihmiset kokevat työnsä merkitykselliseksi eri syistä. Ei siis ole olemassa yleisiä hyvän työn kriteerejä. Lähden tutkielmassani kuitenkin etsimään omia hyvän journalismin kriteerejäni yleisestä, toisten ihmisten ideoista. Pujottelen läpi historian ja yritän hahmottaa ohi vilahtelevien yksityiskohtien maisemasta ne päätehtävät, joita journalismi on hoitanut eri aikoina. Sanotaan, että totuus on yksinkertaista. Yritänkin nähdä journalismin yksinkertaisimmillaan; pelkistää idean niin harvaan juureen kuin mahdollista. Sitten kysyn itseltäni, mitä ajattelen noista juurista, miten itse ryhmittelisin ja nimittäisin niitä ja mitkä niistä ovat sukua omalle juurelleni.

Opiskeluaikani olen kerännyt työkokemusta paikallislehti Pietarsaaren Sanomista, Aamulehden uutis- ja sunnuntaitoimituksesta, Ilta-Sanomien Plussa-liitteestä ja Helsingin Sanomien Nyt-liitteestä. Lehtimaailmassa uutistyötä on tarjolla paljon enemmän kuin muuta kirjoittamista. Olen aina kuitenkin kokenut reportaasikirjoittamisen itselleni läheisemmäksi kuin uutistoimittamisen. Tykkään mennä tilanteisiin niiden omilla ehdoilla ja yrittää ymmärtää ihmisiä ja tapahtumakulkuja. Uutisjournalismin tehokkuutta, ennustettavuutta ja nopeutta vierastan. Myös iltapäivälehdessä ja viikkoliitteissä eli journalismin ”kevyemmällä” puolella oloni tuntuu tukalalta. Siellä arvostetaan röyhkeyttä; kykyä kysyä mitä tahansa keneltä tahansa päin naamaa. Minusta tuntuu siltä, että olen valmistumaisillani ammattiin, jonka järjestelmä hylkii omaa järjestelmäni. Journalismin pääasiallinen idea tuntuu olevan erilainen – kovempi, nopeampi, vähemmän henkilökohtainen – kuin oma ideani.

Tuntemukseni ovat saaneet minut ajattelemaan: entä jos journalismin idea onkin sukupuolittunut? Entä jos journalismin sukupuoli hylkii omaa sukupuoltani? Jos näin on, onko minulla muita vaihtoehtoja kuin lopettaa journalismin tekeminen tai vaihtaa henkisesti sukupuolta? (Naisena minun tosin on tuskin mahdollista juurtua aidosti maskuliinisuuteen.) Koetan siis tutkielmassani hahmottaa sitä, onko journalismin idea jollakin tavalla sukupuolittunut, ja jos on, kumpaa sukupuolta idea edustaa. Entä esiintyykö toinen sukupuoli journalismissa ollenkaan, ja jos esiintyy, niin missä?

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Mikä on journalismin idea?
- 2) Onko se miesten vai naisten idea eli onko tuo idea sukupuolittunut?
- 3) Jos idea on sukupuolittunut, miten sitä voitaisiin ”korjata”?
- 4) Journalismi tällaisenaan (sukupuolittuneena?) ahdistaa minua. Miten voin löytää toimittajana oman paikkani?

Kahteen ensimmäiseen kysymykseen etsin vastauksia tiedotusopillisesta ja feministisestä kirjallisuudesta. Käsittelen noita kysymyksiä luvuissa 2 ja 3. Kahteen jälkimmäiseen kysymykseen vastaan luvussa 4, joka on työni omalaatuinen osa. Siinä katson, miltä journalismi näyttää, kun sitä tutkailee itämaisesta tieteestä lainatun Jin/Jang-teorian läpi. Tässä tulkintatyössä olen varsin yksin, sillä löysin malliksi vain yhden artikkelin, joka käytti teoriaa yhteiskunnan ilmiöiden tulkitsemiseen (Berger, 2005). Myös siinä kuten omassa työssäni näkökulma oli feministinen. Siten sain varmuutta siitä, että Jin/Jang-teoria sopii feministisen ajattelun jatkoksi.

Tutkimuksessani ei ole varsinaista empiiristä aineistoa eikä metodista työkalua. Menetelmäni on sama kuin Pasi Toivosen (1995) gradussa: MINÄ YRITÄN YMMÄRTÄÄ. Aiheeni on laaja, ja sen rajausta perustuu intuitioon. Toisin sanoen olen valinnut niitä lähteitä ja lähestymistapoja, jotka ovat kulloinkin saaneet kiinnostukseni heräämään. Tämän rationaalisemmin en osaa rajaustani perustella, ja perustelun etsiminen olisikin keinotekoisia, kun julkilausuttua rajausta ei ole työn tekemisen aikana ollut olemassa. Pidän aiheen laajuutta työni vahvuutena, mutta toisaalta kokonaisuuden hallinta on sitonut voimavarojani niin valtavasti, että yksityiskohtiin jää säröjä. Monia havaintoja ja kuvailuja olisi voinut laajentaa, syventää taikka tarkentaa.

1.2 Äiti, miksi on journalismia?

Tutkimuskysymysten muotoilu osoittautui minulle alussa hyvin vaikeaksi, ja tämän työn julkilausuttu lähtökohta oli alkujaan ”selvittää journalismin ideaa taikka perimmäistä olemusta”. Lause tuntui niin epämääräiseltä, etten uskonut sen oikeasti käyvän tutkimuskysymyksestä. Niinpä harhailin pitkän aikaa päämäärättömästi kirjaviidakossa ja tunsin eksyneeni siitä, mitä alun perin halusin tutkia. Minullahan ei ollut tutkimuskysymyksiä, joiden äärelle palata kauas maailmalle eksytyäni. Yritin siis palata kotiin ja asioiden ytimeen haastattelemalla äitiäni. Päätin sisällyttää tuon haastattelun tähän lopulliseen kirjalliseen tuotokseen, koska äidin jututtamisesta oli minulle oikeasti hyötyä. Näin äitini journalismipuheessa kaksi perusjuonetta, joiden avulla sain otteen journalismin tulkinnan ympärillä vellovasta näkökulmien kaaoksesta. Mielessäni oli jo

jonkin aikaa itänyt ajatus journalismin idean pelkistymisestä kahteen olemuspuoleen. Äitini haastattelemisen vahvasti merkittävästi uskoani tuohon ituun.

Äitini on 51-vuotias maaseudulla asuva luokanopettaja, jolla on kokemusta journalismista lähinnä sen arkisena kokijana sekä journalistiopiskelijan äitinä. Minulla ei ollut haastatteluhetkellä nauhuria käytettävissä, mutta tein tarkat muistiinpanot ja esitän vastaukset tässä sitaatteina.

Ensimmäiseksi kysyin äidiltäni hänen näkemystään siitä, miksi journalismia on. Äiti halusi tietää, mitä tarkoitan journalismilla. Määrittelin journalismin viestintävälineissä esiintyväksi, toimittajien tuottamaksi tai muokkaamaksi sisällöksi. Vältin käyttämästä sanan "tieto" johdannaisia, kuten sanoja "tiedotusväline" tai "tiedonvälitys". Äiti aloitti vastaamisen luomalla katseensa historiaan.

Jollakulla on varmaan ollut tarvetta saada ajatuksensa esille, ja suusta suuhun -menetelmä on ollut liian hidas tai suppea väline. Joku on hoksannut olla se ensimmäinen journalisti, joka on saanut leviämään ajatuksiaan laajemmalle.

Sitten joku vallanpitäjä on varmaan keksinyt, että viestinnällä voi vaikuttaa alamaisten ajatusmaailmaan. On keksitty, että viestinnän avulla voi sivistää ihmisiä, mutta sitten sinne joukkoon on pantu ehkä jotain hapatustakin.

Äitini alkoi siis etsiä journalismin olemusta historiasta. Seuraavaksi kysyin: mihin sinä tarvitset journalismia?

Haluan tietää, mitä maailmalla on tapahtunut. En ole niinkään kiinnostunut siitä, että mitä tuossa naapurissa tapahtuu, vaan haluan tietää esimerkiksi että mitä Suomessa on tapahtunut.

Tässä vaiheessa äitini siis alkoi oma-aloitteisesti puhua tietämisestä. Mihin tarvitset tietoa, kysyin.

Osittain ihan siihen, että se on viihdyttävää. Kun vain istuu johonkin telkkarin tai lehden ääreen, tulee silmälleeksi vähän kaiken näköistä, mitä ei rupeaisi lukemaan tai katsomaan, jos se ei olisi

siellä joukossa. Toisinaan tuntuu, että se (tieto ja viihde; SH) pitää nykyään ihan nappulasta panna pois päältä.

Haluan myös pysyä ajan hermolla. En halua olla ummikkona.

Tiedossa ja viihteessä on siis jotain samaa. Lisäkysymys: millaisia juttuja haluat lukea?

En ainakaan mitään juorupalstoja. Tykkään sellaisista jutuista, joissa ihmiset pistävät itsensä likoon. En niinkään sellaisista, joissa vain todetaan, että tsunami vei niin ja niin monta sataa ihmistä. Tykkään lukea sellaisia juttuja, joissa ihmiset tietävät mistä kirjoittavat, ja heillä on omakohtainen näkemys asiasta.

Juttujen ei tarvitse olla pelkkää tietoviisautta. Tykkään lukea pohdintoja ja sellaisia vähän kaunokirjallisiakin juttuja. Jos nyt vaikka kuvitellaan tällainen matkakertomus, että toimittaja menisi junalla Helsinkiin ja peilaisi ohi vilahtavia asemia, kertoisi millaisia mietteitä vaikka jokin ikkunasta näkyvä kaatopaikantynkä herättää, tai jokin loistelias palatsi - että minkäköhän takia semmoinen siellä on.

Sellaisia lehtiä ei tarvita, joita kukaan ei lue. Lehdet pitää saada sellaisiksi, että tavallinen ihminen voi niitä lukea.

Melkein voisi sanoa, että toimittajien ei tarvitsisi kirjoittaa aina niin viisaita. Lehdissä voisi olla enemmän arkikieltä. En tarkoita huonoa kieltä, vaan itse koetun makua. Olisi hyvä, jos toimittajat uskaltaisivat käyttää sellaisia omia ilmaisujaan, joita he käyttävät arkikielessään.

Äitini mukaan journalismissa pitää siis olla mielipiteitä, asiantuntemusta, eläytymistä ja hyvin kirjoitettuja juttuja. Tästä päätellen äiti lukee reportaaseja, kolumneja, artikkeleita ja mielipidekirjoituksia mieluummin kuin uutisia.

En osaisi lukea pelkästään maakuntalehteä, kuten Ilkkaa tai Pohjalaista, jotka tunnustavat tiettyä ideologiaa. Ihmisiä ei saa aivopestä journalismilla. Päin vastoin pitää opettaa ihmisiä ajattelemaan monen ihmisen näkökulmasta - köyhien ja rikkaitten, lasten ja vanhusten.

Pohdittuaan journalismin tarkoitusta ensin omalta kannaltaan äiti päätyi miettimään asiaa yhteiskunnallisesti. Tiedosta puhuessaan äitini ei käyttänyt sanaa "objektiivisuus", eikä

perännyt toimittajilta raportoinnin tarkkuutta tai tiheää seulaa. Päinvastoin ”juttujen ei tarvitse olla pelkkää tietoviisautta”.

Äitini haastattelemisen selkeytti ajatuksiani ja toi vahvistusta tutkimussuunnitelmaani. Äitini aloitti pohdintansa historiasta - myös minulta journalismin olemuksen ymmärtäminen vaatisi perehtymistä historiaan. Toiseksi äitini kuin luonnostaan ajautui miettimään journalismin roolia yleisellä tasolla pohdittuaan ensin omaa suhdettaan siihen. Samalla tavalla minäkin voisin tutkimuksessani kuljettaa kahta ongelmaa: voisin paitsi miettiä journalismin yleistä ideaa myös rakentaa omaa ammatti-identiteettiäni. Haastattelun kolmas ja tavallaan tärkein viesti oli se, että äitini puheissa näkyivät samat kaksi juonetta jotka olin itse hahmottanut teoriakirjallisuutta lukiessani: journalismi tarjoaa meille yhtäältä faktoja ja informaatiota ja toisaalta jotain muuta, jota tiedotusopissa on kutsuttu tarinalliseksi, keskusteleväksi, osallistuvaksi tai subjektiiviseksi journalismiksi. Tämä tutkielma pyrkii ymmärtämään noita kahta journalismin juonetta ja sitä, millä tavalla ne näyttävät elävän rinnan ja kietoutuvan toisiinsa.

2 JOURNALISMIN IDEAA ELI OLEMUSTA JÄLJITTÄMÄSSÄ

Kuneliuksen (1997, 52) mielestä ”journalismista on tietyn kehityksen kautta tullut sellaista kuin se nyt on”. Schudson (1978, 40) on samoilla linjoilla sanoessaan, että nykyinen sanomalehti on modernin yhteiskunnan tuote - versio, joka on selvinnyt voittajana kehityksen kilpajuoksussa ja versioiden darwinistisessa kamppailussa. Tutkijoiden mukaan historia on siis muovannut journalismista sellaista kuin se on nyt. Kun tarkkaan katsoo, näkee nykyjournalismissa historian kerrokset.

2.1 Historia ja kaksi ideaa: tiedonvälitys ja tarinankerronta

Koetan tässä esittää journalismi historian vaihe vaiheelta. Ensin lähestyn ”esihistoriaa” eli kerron, millaiset viestintämuodot edelsivät varsinaista journalismia ja joukkoviestintää. Etenen kronologisesti aina nykypäivään asti. Tarkastelen historiaa kahden idean näkökulmasta, joita nimitän tiedonvälitykseksi ja tarinankerronnaksi. Journalismia oli tapana tulkita juuri näiden kahden näkökulman kautta aina 1990-luvulle asti. Sittenmin suosituiksi tulkintakehyksiksi ovat tulleet journalismin näkeminen keskusteluna tai kansalaistoiminnan resurssina (ks. esim. Kunelius, 2000). Myös viihteellistymisen tutkimus on vienyt huomiota toisaalle tiedonvälitys-tarinankerronta-akselilta. Itse palaan tutkielmassani kahden koulukunnan kamppailuun ensinnäkin sen vuoksi, että aineistoksi löytämäni historiankirjoitus jäsentää journalismin perinnettä näiden kahden idean varaan. Tässä käyttämistäni lähteistä sekä Michael Schudsonin (1978) että John C. Hartsockin (2000) teokset näkevät journalismin kahtalaisena toimintana, tiedonvälityksenä ja tarinankerrontana. Toisaalta palaan vanhaan kahtiajakoon sen vuoksi, että päämääränäni on tutkia journalismin sukupuolittuneisuutta. Teoria kahdesta perusideasta tukee hypoteesia siitä, että journalismi perustuisi olemukseltaan kahteen sukupuoleen. Palaan näihin ajatuksiin luvussa 3.

2.1.1 Ennen kaupallisuutta – tiedon ja tarinan rinnakkaiselo

Yhdysvaltalaisen tarinallisen journalismin historiaa koonnut Hartsock (2000, 81) jäljittää journalismin juuret antiikin filosofeihin saakka. Hartsockin mukaan antiikin aikaan ”selon tekemisellä ajallisen ja avaruudellisen maailman ilmiöistä alkoi olla merkitystä yksilölle ja yhteisölle”.

Toisaalta ajatellaan, että journalismin juuret ovat runoudessa. Ennen modernin yhteiskunnan syntyä uutiset sodista, luonnonmullistuksista, rikoksista ynnä muista sellaisista esitettiin balladien ja runojen muodossa (Kunelius, 1998, 52–53). Runot ja tarinat perustuivat yleensä tositapahtumiin ja tietoon, ja niiden tarkoitus oli välittää tietoja. Usein runoja tehtiin erikoisista ihmisistä. Esimerkiksi legendat Ison talon Antista, Pyhästä Henrikistä ja Elinan surmasta ovat tallentuneet kansakunnan muistiin runomuodossa. (Tommila, 1988, 28)

Runoudessa alettiin käyttää kansankieltä 1400-luvulla. Tavallisten ihmisten kieli taipui elämän kuvaamiseen paremmin kuin latina tai ranska. Kun kansa runoili omalla kielellään, kertomuksissa näkyi entistä useammin kritiikki vallitsevaa ideologiaa kohtaan. Kirjapainotaidon keksiminen 1400-luvulla loi tekniset puitteet uutisten levittämiseen kirjallisessa muodossa. (Hartsock, 2000, 87–88)

Kun suullista perinnettä alettiin tallentaa kirjalliseen muotoon, syntyivät niin sanotut arkkiveisut. Näitä runoelmia laadittiin 1600-luvulta alkaen. Ne käsittelivät aluksi vain hengellisiä mutta sittemmin myös maallisia asioita, kuten luonnonmullistuksia, onnettomuuksia, rikoksia ja sotia. Arkkiveisut olivat suullisen ja kirjallisen viestinnän välimuoto, sillä niitä laulettiin ja muistettiin ulkoa mutta myös painettiin paperiarkille – siitä nimi. (Kunelius, 1998, 28–29) Arkkiveisujen aihevalinnat olivat samantyyppisiä kuin uutisten nykyään, mutta niiden muoto oli tarinallinen.

Ennen lehdistön syntyä tietoa kulki suusta suuhun myös ilman runo- tai tarinamuotoa. Yleensä tieto liikkui kaupunki- ja kauppakeskuksista periferian suuntaan. Yleisiä tiedonvaihtopaikkoja olivat kestikievarit, joissa matkalaiset yöpyivät kaupunkireissuilla.

(Tommila, 1988, 26) Suomen ensimmäinen varsinainen joukkotiedotusväline olivat kirkonkuulutukset, joiden avulla vallanpitäjien määräykset saatiin alamaisten tietoon. Väline oli tehokas, sillä tuohon aikaan jumalanpalveluksissa kävivät kaikki. Vuonna 1809 kansa sai esimerkiksi kuulla kirkossa, että Venäjä oli valloittanut Suomen Ruotsilta. Toisaalta tiedotettiin myös kadonneista tavaroista, tienrakennustöistä ynnä muista paikallisista asioista. Suomessa tiedotukset siirtyivät saarnastuoleista sanomalehtien palstoille vasta 1900-luvun alussa. (Emt., 29) Jo antiikin Roomassa sekä vähän myöhemmin Kiinassa tiedetään kuitenkin ilmestyneen sanomalehteä muistuttavia tiedotuslehtisiä. Niiden tarkoitus oli sama kuin kirkonkuulutusten: välittää hallitsijan käskyjä kansalle. (Kunelius, 1998, 52)

Tämän aineiston perusteella journalismin esiasteet näyttävät kaiuttavan kahtalaista ideaa. Toisaalta esijournalismissa välitettiin tietoa sivistyksen suunnasta ei-sivistykseen päin. Toisaalta kansa tulkitsi itse maailman tapahtumia keksimällä niistä lauluja ja tarinoita. "Journalistin" asemassa olivat yhtäältä kirkkoherrat ja matkalaiset, toisaalta trubaduurit ja tarinankertoajat. Toisin sanoen tiedon välittäjän tai maailman tulkitsijan asemaan saattoi päästä, jos vietti liikkuvaa elämää tai osasi pukea tapahtumia tarinoiksi. Myös nykypäivän journalistilta vaaditaan halua kulkea sekä kykyä ilmaista.

Mielestäni tämän päivän journalismin genreillä on edeltäjänsä journalismin esimuodoissa. Ison talon Antista ynnä muista hätkähdyttävistä ihmisistä seipitettyjä tarinoita voi pitää henkilöjutun edeltäjinä. Sotia, luonnonmullistuksia ynnä muita tapahtumia käsitelleet arkkiveisut taas muistuttavat paikan päältä tehdystä ulkomaan reportaasista. Suullinen tiedonsiirto kaupungeista maaseudun suuntaan tuntuu toimivan uutissähkeen tapaan. Tiedon yksisuuntainen siirto kirkonkuulutuksin näyttää jonkinlaiselta ns. objektiivisen tiedonvälitysjournalismin alkukodilta. Objektiivisen tiedonvälityksen ihannetta käsittelen tuonnempana tässä luvussa.

Kunelius jaottelee Viestinnän vallassa -oppikirjassaan (1998) journalismin historian eliittilehdistön, poliittisen lehdistön ja kaupallisen lehdistön kauteen. Kuneliuksen mukaan modernin journalismin juuret juontavat 1400-luvulta eurooppalaisten

kauppiaiden tarpeista. Kauppiaille tuli tavaksi tuttaville kirjoittaessaan säästää yleiset kuulumiset ja tiedot kirjeen loppuun. Näitä kirjeiden loppuosia, ns. uutiskirjeitä, kierrätettiin kädestä käteen. (Emt., 53) Uutiskirjeitä tiedetään ilmestyneen Saksassa ja Ranskassa jo 1480-luvulla, vain nelisenkymmentä vuotta kirjapainotaidon keksimisen jälkeen. Kolmas uutislehden esimuoto olivat lentolehtiset, joiden kulta-aikaa oli muun muassa kolmikymmenvuotinen sota. (Tommila, 1988, 36)

Journalismin historiankirjoitus aloitetaan usein juuri uutiskirjeestä, jota pidetään uutisen esikuvana. Journalismi ei kuitenkaan ole pelkästään yleisten uutisten vaihtoa eli tiedonvälitystä. Se on myös tarinankerrontaa ja henkilökohtaista tulkintaa. Sen takia journalismin historiankirjoitus pitää mielestäni aloittaa esimuodoista, joissa näkyvät myös muut kuin uutismaiset piirteet. Mielestäni tutkijoiden kannattaisi lisäksi pohtia paitsi uutis- myös yksityiskirjeiden esikuvallisuutta tämän päivän juttutyypeille. Yksityinen kirjeenvaihto alkoi Ruotsi-Suomessa myöhäiskeskiajalla, mutta siitä tuli yleistä ylhäisissäkin kansanluokissa vasta 1600-luvulla (Tommila, 1988, 34). Kun uutiskirjeet välittivät julkiseksi tarkoitettua faktatietoa, henkilökohtaisissa kirjeissä (tai kirjeen henkilökohtaisessa osassa) kirjoittaja heijasteli maailman – yleensä lähiympäristön ja lähipiirin ihmisten – sattumuksia omasta näkökulmastaan. Yksityiskirjeet välittivät tietojen lisäksi tunteita ja tuntemuksia. Siten yksityiskirjettä voitaisiin kenties pitää eräänä reportaasin esikuvana samaan tapaan kuin yksityistä päiväkirjaa pidetään blogin edeltäjänä.

Käsin kirjoitettuja uutisia alettiin kerätä järjestelmällisesti yhteen 1500-luvulla. Niitä painettiin kokoelmiksi ja myytiin, ensin vain suurten markkinoiden aikana. Kaupungeissa alkoi 1600-luvulla olla kysyntää säännöllisesti ilmestyville lehdille, joita alettiin kutsua sanomalehdiksi. Nämä kauppiaseliitille suunnatut julkaisut sisälsivät lähinnä tietoja ulkomaan tapahtumista ja keskittyivät mielipiteiden tai tulkintojen sijaan faktoihin. Yhteiskunnallisten mielipiteiden julkaiseminen ei olisi autoritäärisen hallitusmuodon takia ollut edes mahdollista. Sensuuriviranomainen tarkisti 1600-luvulla kaikki painotuotteet. (Kunelius, 1998, 53–55) Tätä journalismin vaihetta kutsutaan eliittilehdistön kaudeksi.

Kun liberalismi löi itsensä läpi ja valtioita alettiin hallita demokraattisesti, sanomalehdestä tuli sananvapauden areena. Mielipiteiden esittämisestä tuli laillista. Tämä johti aluksi siihen, että poliittiset puolueet perustivat sanomalehtiä ja kokosivat niiden avulla kannattajia aatteelleen. Lehtien tarkoitus oli opettaa ihmisiä käsittämään maailmaa tietystä näkökulmasta. Poliittinen lehdistö vakiinnutti asemansa Euroopassa ja Yhdysvalloissa 1700-luvulla. Poliittisen lehdistön kaudella syntyivät monet yhä käytössä olevat juttutyypit, kuten pääkirjoitus, teatterikritiikki ja selostukset erilaisista julkisista tilaisuuksista kuten parlamentin istunnoista ja oikeudenkäynneistä. Myös yleisönosastokirjoitukset yleistyivät. Kotimaan uutisia alettiin hankkia entistä järjestelmällisemmin, sillä juuri niiden välityksellä tehtiin politiikkaa. (Kunelius, 1998, 56-57) Samassa kaupungissa saattoi ilmestyä neljä eri lehteä - talonpojille, työväelle, virkamiehille ja porvareille kullekin omansa. (Tommila & Salokangas, 1998, 102)

Eliittilehdistö oli perustunut faktatiedon välittämiseen mielipiteiden esittämisen sijaan. Eliittilehdistön kaudella journalismissa oli tuskin lainkaan tarinallisuutta. Poliittisuus toi journalismiin tulkintaa ja sen mukana tarinaa. Kirjoittajan poliittinen intohimo - aatteellisten vastustajien mustamaalaaminen ja oman aatteen hehkutus - teki jutuista värikästä luettavaa. Eliittilehdistön kaudella journalistin virkaa oli hoitanut lehden julkaisija ja kustantaja, joka oli usein lehden ainoa toimittaja. Poliittisessa journalismissa kynää käyttivät ne, joilla oli sanottavaa ja vaikutusvaltaa. Journalistin rooli ei kuitenkaan ollut vielä määrittynyt omaksi ammatikseen, vaan toimittajuus sekoittui poliitikon rooliin. Useimmat poliitikot kirjoittelivat lehtiin, ja lehtien toimittajat viilasivat juttujen sanamuotoja saumattomassa yhteistyössä poliitikkojen kanssa. (Kunelius, 1998, 58) Poliittisen lehdistön vaiheessa tiedonvälitys ja tarinankerronta sekoittuivat kaiken kaikkiaan omalaatuisella tavalla, josta on nykyjournalismissa ehkä enemmän jälkiä kuin neutraaliuden ihanteisiin samastuva tämän päivän ammattikunta haluaa myöntää. Journalismin yhtenä ideana on nimittäin nykyäänkin yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Sivuan vaikuttamisen idean näkymistä nykyjournalismissa vielä tuonnempana tutkielmassani.

2.1.2 Kaupallisuuden alkumetrit - tiedon ja tarinan sekoitus

Yhdysvalloissa 1830-luvulla alkunsa sai uudenlainen journalismin perinne, joka perustui poliittisuuden sijaan kaupallisuuteen. Kaupallistumisen mahdollistivat uusi kaupunkikulttuuri ja kuluttavan keskiluokan muodostuminen (Schudson, 1978, 22). Ensimmäistä kertaa historiassa lehdet pitivät kohderyhmänään "kaikkia", koska lehti meni parhaiten kaupan, kun se kirjoitti kaikkia kiinnostavista asioista epäpoliittisesti, kaikkia kiinnostavalla tavalla. Uutisiin nousivat epäpoliittiset aiheet kuten onnettomuudet ja rikokset. Näitä lehtiä alettiin kutsua pennilehdiksi, sillä ne rahoittivat toimintansa pääosin mainoksilla ja niiden hinta voitiin laskea keskiluokkaisen kuluttajan kukkarolle sopivaksi. Pennilehtien uutiset noudattivat onnettomuus uutisen kaavaa, jota nykyään pidetään uutisjutun tyyppiesimerkkinä; ne vastasivat kysymyksiin mitä, kuka, missä, milloin, miksi ja millä seurauksilla (Kunelius, 1998, 61-62). Ensimmäinen pennilehti New York Sun ilmestyi vuonna 1833, ja sen vanavedessä perustettiin monta samanlaista lehteä. (Schudson, 1978, 18)

Pennilehdet kirjoittivat ihmisten arjen sattumuksista. Ensimmäistä kertaa historiassa lehdistö käsitteli ruohonjuuritason asioita. Eliittilehdistö oli keskittynyt ulkomaan ja poliittinen lehdistö kotimaan uutisiin, mutta nyt kiinnostuksen painopiste siirtyi paikallisiin asioihin. Lehdet julkaisivat poliisiuutisia ja kirjoittivat tuomioistuimissa käsitteillä olevista rikoksista. (Schudson, 1978, 22-23) Pennilehtien vaihe oli merkittävä käänne journalismin historiassa, sillä se toi journalismiin paitsi uutisformaatin myös toimittajan ammatin (emt., 65). Kun poliittiset toimittajat olivat edustaneet vain yhtä kansanosaa, pennilehtien toimittajien identiteetti rakentui jokaisen pienen ihmisen puolella olemiseen. Journalisti alkoi edustaa koko yleisöä. (Kunelius, 1998, 61) Lukijan puolella oleminen on vielä nykyäänkin yksi journalismin perusperiaatteista. Yhdysvalloissa pennilehtien ohella ilmestyi vielä pitkään hintavia eliittilehtiä. Siinä missä perinteiset lehdet vetosivat järkeen, pennilehdistö keskittyi tunteita herättäviin human interest -aiheisiin. (Schudson, 1978, 25-27)

Pennilehdistön kaudella poliittisuus ja tulkinnallisuus karsiutuivat journalismista, ja tilalle tuli raportointi. Journalismi liikahti siis taas tarinoinnista tiedonvälityksen suuntaan. Toisaalta journalismin aihevalikoima muuttui; aiheet löytyivät yhä useammin läheltä tavallisen ihmisen arkea, ja tiedon sijaan ihmisiä vetivät lehtien äärelle niiden herättämät tunteet. Näiden seikkojen vuoksi pennilehtien edustamaa journalismia pidetään usein tarinallisena. Journalistinen painopiste ei kuitenkaan ollut maailman tulkitsemisessa ja kirjoittajan kokemuksessa vaan tilanteiden raportoimisessa. Pennilehtiä voidaan siis pitää populäärilehdistön edeltäjinä, mutta tiedonvälitykseen taikka tarinankerrontaan niitä on vaikea yhdistää yksiselitteisesti. Palaan tähänkin ongelmaan tuonnempana tutkielmassani.

2.1.3 Taide vastaan tiede – sata vuotta tiedon ja tarinan kilpailua

Journalismi koki ison muutoksen taas 1890-luvulla, kun kaunokirjallisuus sulautui journalistisiin muotoihin. Kirjallisuudessa hallinnut suuntaus naiivi empirismi sopi yhteen journalismin kanssa, sillä naiivissa empirismissä kirjoittaja kirjoitti siitä, mitä näki ympärillään. Samalla tavalla toimittaja havainnoi maailmaa, ja havainnoista syntyi tarina eli lehtijuttu. Naiivi empirismi tarkoittaa näkemystä, jonka mukaan kirjoittaja saa totuudellisinta tietoa maailmasta havainnoimalla ympäristöään mahdollisimman tarkasti. Journalismille tämä tarkoitti ympäristön tarjoamien faktojen raportoimista sellaisinaan. Journalismiin kehkeytyi perinne, jota tässä nimitetään tarinalliseksi journalismiksi¹. Tarinallinen journalismi ei raportoinut sattumuksista onnettomuus uutisen kaavalla kuten pennilehdet. Sen sijaan kirjoittamisen tyyli muistutti nyt realistista fiktiota; toimittajat elävöittivät tekstiään dialogilla, kuvailulla ja yksityiskohtien paljoudella. (Hartsock, 2000, 23)

Tarinalliselle journalismille on englannin kielessä monia ilmauksia: (Narrative) Literary Journalism, Creative Nonfiction, Literary Nonfiction, Personal

¹ engl. mm. Narrative Literary Journalism (Hartsock, 2000)

Journalism, the New Journalism, the Literature of Fact ja niin edelleen (Cheney, 2001, 1). Nimitykset viittaavat siihen, että käsitteellä tarkoitetaan journalismia, jonka sisällöt ovat faktuaalisia ja muodot lähellä kaunokirjallisuutta, ja joka lähestyy lukijaansa pikemmin henkilökohtaisen kuin yleisen kautta. Tarinallisessa journalismissa korostuvat tulkinta ja subjektiivisuus, kirjoittajan oma näkökulma.

Hartsockille (2000) tarinallinen journalismi tarkoittaa sellaista journalistisen kirjoittamisen ja havainnoimisen tapaa, jossa toimittaja auttaa lukijaa ymmärtämään maailmaa kutsumalla tämän kokemaan sitä kanssaan. Tarinallisen journalismin ideana oli Hartsockin mukaan kaventaa lukijasubjektin ja jutun objektin välistä kuilua (emt., 59). Tavoitteena oli, että lukija pystyisi oman inhimillisyytensä kautta ymmärtämään jutussa esiintyviä henkilöitä. Tämä ajattelutapa syntyi Hartsockin mukaan vastareaktioksi faktoja raportoivalle uutis- ja sensaatiojournalismille, joka varasi lukijalle helpon aseman – mahdollisuuden jäädä töllistelemään uutisen kohdetta matkan päästä, moralisoiden, kuin turistina. (Emt., 67) Tarinallinen journalismi on Hartsockin mukaan nostanut päätään aina silloin, kun yhteiskunta on ollut kovassa myllerryksessä. Sen huippukausia olivat paitsi 1890-luku, myös 1930- ja 1960-luku. Palaan 1930-luvun ja 1960-luvun tarinallisuuteen myöhemmin tässä luvussa.

Miksi tarinalliset muodot sitten saivat sijaa sanomalehdessä? Historia osoittaa, että yhteiskunnan muutokset saavat myös journalismin muuttumaan. Hartsockin (2000, 59) mukaan tarinallisen journalismin syntyä selittää voimakas yhteiskunnallinen rakennemuutos. Yhdysvaltain väkiluku kaksinkertaistui 1800-luvun lopulla 30 vuodessa. Maahan tuli valtavat määrät siirtolaisia, ja kaupungistuminen kiihtyi. Elintaso nousi huimasti. Nämä nopeat ja kokonaisvaltaiset muutokset vaikuttivat Hartsockin mukaan koko yhteiskuntaan ja laukaisivat kulttuurisen kriisin. Tarinallinen journalismi menestyi tässä suhdanteessa, sillä se pystyi tarjoamaan ihmisille keinoja ymmärtää muutoksia.

Tarinallinen journalismi on myöhemmin kärsinyt arvostuksen puutteesta. Hartsockin (2000, 59) mukaan se on tullut sekä kirjallisuuden että journalismin valtavirran hylkimäksi. Realistisen fiktiokerronnan jäljittely sai näet aikaan sen, että journalismia

pidettiin pitkään jonkinlaisena toisen luokan kirjallisuutena. Kuneliuksen (1996, 13–14) mukaan myös journalismin tutkimusta ja muita yhteiskuntatieteitä on pidetty toisen luokan tieteinä verrattuna luonnontieteisiin. Koska journalismi ja sitä tutkiva tiede ovat täten kärsineet huonommuudentunteesta, ne ovat joutuneet etsimään tunnustusta omaksumalla vallitsevalle tietämisen ihanteelle eli luonnontieteelle ominaisia lähestymistapoja. Näihin kuuluu muun muassa objektiivisuuden ihanne. Objektiivisuudesta alettiin puhua journalismin yhteydessä 1920-luvun tienoilla. (Schudson, 1978, 122) Objektiivisen journalismin tunnetuin teoreetikko Walter Lippmann julkaisi vuonna 1919 teoksen *Liberty and the News*, jossa hän hahmotti journalistin tiedonkulun konemaiseksi välikappaleeksi. Lippmannin mallissa varsinaiset tiedot tulivat yhteiskunnan eri lohkojen huipulla olevista tutkimusobservatorioista, ja toimittajat vain raportoivat ne yleisölle. (Lippmann, [1919] 1995, 83–84)

Toisessa teoksessaan ([1922], 1965) Lippmann linjasi, että demokraattinen koneisto tarvitsee tiedettä ja sen ammattilaisia sen vuoksi, että kansalaisten päässä oleva kuva todellisuudesta (the picture inside) ei vastaa ulkopuolista todellisuutta (the world outside). Ihmisten pääsyä ulkopuolisen todellisuuden eli faktojen äärelle vaikeuttivat Lippmannin mielestä muun muassa sosiaalisten kontaktien rajallisuus, asioiden seuraamiseen käytettävän ajan rajallisuus ja tiivistämisestä johtuva asioiden vääristyminen. Lippmannin mukaan demokratian tuli kohdata se ongelma, että ihmisten päässä oleva kuva maailmasta ei suoraan vastannut maailmaa itseään. Tieteen avulla journalismi kuitenkin pystyisi lähestymään totuudellista kuvaa maailmasta ja siten antamaan kansalaisille eväät päätöksentekoa ja valistuneen mielipiteen muodostamista varten. (Emt., 18–19)

Lippmannin mielestä viisaus siis oli yhteiskunnan pienessä, korkeasti koulutetussa vähemmistössä, ei jokaisessa yksilössä erikseen. Tämä vankka usko asiantuntijuuteen heijasti yhteiskunnassa vallinnutta yleistä pettymystä kansanvaltaan. Demokraattista hallintotapaa seurannut markkinoiden vapauttaminen oli aiheuttanut kansalaisten elämää ravistelleita talouskriisejä. Ihmisistä alkoi tuntua siltä, että kansanvalta ei pystynyt

takaamaan hyvää yhteiskuntaa. Diktaattorit nousivat valtaan Euroopassa 1930-luvulla, ja Mussolinia ihannoitiin myös Amerikassa. (Schudson, 1978, 122–123)

Samoihin aikoihin myös tarinallinen journalismi pyrki omalta osaltaan vastaamaan talous- ja demokratiakriisissä kamppailevan kansan tarpeisiin. Sen toinen nousukausi ajoittui 1930-luvulle, jolloin Wall Streetin pörssiromahdus ja sitä seurannut suuri talouslama ravistelivat yhdysvaltalaisten elämää (Schudson, 1978, 167). Sanomalehdet vähättelivät valtakunnan talousahdinkoa ja saivat hyssyttelystä kiitosta pankeilta. Toimittajat perustelivat hyssyttelyä sanomalla, että eivät halunneet lietsoa hysteriaa. (Emt., 168) Totuuden piilottelun seurauksena yleisön luottamus sanomalehtiin romahti. Samaan aikaan tarinallinen journalismi – aikalaiskielellä kirjallinen reportaasi – sai jalansijaa aikakauslehdissä. Se oli usein ideologista ja pyrki ravistelemaan. Kirjoittajat kokivat maailman sellaiseksi, että he eivät voineet pysyä puolueettomina. Monista tulikin jonkin sortin aktivisteja. (Emt., 169) Nämä journalistit eivät enää totelleet samoja sääntöjä kuin edeltäjänsä 1890-luvulla. He esittivät pahoinpitämänsä ihmiset ja asiat pahoinpitämisen sijasta, että olisivat kuvanneet heidät ”niin inhimillisinä, että lukija pystyisi asettumaan heidän asemaansa”. (Emt., 173) Tässä heidän asenteensa muistuttaa poliittisen lehdistön asennetta. Tällaisen tarinallisen journalismin oheen kehkeytyi myös muckrakingiksi² kutsuttu journalismin alalaji, joka muistuttaa toisaalta myös tutkivaa journalismia. Suomalaisessa nykyjournalismissa muckraking-perinnettä edustanee lähinnä television Karpolla on asiaa -ohjelma.

Hartsock (2000, 135–138) linjaa, että muckraking-journalismin kautta tarinallinen journalismi muistuttaa pennilehtien aloittamaa sensaatiokirjoittelua. Hänen mukaansa sensaatiojournalismi voi yhtä aikaa muistuttaa tarinallista journalismia ja tahrata sen päämäärät. Yleisesti Hartsock on kuitenkin sitä mieltä, että tarinallinen journalismi pitää erottaa sensaatiosta. Hänen mielestään tarinallinen journalismi on itse asiassa vastareaktio paitsi objektiiviselle tiedonvälitykselle myös keltaiselle lehdistölle. Hartsockin mielestä

² Muckraking = rötöksien paljastelu

objektiivisuudelle ja sensaatiolle on yhteistä se, että ne etäännyttävät lukijan jutun kohteesta. Hartsockin mukaan sensaatio- ja muckraking-journalismi edustavat niin sanottua diskursiivista tyyliä, kuten objektiivinen journalismikin. Tarinallinen journalismi erottuu näistä perinteistä sen vuoksi, että se perustuu narratiiviseen tyyliin. Diskursiivisen ja narratiivisen³ erottelu on alun perin Schudsonin. Schudsonin (1978, 89) mukaan näitä journalismin kahta puolta voidaan kutsua myös tietomalliksi (information model) ja tarinamalliksi (story model). Näiden jaottelujen perusteella keltainen lehdistö ajautuu siis pikemmin tiedonvälityksen kuin tarinankerronnan syliin. Hartsock pitää luonnollisena, että tarinallinen journalismi upposi yleisöön 1930-luvun yhteiskunnallisissa kriisissä. ”Ei ihme, että tiedonvälitys- ja sensaatiojournalismi etäännyttävine toimintatapoineen epäonnistuivat sen tulkitsemisessa, mitä ihmisten elämässä oli meneillään”, Hartsock (2000, 59) kirjoittaa. Kun tultiin 1940-luvulle, tarinallinen journalismi oli ottanut niitä muotoja, joista se tunnetaan tänäkin päivänä. Matkakertomuksen lisäksi tunnettiin nyt kolumni sekä tarinallinen rikos- ja urheilujournalismi. (Schudson, 1978, 169–171)

Tiedeusko lävisti länsimaisen yhteiskunnan toden teolla toisen maailmansodan jälkeen. Sota oli kiihdyttänyt tieteellistä keksimistä ja päättynyt atomipommin kokeilemiseen eli tavallaan tieteen ja teknologian riemuvoittoon. Sellaisessa maailmassa ei Hartsockin mukaan ollut tilaa ”subjektiivisuudelle älyllisenä lähtökohtana”. Tarinallinen journalismi siirtyi paitsioon. (Hartsock, 2000, 187) Mielestäni on myös huomattava, että sotaan osallistuneissa maissa pelättiin uutta sotaa ja erimielisyyksiä. Tavoiteltiin voimakkaasti konsensusta, mikä kenties edisti jonkinlaisen subjektiivisuutta hylkivän yhtenäiskulttuurin syntymistä. Naiivi empirismi kohtasi loppunsa kuitenkin ennen muuta siksi, että pelkkä tiedon raportoiminen oli saanut toimittajat tanssimaan sotapropagandan ja PR-koneistojen pillin mukaan. Toimittajat huomasivat, että kaikkiin faktoihin ei voinut luottaa. Niinpä oli luotava objektiivinen menetelmä, jonka avulla pystyttäisiin valitsemaan oikeat faktat. Ammattikunnan koulutustaso nousi entisestään. Toimittajat

³ Diskursiivinen = erittelevä, johdonmukaisesti etenevä. Narratiivinen = kertova, selostava.

erikoistuiivat muiden muassa lääketiede-, työllisyys-, tiede- ja maataloustoimittajiksi. (Schudson, 1978, 138–145) Tavallaan Lippmannin visio yhteiskunnallisista observatorioistakin toteutui, sillä eri tutkimuslaitosten tuottamat raportit ovat nykypäivän uutisten ydinmateriaalia (Kunelius, 2000, 6–7). Mitä kovempi kiire toimituksissa on, sitä suuremman uutisarvon erilaiset valmiiksi sulatellut raportit saavat (esim. Mörä, 1999, 87–88). Toisaalta journalistin ohjeet (2005, 2§) neuvovat nykyään epälippmannilaisesti, että journalistista harkintaa ja päätösvaltaa ei saa luovuttaa toimituksen ulkopuolelle.

Tarinallinen journalismi puhkesi taas kukkaansa kapinallisella 1960-luvulla. Se sai nimen ”new journalism”, mikä kuvaa Hartsockin mukaan tarinallisen journalismin aiempaa asemaa: tutkijat huomasivat perinteen vasta 1960-luvulla, vaikka sitä oli harjoitettu vuosikymmenet. (Hartsock, 2000, 202) New journalism oli ”subjektiivista ja kaunokirjallisuutta lähellä olevaa reportaasijournalismia” (Juusola, 1988, 2). Hartsock selittää tarinallisuuden uutta nousua samoilla syillä kuin 1890- ja 1930-lukujen tarinallisuuspiikkejä. Amerikkalaista yhteiskuntaa koetteli taas suuri murros, jossa monet erilaiset ilmiöt kietoutuivat toisiinsa: Vietnamin sota, keskiluokkaisuuden mureneminen, uusien kansalaisliikkeiden synty, huume kulttuuri, ympäristötietoisuuden kasvu ja salamurhat. (Hartsock, 2000, 191–192) New journalismin tunnetuimpiin edustajiin kuuluva Norman Mailer sanoo kirjoittaneensa juttujaan ”välttämättömyyden pakosta nopeammin kuin koskaan ennen, ikään kuin maan historian kiihtyvä vauhti olisi kieltänyt harkinnan”. (Juusola, 1988, 95) Merkittäviä nimiä oli myös Tom Wolfe (esim. Hartsock, 2000, 6). New journalismin ajalta on peräisin myös gonzo eli ”mielettömän subjektiivinen journalismi” tai ”itsensä aiheuttamien tapahtumien selostaminen”, jonka tunnetuin edustaja oli Hunter S. Thompson. (Tommila, 1992, 303) New journalismille oli tyypillistä nostaa esiin kirjoittajan persoona, vastakohtana Lippmannin objektiivisen journalismin anonyymeille reporttereille.

Osapuilleen 1980-luvulta lähtien new journalismia tarkoittamaan on vakiintunut sana literary journalism, jonka vastine suomalaisessa ammattikäytännössä lienee feature tai tarinallinen journalismi (Blanchard, 1998, 426). Tällaisen journalismin asema on nykypäivänä hyvin vakiintunut mutta marginaalinen. Kuneliuksen (2000, 11) mukaan

journalistit näyttävät pitävän tarinallisuutta tärkeimmilläänkin jonkinlaisena ”kovan ytimen kuorrutuksena”. Hackettin ja Zhaon (1998, 52) mielestä jo new journalismin nimittäminen ”uudeksi” journalismiksi legitimoii ”objektiivisen” journalismin aseman journalismin normina. Oli miten oli, ärhäkkä new journalism -aate näyttää 1970-luvun jälkeen sulautuneen journalismin elimelliseksi mutta suhteellisen vähäpätöiseksi osaksi.

Tässä alaluvussa on tarkasteltu sadan viime vuoden ajanjaksoa kahden aatesuunnan kamppailuna. Toimittajien ammattikunta oli ollut alusta – pennilehtien noususta – saakka ylioppilaita, siis melko koulutettua väkeä. He pitivät työtään tavallisesti joko tieteenä tai taiteena. (Schudson, 1978, 69). Ideologisesti nämä koulukunnat eivät olleet niinkään etäällä toisistaan, sillä molempien johtajatuksena oli pitää pienen ihmisen puolia. Journalismin ja objektiivisuuden liittokin oli alun perin vasemmiston vastaisuus yläluokan konservatiivisille lehdille ja niiden sanelemille moraalisäännöille; empiirinen tiede katsoi yhteiskuntaa läheltä ja edusti sen ajan yhteiskuntakritiikkiä. (Emt., 75) Sekä tarinallinen että objektiivinen journalismi pyrkivät siis välittämään mahdollisimman totuudellista tietoa yhteiskunnasta. Objektiivinen journalismi kuitenkin uskoi tunteiden ja tulkinnan eliminoimiseen, kun taas tarinallinen koulukunta korosti kirjoittajan kokemuksen todistusvoimaa. Objektiivisuus–subjektiivisuus-kysymyksen lisäksi nämä kaksi journalismin siipeä erosivat toisistaan siinä, minkä muotoisia juttuja ne tuottivat. Tarinallisen journalismin itseymmärryksessä ovat olleet läsnä journalismin molemmat puolet, tiedonvälitys ja tarinankerronta. Ainakin Lippmannin mielestä (objektiivisen) journalismin tehtävänä puolestaan oli yksinomaan tiedon välittäminen. Toisaalta journalismin tutkimuksessa on pohdittu myös sitä, kertooko standardimuotoisinkin uutisjuttu sittenkin kenties tarinoita (ks. Pietilä, 1995). Itse olen sitä mieltä, että uutiset voidaan nähdä kertomuksina, mutta niiden muoto on tarinalle epätyypillisen standardi ja samoin niiden sisältö on erittäin toisteista. Tuota sisältöä ei määrää toimittajan näkemys vaan uutisformaatti. Hyvällä syyllä uutisia voidaan kuitenkin pitää yhteiskunnan yhteisen tarinan jokapäiväisenä ylläpitämisenä. Tiedonvälityksen ja tarinankerronnan sekoittuminen toisiinsa teoreettisessa keskustelussa kertoo mielestäni siitä, että ne eivät

itse asiassa ole toistensa absoluuttisia vaan suhteellisia vastakohtia. Niissä on molemmissa toistensa siemen. Palaan tähän oivallukseen perusteellisesti myöhemmin tutkielmassani.

Varsinaisen journalismin historian katsotaan alkaneen uutiskirjeestä 1400-luvulla. Taide alkoi kuitenkin liittyä journalismin ideaan vasta 1800-luvun lopulla. Tämä on merkillistä, sillä journalismin esimuodoissa taide oli vahvasti läsnä tiedonvälityksen rinnalla. Journalismin esihistoriassa yhteiskunnallinen viestintä perustui niin balladeihin kuin virallisiin tiedotuksiin. Tarinallisessa journalismissa kirjailijuus ja toimittajuus sekoittuivat toisiinsa samalla tapaa, kuin poliitikon ja toimittajan roolit olivat hämärtyneet poliittisen journalismin kaudella. Tässä luvussa on käsitelty taiteen lisäksi tieteen yhteyttä journalismin ideaan. Tieteestä ammentaneessa objektiivisessa journalismissa toimittajuus ei sekoittunut tieteentekijän toimenkuvaan. Sen sijaan toimittajat muodostivat aivan oman ammattikuntansa, jonka ammattitaitoon ei missään nimessä kuulunut maailman tutkiminen tai tulkitseminen. Toimittajan tuli vain raportoida asiantuntijoiden valitsemat faktat. Objektiivisessa journalismissa ylhäältä alaspäin suuntautuva tiedonvälitys sai kenties puhtaimman muotonsa sitten kirkonkuulutusten.

Nykypäivän journalismissa on vaikutteita niin balladeista ja kirkonkuulutuksista, niin tarinallisesta kuin objektiivisesta journalismista. Kuitenkin näyttää siltä, että nykyjournalismin valtavirta ammentaa erityisesti objektiivisesta journalismista. Tarinallinen journalismi on sadan viime vuoden aikana kukoistanut lyhyinä kriisikausina, mutta muulloin vallalla on ollut faktojen raportoimiseen taikka luonnontieteestä ammentaviin menetelmiin perustuva journalismi. Nykyään tarinallisuuden katsotaan ikään kuin täydentävän objektiivisuuteen pyrkivää uutisjournalismia (esim. Kunelius, 2000, 11-12). Voi siis sanoa, että 1800-luvun lopulta alkaneessa kilpailussa tiede voitti kirjallisuuden maailman tulkitsemisen välineenä; tiedonvälitys voitti tarinankerronnan.

2.1.4 Objektiivinen ja subjektiivinen tiedotusopillisessa keskustelussa

Edellisessä luvussa objektiivisuus-termi korvasi välillä tiedonvälityksen. Journalismissa on tavallista puhua objektiivisuudesta tiedonvälityksen yhteydessä, ja sen vastakohtaa eli

tarinallisuutta kutsutaan toisinaan subjektiivisuudeksi. Objektiiivisessa ja subjektiivisessa on mielestäni kyse samasta kahtalaisuudesta, josta olen puhunut tiedonvälityksenä ja tarinankerrontana. Seuraan tässä vielä noin kymmenen vuoden aikajänteelle, 1970-luvun lopulta 1980-luvun lopulle, sijoittuvaa teoreettista keskustelua journalismista. Ajatuksenani on tutkailla, miten objektiivisen ja subjektiivisen rinnakkaiselo piirtyy näkyviin näistä teksteistä.

Teoreettista keskustelua näyttää aineistoni perusteella leimaavan uutisjournalismin metodin kritiikki. Uutisjournalismin ehkä tunnetuin problematisoija on Gaye Tuchman. Hänen mukaansa journalistien ammattikunta perustaa ammattitaitonsa erilaisille faktuaalistamisen strategioille, joita voi kutsua strategisiksi objektiivisuusrituaaleiksi⁴. Tuchmanin mielestä journalistit suhtautuvat tietoon luonnontieteilijöiden tavoin, vaikka heidän pitäisi suhtautua siihen yhteiskuntatieteilijöiden tavoin. Yhteiskuntatieteellinen tieto riippuu aina tietäjästä. Journalismi ei mitenkään pysty tarkastelemaan tutkimusobjektiaan sen ulkopuolelta eli objektiivisesti, koska se on osa tutkimuskohdettaan eli yhteiskuntaa. (Tuchman, 1978, 199–201) On utopia, että tiedotusvälineet pääsisivät käsiksi objektiiviseen tietoon, koska tieto on aina tilannesidonnaista (emt., 177).

Jorma Miettistä ei voi varsinaisesti pitää tiedotusopillisena teoretikkona, mutta hänellä on ollut käytännössä valtaa toimittajien ammattikäyttäytymiseen, sillä hänen toimitustyön oppikirjaansa (1988) käytettiin pitkään tiedotusopin kurssilukemistona. Miettisen mielestä hyvä journalisti etäännyttää itsensä aineistostaan. Journalistin tulee katsoa maailmaa objektiivisen tarkkailijan asemasta. Subjektiivisen näkökulman ottaessaan journalisti lakkaa olemasta journalisti. (Miettinen, 1988, 19) Miettinen siis kannustaa toimittajia ”jatkamaan samaan malliin” eli sisäistämään näennäisen objektiivisuuden rutiinit.

⁴ Tuchman esitti ajatuksensa strategisista objektiivisuusrituaaleista alun perin vuonna 1972. Rituaaleja ovat: Toimittaja tuo esiin eri osapuolten näkemykset, jolloin hän voi väittää olevansa objektiivinen. Toimittaja voi hankkia lisätietoja, jotka vahvistavat hänen muista lähteistä saamaansa tietoa. Toimittaja voi käyttää lainausmerkkejä ja siten asettaa jonkun näkemykset kyseenalaisiksi tai panna arvovaltaisen tahon sanomaan sen, mitä itse haluaa sanoa. Toimittaja kirjoittaa otsikkoon ja jutun alkupuolelle ne asiat, joita hän pitää tärkeimpinä. (Miettinen, 1988, 167)

Miettisen mukaan strategisten objektiivisuusrituaalien seuraaminen on osoitus toimittajan ammattitaidosta. Totuusrituaalit suojaavat toimittajaa arvostelulta. Miettisen mielestä suomalainen journalismi on yleisön toiveiden mukaista, eikä sen periaatteita ole tarpeen tarkistaa. (Emt., 167–169) Miettinen ei huomaa sitä, että ”objektiivinen journalismi” on itse asiassa objektiivista ja totta vain siitä näkökulmasta, joka yhteiskunnassa on kulloinkin vallalla.

Ilkka Rentola (1983) on tutkinut amerikkalaisia journalismin oppikirjoja kriittisellä otteella. Hän löysi niistä ”normaalijournalismin säännöt” - metodin, jonka mukaan journalismia tehdään. Nuo säännöt tarkoittavat toimitustyöhön rakentuneita rutiineja, joiden reunaehdot määrää vallitseva yhteiskunta eli käytännössä taloudellinen kilpailu. Koska uutistyyön metodi kantaa sisässään kilpailuyhteiskunnan arvoja, metodin eli vallitsevien rutiinien mukaan työskentelevä journalisti pönkittää noita arvoja. (Rentola, 1983, 8–9) Siten huomataan, että objektiiviseksi kutsuttu journalismi on käytännössä ideologista.

Tiedonvälityksen ja tarinankerronnan välinen väittely huipentui Suomessa Pertti Hemánuksen ja Kauko Pietilän vuoropuheluun, josta syntyi myös kirja Seitsemän erää journalismista (1982). Aatteellisesti vastakkain olivat Hemánuksen ”objektiivinen joukkotiedotus” ja Pietilän ”uusi journalismi”. Keskustelun ydinkäsitteitä olivat ajan hengen mukaisesti kapitalismi ja ideologia. Eräs keskeisimmistä kysymyksistä oli se, onko objektiivinen joukkotiedotus kapitalismin isäntä vai renki. Hemánus edusti edellistä ja Pietilä jälkimmäistä kantaa. Hemánus korosti tiedon käsitettä, sillä hänen mukaansa ihminen pystyi tiedon avulla vapautumaan kapitalismin ikeestä (Hemánus & Pietilä, 1982, 91). Pietilä taas kyseenalaisti Hemánuksen näkemyksen siitä, että tiedostavan eli ”tosiasioita kunnioittavan” toimittajan oli mahdollista olla ideologioista vapaa eli objektiivinen (emt., 28–29). Pietilä huomautti, että ”tosiasiain kunnioittaminen ilmaisee ideologista suhdetta tosiasioihin: tosiasiain ylivallan tunnustamista”. Pietilän omaa näkökulmaa kuvaa muun muassa hänen teesinsä ”Ei tietoa – journalismia!”.

Journalismikeskustelusta 1970- ja 1980-luvuilta löytyy puhetta myös subjektiivisesta journalismista. New journalismia tutkinut Juusola (1988, 2) sanoo, että professionaalinen journalismin ihanne on kahtalainen: toisaalta meillä on ”neutraali journalismi” ja toisaalta ”osallistuva journalismi”. Neutraalilla Juusola tarkoittaa objektiivisuuteen pyrkivää ja osallistuvalla tarinallista/subjektiivista journalismia. Hemánus ja Ilkka Tervonen laativat vuonna 1986 kirjasen nimeltä ”Vaihtoehtojournalismi - minkälainen vaihtoehto?”. He sanovat vaihtoehtojournalismia harjoitettavan muun muassa Helsingin Sanomien sunnuntainumerossa ja Kuukausiliitteessä. Vaihtoehtojournalismista välittyy Hemánuksen ja Tervosen mukaan elämyksellisyyttä, joka kannustaa lukijoita yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen. Kun tekijä itse menee mukaan kokemaan tapahtumaa, myöskään lukija ei voi pysyä puolueettomana tarkkailijana vaan kokee osallisuutta tapahtumiin. (Hemánus & Tervonen, 1986, 15–16) Yhdenlaista elämyksellisyyttä ja tunteisiin vaikuttamista on tutkijoiden mukaan myös juttujen kirjoittaminen kekseliäästi ja kaunokirjallisesti tai häivyttämättä omaa puheenpartta, sekä yhtä lailla juttujen mielikuvitukseksi kuvittaminen ja taittaminen (emt., 20–21).

Hemánus ja Tervonen (1986, 31) tulevat siihen tulokseen, että vaihtoehtojournalismia ohjaa tieto-opillisesti subjektin ja objektin vuorovaikutusteoria. Siten he osoittavat mielestäni ansiokkaasti, että rinnakkaiskäsitteistä ”objektiivinen journalismi” ja ”subjektiivinen journalismi” ei oikeastaan pitäisi puhua näillä nimillä. ”Subjektiivinen” journalismi näet syntyy kirjoittajasubjektin tajunnan ja ulkopuolisen todellisuuden vuorovaikutuksessa - ja niin syntyy myös objektiiviseksi kutsuttu journalismi. Hemánuksen ja Tervosen mielestä vaihtoehtojournalistit korostavat näkökulmansa subjektiivisuutta siksi, että vallassa oleva journalistinen kulttuuri korostaa objektiivisuutta. Kaikkea journalismia ohjaa kuitenkin subjektin ja objektin vuorovaikutusteoria, sillä kaikki viestintä on subjektin ja objektin vuorovaikutusta, ja sekä täydellinen objektiivisuus että täydellinen subjektiivisuus⁵ ovat journalismille

⁵ Tieto-opillinen subjektiivisuus tarkoittaisi sitä, että journalistinen tuotos perustuisi pelkästään tekijän mielikuvitukseen. Tekijä ei olisi esimerkiksi puhunut haastateltavien kanssa tai tutustunut puheena olevaan aiheeseen todellisuudessa.

mahdottomia. (Emt., 10–13) Hemánus ja Tervonen puhuvatkin subjektiivisen sijaan vaihtoehtojournalismista, joka pyrkii pureutumaan ilmiöiden syvimpään olemukseen ja taustoihin (emt., 31). Tällaisen journalismin kutsuminen vaihtoehtojournalismiksi kertoo sen vaatimattomasta asemasta suhteessa valtajournalismiin.

Tieteellistä keskustelua journalismin ideasta on käyty aina 1990-luvulle asti tiedonvälityksen ja tarinankerronnan, objektiivisen ja subjektiivisen, välillä. Näistä ensimmäinen näkökulma on ollut vallitsevassa ja jälkimmäinen haastajan asemassa. Tarinallisen journalismin marginaalisuudesta kertoo sen nimittäminen uudeksi journalismiksi perinteen oltua olemassa jo liki sata vuotta. New journalism -ilmiön tulkitsijat eivät nähneet sen pohjalla olevia tarinallisuuden pitkiä juuria. Marginaalisuudesta todistaa myös perinteen nimittäminen vaihtoehdoksi. Kenties juuri tarinankerronnan heikon keskusteluaseman vuoksi tiedonvälitysjournalismia on 1990-luvun jälkeen haastettu muistakin suunnista kuin tarinallisuuden tai subjektiivisuuden näkökulmasta. Luvussa 2.2. palaan näihin haastajiin ja siihen, miten ne mielestäni suhteutuvat tiedonvälitys–tarinankerronta-dikotomiaan.

2.1.5 Uudet tuulet - talousajattelu, osallistaminen ja viihteellistyminen

Länsimainen demokratia ja sen instituutiot, myös journalismi, ovat 1990-luvulla suistuneet syvenevään kriisiin niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissakin. Neuvostoliiton romahtaminen vuonna 1991 enteili joidenkuiden mielestä sitä, että demokratia vihdoinkin ylittäisi lopulliseen voittoon maailmassa. Aivan näin ruusuisesti ei kuitenkaan käynyt. (Heikkilä, 2001, 15) Suuri syy demokratian kriisiytymiseen on ainakin Schudsonin mukaan talousajattelu, joka 1990-luvulla läpäisi koko yhteiskunnan. Maailman johtajat ovat kannattaneet politiikkaa, jonka mukaan hallituksen tehtävä on tukea talouden kehitystä. Täten talouskasvun idea asettuu muiden yhteiskunnallisten ideoiden yläpuolelle. (Schudson, 2003, 112) Poliittisen järjestelmän kriisi näkyy mielestäni muun muassa siinä, että merkittävien yhteiskunnallisten aiheiden (ilmastonmuutos, irtisanomiset jne.) käsittely näkyy siirtyvän sanomalehdessä muualle kuin politiikan sivuille. Poliitiikan uutisointi taas on muuttunut eräänlaiseksi ”politiikan teatterikritikiksi” mikä on

heikentänyt yleisön luottamusta paitsi poliitikkoihin myös toimittajiin (Heikkilä, 2001, 17; ks. myös Schudson, 2003, 92–99).

Journalismi kehittyi aikanaan omaksi professiokseen yhtä jalkaa yhteiskunnan demokratisoitumisen kanssa. Niinpä demokratian kriisi on saanut tutkijat puhumaan journalismin lopusta (ks. Kunelius, 2000, 3). Toisaalta se on saanut tutkijat kehittämään uusia journalismin tekemisen ja demokratian tuottamisen tapoja. Erilaiset kansalaisjournalismin kokeilut ovat jalkautuneet ruohonjuuritasolle ja etsineet tapoja, joilla kansalaisille voitaisiin tarjota entistä aktiivisempi rooli journalismissa (esim. Heikkilä, 2001). Toistaiseksi journalismin valtavirta ei ole ottanut kansalaisjournalismia omakseen – vaikka jonkinlaista hämmennyksen sekaista kiinnostusta ”tavallisiin ihmisiin” esiintyy. Tästä kiinnostuksesta on merkinä niin sanotun taviskainalon vakiintuminen lajityypiksi. Taviskainalojutun tarkoitus on tuoda byrokraattinen uutinen lähelle lukijaa. Tavallista ihmistä eli tavista haastatellaan kuitenkin vain oman elämänsä asiantuntijana, jolloin hänen sanomansa on alisteista jutussa esiintyville auktoriteetilähteille. (Högmander, 2005).

Vuosituhanen vaihteessa toimittajia ja tutkijoita on puhuttanut erityisesti journalismin viihteellistyminen. Suomessa aikakauslehtikenttä on muuttunut nopeasti entistä sensaatiomaisemmaksi, kun esimerkiksi *Katso!* ja *Seura* vaihtoivat tyystin ilmettä (esim. Kaukonen, 2006). Monia journalisteja onkin huolestuttanut ”viihteen” lisääntyminen ”asioiden” kustannuksella. Journalismin laadusta keskusteltaessa 2000-luvulla vastakkain ovat useimmiten olleet juuri uutinen ja sensaatio. Molempien tuottaminen on halpaa ja kätevän tehdasmaista, joten kustannustehokkuutta korostavana aikana ne luonnollisesti dominoivat mediakenttää. Tarinallisesta tai kokemuksellisesta journalismista ei ole 2000-luvun hektisessä lööppitodellisuudessa juuri keskusteltu.

2.2 Teoria neljästä ideasta

Journalismikeskustelu on 1990-luvun jälkeen liikkunut poispäin objektiivisen ja subjektiivisen välisestä asemasodasta. Käsittelen tässä luvussa Risto Kuneliuksen artikkelia *Journalismi nelijalkaisena otuksena* – tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja

haasteita (2000). Siinä Kunelius tarkastelee perusteellisesti tiedotusopillisen keskustelun kahta pitkäaikaista ydinnäkökulmaa, mutta tuo niiden rinnalle vielä kaksi muuta historian juonetta. Nelijalkainen otus on yritys katsoa journalismin ideaa sen vanhan kahtiajaon ulkopuolella.

Nelijalkainen otus onnistuu tiivistämään journalismin historian olennaisilta osin keskustelua herättävässä muodossa. Sen vuoksi sitä on ollut otollista käyttää pohdintojen lähtökohtana ja innoittajana. Kolmen graduntekovuoteni aikana olenkin lukenut Nelijalkaisen otuksen useita kertoja, ja kirjoittanut siitä kai neljä eri analyysia. Olen ensin luottanut siihen kuin se olisi journalismin tulkitsemisen pyhä kirja, sitten haukkunut sen pystyyn, väliin hylännyt sen epäselvyytensä takia, väliin noukkinut siitä vain ne kohdat, jotka olen sattunut ymmärtämään, ja lopulta, vastahakoisesti mutta päättäväisenä, palannut siihen sisäistäakseni sen sanoman. Tavoitteenani on melkein alusta asti ollut keskustella aidosti artikkelin kanssa. Vasta nyt, noin kolmen vuoden lukemisen ja ajattelemisen jälkeen, minulla on siihen jonkinlaista kompetenssia.

Nelijalkainen otus on opiskelijalle haastavaa luettavaa. Törmäsin artikkeliin selatessani Tiedotusopin peruskurssin lukemisto -nimistä monistenippua. Tämä saattaa olla selittelyä, mutta luulen, että artikkelin jäsentely kannustaa lukijaa kritiikittömään tulkintaan. Journalismin tulkinta-avaruuksien rusikoiminen neljän otsikon alle luo näet vaikutelman yleispätevästä teoriasta. Kun juttu vielä ilmestyy osana peruskurssin lukemistoa, opiskelijalle se tarkoittaa: opettele tämä ulkoa ja tulkitse journalismia näin.

Päässäni syntyikin suunnilleen tällainen tutkimusidea: valitse x-määrä sanomalehtijuttuja ja selvitä empiirisesti, toteuttavatko ne Kuneliuksen määrittelemiä neljää journalismin tehtävää, ja jos toteuttavat, niin miten. Pian tämän jälkeen aloin kuitenkin kyseenalaistaa nelijakoa. Huomasin, että "jalat" menevät päällekkäin, ja että niiden ulkopuolelle jää vaikka minkälaisia journalismin tulkitsemisen tapoja. Lisäksi hoksasin, että Nelijalkainen otus on pikemmin keskustelua herättelevä, avoin ja rönsyilevä kannanotto kuin muotoiltu ja suljettu teoria. Tästä hämmennyin melkoisesti, ja rämmin tuon hämmennyksen luovassa suossa pari vuotta. Sinä aikana ehdin lukea muutamia keskeisiä teoksia Nelijalkaisen

otuksen lähdeluettelosta sekä vähän muuta kirjallisuutta, jota olen esitellyt edellisissä luvuissa. Rämpimisen tuloksena on syntynyt seuraavanlaista tulkintaa Nelijalkaisesta otuksesta ja journalismista.

Journalismi nelijalkaisena otuksena on vastaus monien tiedotusoppineiden vuosituhanen vaihteessa kirjoittamiin puheenvuoroihin, joiden mukaan journalismi on kriisissä ja marssimassa kohti omaa loppuaan. Artikkelin lähtökohta, journalismin kriisin tunnistaminen ja tunnustaminen, puhutteli minua.

Kunelius luotaa historiaa näyttääkseen, miten journalismi on päätynyt siihen kriisiin jossa se nyt on. Hän löytää historiasta neljä journalismin tulkittamisen kehystä. Nämä hän esittelee aikajärjestyksessä sen perusteella, miten tutkijat ovat eri aikoina keksineet arvioida journalismia. Kuneliuksen mukaan arvioinnin neljä jalkaa ovat journalismin käsittäminen tiedonvälittäjäksi (1), tarinankertojaksi (2), keskustelun herättäjäksi ja ylläpitäjäksi (3) sekä julkisen toiminnan resurssiksi (4).

Kuneliuksen mielestä nykypäivän journalismia voidaan arvioida sen perusteella, miten hyvin se täyttää nämä neljä tehtävää. Kunelius tunnustaa journalismin toteuttavan muitakin tehtäviä aina valistamisesta viihdyttämiseen. Hänen perustelunsa valita juuri nämä neljä jalkaa ovatkin vähintään epämääräiset.⁶ Tulkitsen Kuneliuksen valinnee mukaan ne kehykset, joiden läpi hänen on luontevinta ilmaista oma asiansa, ja jotka hän itse kokee innoittaviksi, kun pohditaan journalismin ja sen tutkimuksen tulevaisuutta.

Puheenvuoro käsittelee kutakin neljää jalkaa jokseenkin yhtä perusteellisesti. Kunkin jalan kohdalla Kunelius pohtii ensin, mitä journalistit itse ajattelevat roolistaan, esimerkiksi tiedonvälittäjänä. Sitten hän esittelee tutkimusta, joka on katsonut journalismia tästä näkökulmasta. Lopulta hän miettii, millaisia ongelmia ja haasteita journalismin katsominen tältä kannalta aiheuttaa tai on aiheuttanut tutkimukselle. Tällä tavalla

⁶ "Tarkoitukseni on tässä käydä läpi sellaisia journalismin tutkimisen ja arvioimisen kehyksiä, jotka minusta näyttävät siltä, että niiden puitteissa journalismin tutkijat, tekijät ja muut osalliset voisivat osallistua sen arviointiin."

käydään läpi kaikki neljä jalkaa. Kuten Kunelius toteaa, nelijalkainen otus on suunnattu erityisesti tutkijoille. Sen kussakin luvussa on kuitenkin myös käytännön journalisteja puhutteleva ja haastava osuutensa, joissa eritellään journalismin itseymmärrystä kustakin neljästä Kuneliuksen esiin nostamasta roolista.

(Kunelius, 2000, 5)

2.2.1 Tiedonvälityksen kritiikki

”Journalismi nelijalkaisena otuksena” voidaan käsittää tiedonvälitysnäkökulman kritiikiksi (Kunelius, 2000, 21). Artikkelin alussa Kunelius korostaa, että journalismilla on muitakin tehtäviä kuin tiedonvälitys, ja että ei ole tutkimuksen kannalta yhdentekevää, mitä tehtävää tutkija pitää tärkeimpänä (emt., 4). Loppuluvussa hän arvioi toiveikkaasti, että puhe journalismin lopusta merkitseekin tiedonvälittämiseen sitoutuneen journalismin loppua – eli perusteellista ja tervetullutta muutosta (emt., 21).

Kunelius vertaa kolmea jälkimmäistä jalkaa ensimmäiseen kautta linjan. Siten tarinankerronta, keskustelun ylläpitäminen ja julkisuuden resurssina toimiminen tuntuvat olevan journalismin ominaisuuksia suhteessa tiedonvälitykseen. Kolmesta jälkimmäisestä jalasta (2, 3 ja 4) korostuu neljäs, joka on Kuneliuksen oma nosto⁷ ja jossa koko puheenvuoron sanoma lopullisesti paljastuu. Neljännen jalan mukaan journalistien kannattaisi lakata uskottelemasta itselleen ja muille, että he kykenevät puhdistamaan haastattelemiensa toimijoiden puheet vaikuttamispyrkimyksistä ja intresseistä. Journalismin pitäisikin asettua ”entistä enemmän, entistä laajemmin, entistä intensiivisemmin hyväksikäytettäväksi”. (Kunelius, 2000, 18–19) Tutkijoiden ei tulisi enää arvioida journalismia niinkään sen mukaan, miten ”reilusti” tai tasapuolisesti se tuo esiin eri ryhmiä tai asioita (emt., 20). Journalistisen työn lähtökohdaksi puolestaan voisi tulla uudenlainen, entistä aktiivisempi käsitys lukijasta (emt., 22–23).

⁷ Muut kolme jalkaa hän on lainannut Cole Campbellilta, jonka mukaan journalismi on kolmijalkainen tuoli, joka ei kahdella jalalla pysy pystyssä. (Kunelius, 2000, 5; 23)

Tällaiset pohdinnat ovat omiaan syntymään aikana, jona internet keskustelumahdollisuuksineen on osoittanut kansalaisten olevan kiinnostuneita julkiseen keskusteluun osallistumisesta. Kuneliuksen mielestä tuota keskustelua ei pitäisi sulkea varsinaisen journalismin ulkopuolelle, mielipide- ja keskustelupalstoille. Sen sijaan journalismin tulisi ymmärtää, että suurin osa kansalaisista on jonkin alan tai elämännäkemyksen asiantuntijoita, joten journalismin tulisi kuunnella heitä muutenkin kuin "taviksina". (Kunelius, 2000, 19)

Kunelius korostaa, että yhteiskunnallinen tieto on aina sidoksissa joihinkin intresseihin ja käytäntöihin (emt., 22). Tiedonvälityksen ideaan sitoutunut journalismi toistelee helposti oman aikansa hallitsevia näkemyksiä. Aiemmin tässä tutkielmassa tarkastelin sitä, miten apu journalismin kriiseihin on takavuosikymmeninä löytynyt tarinankerronnasta. Tarinallinen journalismi on vahvistunut niinä aikoina, joina kansakunta on kaivannut uusia näkemyksiä valtakoneiston suoltamien totuuksien tilalle. Kuneliuksen mukaan tarinankerronta on kuitenkin nykyään journalismin elimellinen ominaisuus, ja tarinallisuusnäkökulmaa rasittavat rutiinit yhtä lailla kuin tiedonvälitystä. Journalismi toistaa tarinoinnissaan kaavoja yhtä lailla kuin tiedonkeruussakin. Tarinallisuus on vakiintunut journalismiin, ja sen vakituinen virka on vieläpä toimia jonkinlaisena tiedon kuorrutuksena. Niinpä siitä käsin enää "ylety" uudistamaan journalismia. (Emt., 11–12) Tämä on mielestäni tärkeä oivallus.

2.2.2 Tiedonvälityksen haastajat

Tarinallisessa journalismissa oli alun perin kysymys paitsi journalistisen sisällön paketoimisesta uudenlaiseen muotoon myös inhimillisestä kohtaamisesta. Ideana oli se, että journalisti kohtasi aiheen tai haastateltavan omakohtaisesti. Tällaiseen juttuun lukijakin saattoi samastua ja siten ymmärtää jutussa käsitellyn asian uudella, entistä henkilökohtaisemmalla ja aktivoivammalla tavalla. Tästä samasta ajatuksesta on ponnistanut 1980-luvulta lähtien journalismin tutkimuksen suuntaus, joka korostaa journalismin roolia keskustelun herättäjänä ja ylläpitäjänä (Kunelius, 2000, 13). Tutkimuksissa on todettu keskustelua herättäviksi sellaiset jutut, joissa kirjoittaja ilmaisee

oman mielipiteensä ja käyttää rosoista ja omaperäistä kieltä (emt., 14). Kun kirjoittaja kohtaa aiheensa, aiheen kohtaaminen tulee mahdolliseksi myös lukijalle. Ja kun aihe tulee lukijalle omakohtaiseksi, hänessä herää halu keskustella siitä.

Nelijalkaisen otuksen toisen (tarinankerronta) ja kolmannen (keskustelu) jalan taustalla on siis idea sellaisesta journalismista, joka vahvistaa yleisön toimintakykyä. Samaa linjaa jatkaa neljäs jalka. Siinä ajatus vielä syvenee: yleisöä ei pitäisi enää mieltää ”yleisöksi”, vaan journalismin osalliseksi, julkisoksi. Tätä teoriaa tutkijat ovat koettaneet soveltaa käytäntöön erilaisin kansalaisjournalismikokeiluin (esim. Heikkilä, 2001).

Kuneliuksen mukaan pelkkä keskustelu ja aktiivisuus eivät kuitenkaan riitä. Journalismin ja sen tutkijoiden tulisi myös pohtia sitä, mihin keskustelu johtaa ja mihin sen haluttaisiin johtavan (Kunelius, 2000, 16). Tämä on nähdäkseni Nelijalkaisen otuksen pääväite. Journalismin tulisi tehdä selväksi itselleen ja yleisölleen, mihin arvoihin se sitoutuu. Tämä mahdollistaisi radikaalin muutoksen: journalistit voisivat luopua väkivaltaisen portsarin roolistaan ja tarjota vapaan sisäänpääsyn kaikille – sillä ehdolla, että jokainen sisääntulija kertoo rehellisesti millä asialla liikkuu.

Vaikka Kunelius perää julkisuuden toimijoille vapauksia, hän ei kannata villiintynyttä järjestelmää, jossa toimittajat lopettaisivat kriittisen ajattelun ja päästäisivät PR-ihmiset melskaamaan lehtien palstoilla. Sen sijaan hän ounastelee, että journalismin oma läpinäkyvyys tekisi myös sen hyväksikäyttäjät läpinäkyviksi. Kun journalismi lakkaisi teeskentelemästä puolueetonta, sen hyväksikäyttö vaikeutuisi, ja journalistien ei tarvitsisi niin hysterisesti pelätä että heitä käytetään hyväksi. Kunelius havainnollistaa ajatustaan väittämällä, että journalisti ei kerta kaikkiaan voi kysyä haastateltavalta ”pelkkää” kysymystä. ”Eikö ole myös mietittävä kenen kysymyksiä, millaiseen tulevaisuudenvisioon tähtääviä kysymyksiä journalismin pitäisi kysyä?” (Kunelius, 2000, 17)

2.2.3 Hyvän journalismin ja hyvän yhteiskunnan kriteereistä

Kuneliuksen mielestä hyvä journalismi siis ensinnäkin aktivoi yleisöä ja toiseksi sitoutuu joihinkin arvoihin. Merkillistä kyllä, Kunelius ei kuitenkaan ehdota mitään arvopohjaa journalismille. Hän toteaa abstraktisti, että journalismia voitaisiin tulevaisuudessa arvioida ”hyvän journalismin ja hyvän yhteiskunnan kriteerien suhteen”. Artikkelista ei kuitenkaan selviä, mitkä ovat Kuneliuksen mielestä hyvän journalismin tai hyvän yhteiskunnan kriteerit. Nelijalkaisen otuksen tarkoitus näyttää olevan juuri keskustelun herättäminen siitä, mitkä voisivat olla sellaiset hyvän journalismin ja hyvän yhteiskunnan kriteerit, joihin jotenkin kollektiivisesti voitaisiin sitoutua.

Mielestäni Kunelius olisi voinut artikkelissaan hahmotella alustavasti oman ehdotuksensa tällaisiksi kriteereiksi. Sen sijaan hän kuitenkin väistää sitoumukset ja tyytyy vain herättämään keskustelua, vaikka on juuri arvostellut sellaista tutkimusta (ja journalismia), joka keskustelee ilman näkyviä arvoja ja tavoitteita.

Kun tutkimukseni alkutaipaleella luin Nelijalkaista otusta historianäkökulmasta, kiinnitin huomiota erityisesti siihen, että Kunelius jättää pois tarkastelustaan journalismin arvioimisen vaikuttajana. Kaupallista tiedonvälitystä edeltäneellä poliittisen lehdistön kaudella journalistit pitivät tärkeimpänä tehtävänä kansalaisten mielipiteisiin vaikuttamista. Silloin kukin lehti kalasteli kannattajia edustamalleen puolueelle ja solvasi avoimesti ideologisia vastustajiaan. Nykyään asenteellista toimittajaa pidetään ammattitaidottomana, mutta yhteiskunnallinen vaikuttaminen on edelleen yksi journalismin rooleista.

Mietin, mitä olisi tapahtunut, jos Kunelius olisi lisännyt ensimmäisen ja toisen jalan välimaastoon luvun journalismista vaikuttajana. Arvelen, että se olisi voinut antaa kiinnostavia aineksia artikkelin loppupohdintoihin ja selkiyttää niitä. Minua ainakin askarruttaa se, mitä eroa on hyvän yhteiskunnan kriteereihin sitoutuvalla journalismilla ja poliittisiin päämääriin sitoutuvalla journalismilla, tai tutkimuksella? Kunelius toteaa vain, että hyvä journalismi ei ohjelmallisesti ajaisi mitään yhteiskunnallisia päämääriä, vaan olisi ”arviointikykyistä sanan poliittisessa mielessä” (emt., 21). Tämä viimeinen lause jää

minulle täysin kryptiseksi. Vaikuttamisen historian pohtiminen journalismissa olisi mielestäni tärkeää. Vaikuttamisen idea nosta esiin esimerkiksi tällaisia kiinnostavia kysymyksiä: Jos vaikuttaminen sanomalehden pääkirjoituksia kirjoittamalla on parempaa journalismia kuin yhden aatteen tai asian aktivismi Voima-lehdessä, tai jos toinen näistä esimerkeistä edistää toista yksiselitteisemmin hyvää yhteiskuntaa, niin millä perusteella? Onko toinen näistä jotenkin neutraalimpaa vaikuttamista? Kenties vaikuttaminen putosi pois Kuneliuksen otuksesta sen vuoksi, että nykyjournalismi samastuu ihanteidensa tasolla niin selvästi neutraaliuteen. Poliittisen journalismin esikuvallisuutta nykypäivän journalismille ei ole tämän ajan journalismikeskustelussa tapana korostaa.

Otuksen neljännen jalan viesti arvosidonnaisuudesta on suunnattu erityisesti tutkijoille. Kun rahoitus tulee yhä useammin yrityksiltä, tutkijoiden on jokaiseen projektiin ryhtyessään mietittävä, millaiseen tarkoitukseen tilaaja tutkimusta käyttää, ja onko tuo tarkoitus sellainen, jonka takana tutkija haluaa seistä (emt., 23). Ehkäpä voimmekin ajatella, että tällaisena kriisiaikana myös journalistin tulisi työssään pohtia yhä omakohtaisemmin, jokaiseen työtehtävään ryhtyessään, tukeeko syntyvä juttu sitä, mitä journalisti itse pitää hyvänä yhteiskuntana. Kollektiivinen sitoutuminen ei-ohjelmallisesti hyvän yhteiskunnan kriteereihin kuulostaa minusta utopialta, vaikka ajatuksen sijoittaisi mihin tahansa yhteiskuntajärjestelmään. Sen sijaan on mielestäni inspiroivaa tulkita Nelijalkaisen otuksen kannustavan tutkijoita ja journalisteja henkilökohtaiseen harkintaan.

2.2.4 Sittenkin kaksi ideaa?

Kuten sanottu, Kunelius puhuu artikkelissaan toisesta, kolmannesta ja neljännestä jalasta usein suhteessa ensimmäiseen. Tämä panee miettimään, onko toisella, kolmannella ja neljännellä jalalla kenties jotain yhteistä suhteessa ensimmäiseen. Historiallisesti journalismista voi olla mielekästä erottaa Kuneliuksen osoittamat neljä polkua, mutta olemuksen tasolla ajatusmalleja on mielestäni perimmiltään vain kaksi. Millainen suhde toisella, kolmannella ja neljännellä jalalla sitten on ensimmäiseen? Näyttää siltä, että

kysymyksessä on alistussuhde. Toisen, kolmannen ja neljännen jalan edustamat näkökulmat elävät tiedonvälityksperinteen varjossa.

Seuraavassa luvussa pohdin sitä, mitä tekemistä tällä on journalismin sukupuolittumisen kanssa. Journalismin alistetut perinteet näyttävät edustavan sellaisia toimintatapoja, arvoja ja rakenteita, jotka yhdistyvät feminiiniseen. Tiedonvälityksperinne taas sisältää piirteitä, jotka ovat yhdistettävissä maskuliiniseen.

3 JOURNALISMIN SUKUPUOLI

3.1 Uroot ja naaraat toimitustyössä

Olen edellä etsinyt vastausta kysymykseen: "Mikä on journalismin idea?". Toisena tutkimuskysymyksenäni on nyt selvittää, onko journalismin idealla jotain tekemistä sukupuolen kanssa. Toisin sanoen haluan miettiä sitä, onko journalismin idea sukupuolittunut. Sukupuolittumisella tarkoitetaan jonkun ihmisen taikka jonkin yhteiskunnan ilmiön ominaisuuksien kahtia jakautumista siten, että toiset niistä edustavat maskuliinisuutta ja toiset feminiinisyttä. Kahtiajakoja ovat muun muassa mieli/ruumis, kulttuuri/luonto, järki/tunne, logiikka/intuitio, objektiivisuus/subjektiivisuus, yhteenotto/myötäily ja aggressio/passiivisuus. Yhteiskunnallisen käytännön sukupuolittuminen tarkoittaa sitä, että feminiininen ja maskuliininen puoli ovat asettuneet tuossa käytännössä toistensa absoluuttisiksi vastakohtiksi. Esimerkiksi journalismi on sukupuolittunutta silloin, jos se pitää toista puolta arvostettavampana kuin toista. Koska kysymys on absoluuttisista vastakohtista, vastakohtat sulkevat toisensa pois. Arvostettuna pidetty puoli siis sulkee vähemmän arvostetun puolen koko käytännön ytimen ulkopuolelle. Usein pois suljetuksi tulee ilmiön feminiininen puoli. Feminiinisen poissulkeminen näkyy muun muassa julkisessa keskustelussa ydinaseista. Valtiot korostavat kannanotoissaan maskuliinista kompetenssiaan: sotavoimaansa sekä kykyään hyökätä tai puolustautua. Asevarustelustrategioita käsittelevissä uutisissa ei viitata niihin kärsimyksiin, joita sodankäynti aiheuttaa lihaa ja verta oleville ihmisille. Siten maskuliininen valtataistelun diskurssi hallitsee ydinasekeskustelua, ja feminiiniselle tärkeät asiat jätetään sanomatta. (Ollikainen, 2006, 196–200) Sukupuolittuminen voidaan siis nähdä ikäväksi ilmiöksi ensinnäkin siksi, että se yksipuolistaa näkökulmia rajaamalla toisen sukupuolen ulos ja toisaalta siksi, että ulos rajattu näkökulma on yleensä feminiininen. Katson sukupuolittumisessa olevan kysymys yhtäältä feminiinisen ja maskuliinisen välisen vuoropuhelun estymisestä sekä toisaalta feminiinisen joutumisesta maskuliinisen alistamaksi.

Ollikaisen (2006, 197) mukaan sukupuolittuminen ei kuitenkaan liity biologisiin miehiin eikä naisiin. Sukupuolittumisen tutkimuksessa sukupuoli mielletään sen sijaan yleensä sosiaaliseksi ja kulttuurillisesti rakentuneeksi. Vaikka jotakin ominaisuutta kutsutaan feminiiniseksi ja toista maskuliiniseksi, näitä ominaisuuksia ei ankkuroida ikuisiin, muuttumattomiin totuuksiin. Näin tutkijat ottavat huomioon yhtäältä naisen roolin historiallisen muuttuvuuden. Feminiinistä ja maskuliinista ei liioin ankkuroida biologisiin miehiin eikä naisiin. Näin otetaan huomioon se, että nainenkin voi keskustella ydinasestrategioista kokematta sisimmässään tärkeäksi tuoda esiin kulttuurisesti feminiiniseksi miellettyä inhimillisen kärsimyksen näkökulmaa.

Miten sukupuolittuminen sitten tarkalleen ottaen näkyy journalismissa? Toimittaja Ilkka Malmberg (1998) on esittänyt, että journalismi on jaettavissa kahteen sukupuolen perusteella. Malmberg kertoo Helsingin Sanomien toimittajana ja esimiehenä huomanneensa, että samat jutut saavat kiitosta ja haukkuja eri ihmisiltä. Hänen mielestään lehden lukijat voidaan jakaa kahteen ryhmään, joista toinen koostuu järki- ja toinen tunneihmisistä. ”Valtaosa naisista sijoittune toiseen ryhmään, kun taas suurin osa miehistä taitaa olla toisessa, mutta mitenkään sukupuolen mukaan ero ei mene! Journalismissa ero koiraan ja naaraan välillä menee tiedonintressiä pitkin”, Malmberg kirjoittaa artikkelissaan Uroot ja naaraat – journalismin kaksi tiedonintressiä. (Malmberg, 1998, 43)

Malmberg on Suomen tunnetuimpia ja arvostetuimpia reportaasitoimittajia. Hän on kuitenkin toiminut Helsingin Sanomissa myös uutistoimituksen esimiehenä. Malmberg sanoo, että Helsingin Sanomissa otsikon kirjasintyyppi kertoo jutun sukupuolen. Urosjuttujen otsikot painetaan lihavalla times-fontilla ja naarasjuttujen laihalla. ”Kokeneet hesarilaiset kyllä tietävät sormituntumalta, kumpaa otsikkotyyppiä juttuun voi panna.” (Malmberg, 1998, 45) Malmberg arvostelee urosjournalismin korostumista sanomalehden rakenteessa: ”Ensin tulevat painavat, tärkeät faktat, sitten muut. Ensin marssivat politiikat ja taloudet, isojen poikien asiat – poliisit, paloautot, lensikat! – sitten tulee kaikki muu, ”kevyempi” (emt., 43).

Uransa aikana Malmberg on ”kulkenut jalan kaikki Pietarin lähiöt (yksi unohtui), tsekannut pari sataa taajamaa ja sata pizzeriaa, seissyt viikon jouluruuhkassa newyorkilaisessa tavaratalossa ja melkein saman verran maalaisalkon kassalla”. Malmberg haluaa kiinnittää huomion asioihin, jotka ovat tavallisia, arkisia ja jatkuvia, hitaasti muuttuvia. Häntä eivät kiinnosta ”kuriositeetit ja kylähullut” – siis ne yllättävät, oudot tai voimakkaat yksittäistapaukset, joita myös uutisiksi kutsutaan. (Malmberg, 1998, 51) Vaikka Malmberg tunnisti uros- ja naarasjournalismin epätasa-arvon, uutistoimituksen esimieheksi ryhdyttyään hänkään ei pystynyt vaikuttamaan toimitustyön rakenteisiin: ”Milloinkaan en asettanut kyseenalaiseksi uutisen ja lihavan timesin ensisijaisuutta. Sitä en sentään uskaltanut tehdä”, Malmberg kertoo itseironisesti (emt., 52).

Urosjournalismi esiintyy sanomalehdessä etusivulla ja isoin otsikoin, kun taas naarasjournalismi saa tilaa sivun alalaidassa ja C- ja D-osissa. Tällä sukupuolittuneella tilanjaolla on pitkä historia. Aina 1800-luvun lopulle asti naisten ei oletettu lukevan sanomalehtiä. Kun lehdet huomasivat, että naisten puhuttelemisen nostaisi levikkiä, ne alkoivat julkaista ”naisten sivuja”. Nämä lehtien loppupäässä ilmestyneet osiot käsittelivät muotia, ruokaa, rakkautta, terveyttä, tapakasvatusta, kodinhoitoa, sisustusta ja perhettä. Jatkossa kävi niin, että kaikki jutut, joiden aiheena olivat naiset tai joissa haastateltiin naisia, sijoitettiin lehdessä naisten sivuille. Siten naisilla ei ollut sanomalehden rakenteessa pitkään aikaan pääsyä näkyvimmillä paikoilla, joille yleisesti tärkeimpinä pidetyt aiheet päätyvät. Toisen maailmansodan aikana naisten asema sanomalehden rakenteessa koheni hetkeksi, kun julkisuudessa haluttiin korostaa naisten selviytymistä kotirintamalla ”miesten töistä”. Sodan loputtua lehtijutuissa ja mainoksissa kannustettiin naisia kuitenkin palaamaan kotiin, ja naisia käsittelevät jutut palasivat takaisin naisten sivuille.

Washington Post oli ensimmäinen yhdysvaltalainen lehti, joka siirsi naisia käsitteleviä juttuja myös muille sivuille. Se korvasi vuonna 1969 naisten sivut osiolla ”Style” (tyyli), joka keräsi jonkin verran myös mieslukijoita. Useimmissa sanomalehdissä jopa naisaiheet kovat uutiset sijoitettiin kuitenkin edelleen naisten sivuille. Naisten ja miesten

edustus sanomalehdissä alkoi kiinnostaa tutkijoita 1970- ja 80-luvulla. Selvisi, että naiset ovat aina vain aliedustettuja. Erään vuonna 1989 tehdyn tutkimuksen mukaan naisia oli kaikista haastateltavista vain 11 prosenttia. Vuonna 1994 tehdyn tutkimuksen mukaan etusivun jutuista 24 prosenttia oli naisten tekemiä, ja etusivun kuvista 39 prosenttia esitti naisia.

(Lont, 1995, 5–6)

Myös sanomalehden tekijöiksi naiset ovat päässeet varsin myöhään. Ensimmäinen toimittajan työskennellyt nainen oli tietävästi Elizabeth Timothy, joka otti South Carolina Gazette -lehden ohjat käsiinsä vuonna 1739, kun hänen miehensä kuoli. Tuohon aikaan sanomalehti pyöri vielä yhden ihmisen voimin. Naisen oli sallittua johtaa liikeyritystä, mikäli johtajana toiminut mies oli kuollut, sairaana, vankilassa, matkoilla tai muuten estynyt. Jos nainen kuitenkin meni uusiin naimisiin tai miehen suku halusi jatkaa liiketoimintaa, naisen oli luovuttava vallasta. (Lont, 1995, 7)

Vielä 1800-luvulla toimittajan työtä pidettiin sopimattomana hienolle naiselle työolosuhteiden likaisuuden ja melun takia. Vuosisadan puolivälin jälkeen naisten määrä toimituksissa kuitenkin kasvoi. Jotkut naiset erikoistuiivat eräänlaiseen salanimin kirjoitettuun nyyhkyjournalismiin, jossa pateettisuus ja romantiikka lyötiin huumorin nimissä yli. Ensimmäisiä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen pyrkineitä naistoimittajia oli afroamerikkalainen Ida B. Wells-Barnett, joka halusi avata amerikkalaisten silmät rotusorrolle etelävaltioissa. Wells-Barnett oli tunnettu tavastaan tehdä kuukausien tai jopa vuosien taustatyötä juttujensa vuoksi. Hänen jalanjäljissään seurasi 1900-luvun alussa maineikas tutkiva journalisti Ida Tarbell. Kuitenkin vuoteen 1900 mennessä vasta joka viidestoista yhdysvaltalainen toimittaja oli nainen. (Lont, 1995, 7; 39)

Vielä 1900-luvun alussa toimittajan työstä kiinnostuneet naiset kohtasivat monia ennakkoluuloja. Käytännön toimitustyöstä vuonna 1926 kirjoittanut Edwin L. Shuman toteaa, että journalismi on selvästi maskuliininen instituutio, johon ei kaivata lisää naisia. Shumanin mukaan naisille voi olla kysyntää, jos he hallitsevat jonkin erityisalan kuten kasvi- tai lintutieteen. Journalismin ainoat todelliset päätuotteet ovat kuitenkin uutiset,

politiikka ja liike-elämä, joista naisilla ei ole samanlaista tietämystä kuin miehillä. Uutisten hankinta on Shumanin mukaan naisille liian rajua ja vaativaa. Monet nuoret naiset kokeilevat sensaatiojournalismia, mutta työ on epäkiitollista, sillä he joutuvat usein vaarantamaan työssään henkensä tai kunniansa. Heidän reportaasiensa aiheena saattaa olla hirttämisen seuraaminen naisnäkökulmasta tai sen testaaminen, ahdistellaanko naista, jos hän käveleskelee koko yön kaupungin kaduilla. (Shuman, 1926, 147-149)

Shumanin mukaan toimittajantyö tuhoaa naisen heikkeyden paljon nopeammin kuin opettajan tai konttoristin työ. Toisaalta on kuitenkin olemassa naisia, kuten myös miehiä, jotka ovat kuin luotuja toimittajan työhön. Nämä naiset ovat tehneet pitkän ja hyvän uran kirjoittaen muodista, ruoanlaitosta ja sydämenasioista. Eräs tapa naiselle saada valtaa omaan työhönsä on pyrkiä ison lehden paikallistoimitukseen. Jos nainen kuitenkin on kirjallisesti erityisen lahjakas, hänelle paras keino saada jalansijaa journalismissa on kirjoittaa runoja, tarinoita ja humoristisia tai pateettisia selostuksia aikakaus- tai sunnuntailehtiin. Shumanin mukaan fiktion kirjoittaminen sopii naisille keskimäärin paremmin kuin faktan. (Shuman, 1926, 150-155)

Monilla naisilla oli jo 1900-luvun alussa ajatuksia siitä, miten he voisivat uudistaa sanomalehden sisältöä naisia palvelevaan suuntaan, jos pääsisivät toimitukseen töihin. Tällaiset harhakuvitelmat kannattaisi Shumanin mukaan unohtaa, sillä suurten lehtien pyrkimyksenä on miellyttää mahdollisimman suurta yleisöä. Siten yleisöä ärsyttävien uudistusten tekeminen olisi lehdelle itsemurha. Jos nainen siis saavuttaakin aseman suuressa sanomalehdessä, siitä on kiittäminen hänen kykyään mukautua ja olla toteuttamatta omia ideoitaan. Naisen, joka aikoo muuttaa maailmaa kynänjäljellään, täytyy Shumanin mielestä maksaa itse painokulut. Jos nainen kieltäytyy epämiellyttävistä työtehtävistä, hänen on turha kuvitella saavansa vakituista työpaikkaa. Shuman toteaa lopuksi, että naisen täytyy yleensä olla keskivertomiestä lahjakkaampi päästäkseen eteenpäin journalistin uralla. (Shuman, 1926, 158-162) Shuman esittelee näitä käsityksiään täysin tyynesti ja toteavaan sekä opastavaan sävyyn, ilman varsinaista tarkoitusta herjata.

Shumanin käsitys naisen paikasta toimitustyössä kuvaa journalismin idean sukupuolittuneisuutta. Shumanin mukaan on itsestään selvää, että journalismin ydinaluetta ovat politiikka, talous ja muut maskuliinista kompetenssia heijastavat aiheet. Näistä kirjoittamaan sopivatkin Shumanin mukaan parhaiten miehet. Siten journalismin ydin määrittyy maskuliiniseksi ja sulkee naiset ja feminiinisyyden journalismin ulkokehälle. Naisnäkökulma määrittyy kyvyksi tehdä hassunkurisia tai tunteellisia huomioita, ja sille on tilaa journalismin vähemmän tärkeillä paikoilla (emt., 147). Ruotsalaisen Aftonbladetin toimittajakin joutui toteamaan vielä vuonna 1978: ”Niin kauan kuin miehet eivät kykene näkemään työtämme muuna kuin akkojen puheena, lehden lisänä, on välttämätöntä, että meillä on omat naisten sivut, joilla kirjoitamme mitä haluamme. Toki on absurdia, että naisilla pitää olla erikoissivut sellaisen journalismin tekemiseksi, joka kiinnostaa puolta ihmiskunnasta.” (Halonen, 1999, 25)

Shumanin ajatukset naisen roolista journalismissa tuntuvat minusta yhtäältä loukkaavilta tai vanhanaikaisuutensa takia jo huvittavilta. Shuman näkee journalismin miesten paikaksi, jossa on tilaa harvoille naisille ja heillekin vain ammatin reunamalla. Toisaalta pidän siitä, että Shuman erottaa maskuliinisen ja feminiinisen kompetenssin toisistaan. Hänestä miehissä ja naisissa on pysyviä olemuksellisia eroja, jotka näkyvät heidän tavassaan toimia. Shumanin tekstistä voi päätellä, että miesten ja naisten olemuksellinen ero oli vielä 1920-luvulla kulttuurinen itsestäänselvyys. Tuolloinen käsitys naisen olemuksesta tuntuu nykynaisesta vieraalta. Arvelen tämän johtuvan siitä, että naiseudesta tehty tulkinta oli patriarkaalisen⁸ kulttuurin eli miesten tekemä. Naiseus ymmärrettiin väärin, sillä naisilla itsellään ei ollut mahdollisuutta osallistua yhteiskunnallisten määritelmien tuottamiseen. Nykyään naiset osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun, joten näkemys naisen kiinnostuksen kohteista ja kyvyistä on laajentunut 1920-luvusta. Vuonna 1992 tehdyn tutkimuksen mukaan naiset samastuvat sellaisiin sanomalehtiaiheisiin kuin koulutus, hyvinvointi, terveys ja turvallisuus, kulutus ja

⁸ Patriarkaalisella tarkoitetaan miesten etujen muovaamaa ja hallitsemaa kulttuuria. (Watson & Hill, 2000, 228)

henkilökohtainen rahankäyttö, perhe ja vanhemmuus sekä eettiset asiat (Lont, 1995, 6-7). Nämä asiat eivät kuitenkaan edelleenkään ole journalismin ydinaluetta, vaan sitä ovat maskuliiniset asiat kuten politiikka, talous ja sota. Mielestäni Shuman osuikin melko lailla oikeaan arvioidessaan, että journalismin miehistä aluetta ovat uutiset, politiikka ja liike-elämä. Sukupuolten eriarvoisuus näkyy edelleen myös journalistien työtehtävien jakautumisessa. Suomen 33 suurimmassa lehdessä ei ole yhtään naista vastaavana päätoimittajana (HS 26.6.2006).

Pidän luonnollisena sitä, että miehinen kulttuuri on onnistunut paremmin maskuliinisen kompetenssin arvioimisessa kuin feminiinisen määrittelyssä. Feminiinisen kompetenssin määrittely on nähdäkseni vieläkin kesken. Vieläkään emme mielestäni täysin käsitä sitä, mitä naisnäkökulma tarkoittaa ja mitä se voi tuoda journalismiin. Koska naiset eivät ole vielä koskaan historiassa olleet enemmistössä sekä journalistien että toimitustyön johtajien joukossa, meillä ei ole tietoa siitä, millaista feminiiniseen kompetenssiin perustuva journalismi oikein olisi. Tällaisen vision tavoittaminen edellyttäisi kenties sitä, että yhteisö tunnustaisi joidenkin asioiden ja ominaisuuksien olevan tyypillisiä naisille ja toisten miehille. Olen itse sitä mieltä, että tämän vision luomista hankaloittaa feminismin valtavirta, joka korostaa feminiinisen ja maskuliinisen irrallisuutta ruumiillisista miehistä ja naisista. Kerron tästä lisää seuraavassa. Korostan vielä, että omana ihanteenani ei ole suinkaan feminiinisen ehdoilla toimiva vaan tasa-arvoisesti feminiiniseen ja maskuliiniseen perustuva journalismi.

3.2 Feminiininen ja maskuliininen – toimintaa vai olemista?

Nykyfeminismissä ajatellaan usein, että mies ja nainen ovat sosiaalisesti ja historiallisesti muovautuneita, eivät niinkään biologisia tai ikuisia, kategorioita. Tämä on muun muassa feministisen mediatutkimuksen oppikirjan Sukupuolishow (Mäkelä ym., 2006) perusväite. Väite perustuu etenkin filosofi Judith Butlerin ajatuksiin. Sukupuolishow-kirjan esipuheen mukaan butlerilaisuus tiivistyy näkemykseen, jonka mukaan ”sukupuoli ei ole olemista vaan tekemistä, eikä sukupuolella siten ole varsinaista alkuperää”. Butler arvostelee ajatusta, jonka mukaan sosiaalinen sukupuoli (gender) on seurausta biologisesta

sukupuolesta (sex). Hän ei tunnu uskovan naarasjournalismin olemassaoloon, sillä hän toteaa, että kaikki naiset eivät kirjoita naisellisia juttuja, eivätkä kaikki naiset katso naisille tyypillisiä tv-ohjelmia. (Mäkelä ym., 19–21)

Sosiaalisen sukupuolen erottaminen biologisesta sukupuolesta on Butlerin ja valtavirtafeminismin keskeinen periaate. Tälle projektille on nähdäkseni historialliset syynsä. Koko feminismiin juuret ovat naisten taistelussa itsemääräämisoikeutensa puolesta. Naiset ovat pyrkineet kodin ja yksityisen piiristä julkisiksi toimijoiksi, jotta heillä olisi oikeus olla päättämässä yhteiskunnallisista ja siten myös itseään koskevista asioista. Tulkitsen itse niin, että ihmisen toiminnan ja ajattelun erottaminen hänen olemuksestaan on ollut tarkoituksenmukaista, kun on raivattu naisille tilaa maskuliiniseen koneistoon. Naisten on täytynyt saada miehet uskomaan, että naisen ruumiissa oleva ihminen kykenee toimintaan ja ajatteluun. Tämä on käynyt helpoiten korostamalla sitä, että nainen osaa ajatella ”yhtä lailla kuin mies” – siis samalla lailla. Journalistisessa työelämässä butlerilaisuus näkyy ajattelutapana, jonka mukaan nainen voi toimia päällikkönä tai taloustoimittajana ”siinä missä mieskin”. Kovia uutisia tekeviä naisia ihaillaan, sillä he ovat voittaneet miehet maskuliinisuuden kotikentällä. ”Siinä missä mieskin” -ilmiö näkyy myös Butlerin filosofiassa ja sen tulkinnassa. Butler ei korosta ”naisen kokemusta” vastakohtana ”miehiselle teorialle”, kuten monet muut feministit ovat tehneet, vaan hän uhoaa teorian olevan parasta käytäntöä. Butlerin ajattelua analysoinut Tuija Pulkkinen tulkitseekin ihailevaan sävyyn, että Butler ”on käynyt sortavien rakenteiden kimppuun juuri ’miehisen’ teorian aseita taidokkaasti käyttäen”. (Pulkkinen, 2000, 44)

Butlerin feminismiin missio on raivata naisille pääsy sinne, missä toimitaan. Rakenteiden sukupuolittuneisuuden tutkiminen näyttää sen näkökulmasta toisarvoiselta. Butlerin feminismissä rakenteiden tai olemusten ei katsota millään lailla ankkuroituneen ikuisuuteen tai pysyviin luonnonlakeihin, vaan siinä vain toiminta on ikuista. Toiminta muokkaa rakenteet; historian kulku luo ideat. Siten rakenne nähdään alisteisena toiminnalle. Mielestäni toiminnan ylenpalttisessa korostamisessa on se ongelma, että vaikka se lisää kiitettävän nopeasti naisten yhteiskunnallista toimintakykyä, feminiinisyyttä se lisää hitaasti. Butlerin feminismi on mielestäni luonut vahingossa

sosiaalisen todellisuuden, jossa nainen hyväksytään toimijaksi, kunhan hän toimii niin kuin mies. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että uutisissa esiintyvän naisen tulee peittää käytöksensä tai ulkonäkönsä ”häiritsevä” feminiinisyys vaikuttaakseen uskottavalta (Halonen, 2006, 203). Kun feminismin huomio on kiinnittynyt pois ruumiillisesta sukupuolesta ja sukupuolena olemisen kahtalaisuudesta, olemme unohtaneet pitää mielessä sen, että subjekteja todella on kahdenlaisia: miehiä ja naisia. Butlerin feminismi on palauttanut subjektina olemisen yhteen, ja tämä yksi on saanut maskuliiniset piirteet. Siten olemme käytännössä edelleen jumissa feminismin lähtöruudussa; hyväksyttävä ihmisenä olemisen tarkoittaa kulttuurissamme edelleen maskuliinista olemista ja hyväksyttävä inhimillinen toiminta maskuliinista toimintaa.

Butlerilaiseen feminismiin perustuva keskustelu journalismin sukupuolittumisesta juuttuu usein sen erittelemiseen, miten nais- ja miestoimijat ovat edustettuina lehtien toimituksissa, johtotehtävissä, uutiskuvissa ja niin edelleen. Tällainen tutkimus antaa hyvää perustietoa journalismin sukupuolittuneisuudesta, mutta se ei mielestäni onnistu puuttumaan syvätason ongelmiin. Kun kiistetään minkään olevan luonnostaan tyypillistä naisille, tuntuu epäolennaiselta edes kysyä, miten vaikkapa journalistisia käytäntöjä voitaisiin muuttaa naisjournalistien ja -lukijoiden tiedollisia rakenteita tukevaan suuntaan. Omasta mielestäni se olisi kuitenkin feministisen tutkimuksen kaikkein olennaisin tutkimuskysymys. On mielestäni väärin, että naisen on kehitettävä miehistä puoltaan tullakseen arvostetuksi tai pystyäkseen ylipäättään toimimaan. Butlerilainen feminismi on raivannut naisille pääsyn toiminnan paikoille; nyt noilla paikoilla toimivien naisten on aika luoda ympärilleen omaa, feminiinistä sisäistä ymmärrystä heijastavaa tilaa.

Tiettyyn pisteeseen asti butlerilainen feminismi riittäisi tämänkin tutkielman pohdintojen ohjenuoraksi. Butlerilaisesta näkökulmasta olisi mahdollista väittää, että sanomalehden rakenne on sukupuolittunut siten, että se esittää maskuliiniset asiat esitetään tärkeinä ja hyvinä ja ajaa feminiinisen marginaaliin. Esimerkiksi Ollikainen (ks. edellä) tutki ydinasekeskustelun sukupuolittuneisuutta vaikka mielsikin feminiinisen ja maskuliinisen kulttuurisiksi ja sosiaalisiksi konstruktioiksi. Omasta mielestäni naisten historia journalismin osallisina osoittaa kuitenkin sen, että journalismissa alistettua ei ole ollut vain

feminiinisyyys (sosiaalisena konstruktiona) vaan myös biologiset, konkreettiset naiset. Toisin sanoen ruumiillisia naisia ja feminiinisyyttä ei selvästikään ole mielekästä erottaa toisistaan. Mielestäni myöskään feminiinisen ja maskuliinisen irrottamiselle ikuisuudesta ei ole mitään perusteita. Tiedonvälityksen ja tarinankerronnan rinnakkaishistoria osoittaa sen, että historiasta erottuu kautta linjan kaksi olemuspuolta, joista toinen yhdistyy feminiinisiin pidettyihin ominaisuuksiin kuten tunteeseen ja toinen maskuliinisiin piirteisiin kuten järkeen. Koska en pidä butlerilaista valtavirtafeminismistä kyllin perusteellisena lähtökohtana journalismin sukupuolittumisen tarkastelulle, etsin tukea ajatuksilleni feminismiin marginaalista.

Butlerilaisuuden eli konstruktivismiin vastakohtana naistutkimuksessa puhutaan essentialismista. Tämän koulukunnan edustajat ovat sitä mieltä, että biologisella sukupuolella (sex) on yhteys sosiaaliseen sukupuoleen (gender). Koulukunnan tunnetuimpia edustajia on Luce Irigaray. Hänen feministinen projektinsa keskittyy filosofian maskuliinisuuden esittämiseen sekä feminiinisen subjektin puuttumisen osoittamiseen (Lehtinen, 2000, 213). Irigarayn mukaan subjektiutta ei pidä, edes vahingossa, palauttaa yhteen, vaan subjekteja on kahdenlaisia: naisia ja miehiä.

Olemuksellisen naiseuden ja mieheyden korostaminen on tämän päivän feminismissä harvinaista. Irigarayn ja muiden essentialistien ajatukset ovat kuitenkin lähellä omaa ajatteluaani – ja niinpä on selvää, että oma ajatteluni asettuu marginaaliin suhteessa feministisen (media)tutkimuksen valtavirtaan. Kerron tässä laveahkosti Irigarayn feministisestä projektista, sillä se innoittaa ja pohjustaa omaa ajatteluaani.

Kun luin Irigarayn kirjaa *Democracy begins between two* (2000), tunsin rakkautta kirjoittajaa kohtaan. Tunnereaktionini kertoo Irigarayn filosofisesta tyylistä. Sitä on kutsuttu rakastajien kieleksi, jonka keskeinen elementti on liikuttaminen. Irigaray liikuttaa paitsi käsiteltävänä olevia ajatuksia johtamalla niitä uusiin uomiin, myös lukijoidensa tunteita. (Lehtinen, 2005, 53).

Monet pitävät Irigarayn tyyliä vaikeaselkoisena, sillä hänen tapansa keskustella muiden ajattelijoiden kanssa on yhdistelevä ja kokonaisvaltainen. Irigaray ei useinkaan tee

lukijalle selväksi, mitkä ajatukset ovat lainauksia muilta ja mitkä hänen omiaan (Lehtinen, 2005, 53). Siten hän vaikuttaa ajattelevan, että ajatukset ovat tärkeämpiä kuin auktoriteetit (emt, 55). Irigarayn tyyli erottuu filosofian valtavirrasta omintakeisuudellaan. Suuri osa muista filosofeista nimittäin rakentaa teoriansa luonnontieteiden mallin mukaan, mikä tarkoittaa sitä, että ajatukset puretaan selkeiksi käsitteiksi ja järjestetään loogisiksi argumenteiksi. (Emt., 51) Tämä järjestelmällisyys on itsessään maskuliinisen filosofiaperinteen synnyttämä metodi, josta naisfilosofin tulee Irigarayn mukaan irrottautua (emt., 53).

Irigaray pohtii teoksissaan sukupuolieron merkitystä ajatteluumme ja kehittää naisen ja miehen, kahden erilaisen subjektin, välistä vuoropuhelua (Lehtinen, 2005, 55). Hän haluaa yhdistää "elävän ruumiin ja kirjoituksen, ajattelemisen ja rakastamisen" sekä kyseenalaistaa järjen ja tunteen arvohierarkian. Irigaray linjaa, että sekä järkeen että tunteeseen tarvitaan "ajattelemaan ja ajatuksensa kirjaamaan kykenevä ruumiillinen subjekti, joka on altis itsensä ulkopuoliselle". (Emt., 57). Irigaraylle on tyypillistä yksityisen ja julkisen ja toisaalta ajattelun ja aistimisen/tuntemisen yhdistäminen (emt., 67). Hänellä kaksi on ajattelun perusyksikkö. Kirjassaan *Democracy begins between two* Irigaray hahmottelee uudenlaisen tulokulman demokratiaan. Irigarayn tekstin omaksuminen edellyttää heittäytyvää lukutapaa. Irigarayta on vaikea siteerata lausekohtaisesti, joten käytän seuraavassa hieman summittaisia lähdeviittauksia.

Irigarayn demokratiakäsitys perustuu miehen ja naisen väliseen tasa-arvoiseen, erilaisuutta kunnioittavaan, ei-hierarkkiseen suhteeseen. Irigaray ilmaisee kaipuunsa kulttuuriin, joka tunnustaisi kaksi erilaista subjektia, toisin sanoen, joka perustuisi kahden erityyppisen yksilölajin, miehen ja naisen, yhteiselämään. Irigarayn mukaan subjektin ja objektin välisen suhteen pohtiminen on maskuliininen projekti. Feminiinistä sen sijaan on olla kiinnostunut kahden erityyppisen subjektin, miehen ja naisen, rinnakkaiselosta ja tuon rinnakkaiselon kehittämistä. Tavoitteena on yhteiskunta, joka kunnioittaa sekä maskuliinista että feminiinistä niin yksityisessä kuin julkisessakin elämässä. Tällaiseen yhteisötason kunnioittamiseen päästään Irigarayn mukaan vain yksilötasolta.

Tällä hetkellä kulttuurillemme on tyypillistä käsittää subjekti, ihminen, yhtenä. Ihminen nähdään toisista erillisenä, neutraalina yksilönä. Tämä on Irigarayn mukaan vahingollista. Subjekteja on näet luonnostaan kaksi, ja koska nämä kaksi eivät mahdu yhteen, ”yhteen” uskova kulttuuri valitsee ”oikeaksi” subjektiksi jommankumman, feminiinisen tai maskuliinisen.

Pyrkiessään havainnollistamaan pohdintojaan subjektin kahtalaisesta luonteesta Irigaray ammentaa itämaisestä ajattelusta ja Jin/Jang-teoriasta. Hän konkretisoi ajatteluaan kylmä-kuuma-vastakohtaparin avulla. Irigarayn mukaan länsimaiset filosofit Aristoteleesta lähtien ovat mieltäneet miehen kuumaksi (aktiiviseksi) ja naisen kylmäksi (passiiviseksi). Länsimaisen ajattelun mukaan mies ja nainen ovat toistensa absoluuttiset vastakohtat – plus- ja miinusnapa, kylmä ja kuuma – jotka vetävät toisiaan puoleensa. Pidämme luonnollisena sitä, että kylmä ja kuuma sulautuvat yhteen ja neutraloivat toisensa yhdeksi yhtenäiseksi parisuhdesubjektiksi. Tällainen neutraloituminen kuitenkin tarkoittaa sitä, että syntyvästä parisuhdesubjektista tulee joko feminiininen tai maskuliininen. Yleensä käy niin, että parisuhteessa naisyksilö alistuu miesyksilölle, ja perheestä tulee maskuliininen, patriarkaalista yhteiskuntaa uusintava subjekti. Samoin käy julkisella puolella: puolueet, hallitukset, valtiot ja niin edelleen toimivat maskuliinisen tajunnan perusteella.

Mieltäessään miehen kuumaksi ja naisen kylmäksi länsimaiset filosofit ovat Irigarayn mukaan tyytyneet vain pinnallisten ominaisuuksien analysointiin. He ovat tyytyneet näkemään sen, mikä on koettavissa aistien avulla (to sense) ja jättäneet huomiotta sen, mikä voidaan ymmärtää (to perceive) intuitiivisesti. Irigarayn mukaan itämaisessa filosofiassa nähdään, että pinnalta mies on kyllä kuuma ja nainen kylmä, mutta sisältä nainen päinvastoin on kuuma ja mies kylmä. Nainen näkee miehen kuumassa pinnassa oman sisimpänsä, eli miehen ulospäin näkyvä kuumuus herättää naisen oman kuumuuden ja hänen halunsa. Irigaray tarkoittaa pohdinnoillaan käsittääkseni sitä, että mies ei ole kokonaan maskuliininen (vrt. mikään ei ole kokonaan Jin tai Jang), vaan

hänessä on pala feminiinisyyttä (vrt. Jinissä ja Jangissa on toistensa siemen)⁹. Siten mies ja nainen voivat kunnioittaa ja ymmärtää toisiaan vastakohtinaan joutumatta kuitenkaan luopumaan itsestään, joutumatta neutraloitumaan parisuhdesubjektissa. Molemmat säilyvät toisistaan erillisinä ja keskenään erilaisina subjekteina, joiden ominaisuudet ovat kokonaisuuden kannalta yhtä tärkeitä. Kun tämä filosofinen perusta omaksutaan parisuhteisiin, se leviää sieltä Irigarayn mukaan koko yhteiskuntaan ja synnyttää tasa-arvon. Se myös helpottaa yksilöiden välistä erilaisuuden hyväksymistä muissakin kuin mies-nais-asioissa.

(Irigaray, 2000, 106–114)

Jotta voidaan paljastaa tai löytää uudelleen ihmisen tosi olemus (miehenä ja naisena), täytyy hylätä vanha, aisteihin rajoittuva näkemys kokemisesta. Sen lisäksi täytyy hylätä abstraktiin tietämiseen rajoittuva näkemys ymmärtämisestä. Aistimista ja asioiden abstraktia käsittelykykyä tarvitaan, mutta niiden lisäksi tarvitaan intuitiota. Intuitio linkittää kulttuurin luontoon. Oppimalla arvostamaan uudelleen intuitiota, tuota länsimaisen ajattelun unohtamaa tietämisen tapaa, voimme edetä kohti järjen ja tunteen yhdistävää kulttuuria. (Irigaray, 2000, 114–115) Vain uudenlainen sukupuolten välinen, ja samalla luonnon ja kulttuurin välinen, liitto voi opettaa meidät kehittämään toisenlaisia, erilaisuutta kunnioittavia tapoja ja lakeja.

Irigarayn mukaan pelkkä intuitio ei kuitenkaan ole tasa-arvon avain parisuhteessa tai yhteiskunnassa. Tarvitaan myös verbaalisuutta, sanallista viestintää. Kun intuitio antaa minulle ymmärrystä toisesta subjektista, ilmaisen sen hänelle, ja hän tunnistaa itsensä sanoistani. Kun tämä tapahtuu vastavuoroisesti, subjektit pääsevät toistensa avulla lähemmäs omaa syvintä totuuttaan. Kun kaksi subjektia toimii näin suhteessa toisiinsa, on kysymys rakkaudesta, mikä on Irigarayn mukaan sama asia kuin demokratia (Love is Democracy). Rakkauden/demokratian prosessissa tarvitaan kykyä niin aistia, kokea,

⁹ Jin/Jang-teorian periaatteet esitellään myöhemmin tässä tutkielmassa.

ajatella, kunnioittaa kuin ymmärtää intuitiivisesti. Rakkaudessa ja demokratiassa ihminen saa olla kokonainen. (Irigaray, 2000, 116–117)

Irigaray arvostelee niitä, jotka ovat määritelleet hänen keskittyvän tutkimuksissaan intiimin, yksityiselämän, alueeseen. Irigaray kyllä palauttaa teoriansa miehen ja naisen väliseen suhteeseen, mutta hänen teoriansa koskevat paitsi perhettä myös yhteiskuntaa ja sen rakenteita ja instituutioita. Todellisen demokratian perusta on Irigarayn mukaan miehen ja naisen välinen tasa-arvoinen suhde. Maailmaa ei voida muuttaa poliittisin päätöksin, ellei ihmisten tapa toimia, puhua ja olla olemassa arjessa muutu. (Irigaray, 2000, 119–120)

Myös mediatutkijoissa on essentialistifeministejä. Henrika Zilliacus-Tikkasen (1997, 34–35) mukaan biologista ja sosiaalista sukupuolta ei voi erottaa toisistaan. Hänen mielestään voimme puhua feminiinisestä ja maskuliinisesta yhtenäisinä, toisistaan erillisinä kategorioina. Kahteen eri sukupuoleen voidaan Zilliacus-Tikkasen mukaan jakaa paitsi yksilöt myös rakenteet ja instituutiot. Myös Irma Kaarina Halonen käyttää väitöskirjassaan niin sanottua olemuksellista eli essentiaalista tulkintarepertuaaria. Siinä mieheys ja naiseus ovat toisilleen vastakkaisia ja sulkevat toisensa pois. Mieheydelle tyypilliset piirteet poissulkevat ja ovat vastakkaisia naistyyppillisille piirteille. Jos naisessa esiintyy miehinen piirre, esimerkiksi hallitsevuus, piirre määrittyy maskuliinisuudeksi tässä naisessa. Maskuliinisuutta voi siis olemuksellisen tulkintarepertuaarin mukaan esiintyä myös naisissa ja feminiinisyttä miehissä, mutta kuitenkin maskuliinisuus ensisijaisesti liitetään ruumiillisiin miehiin ja feminiinisyys ruumiillisiin naisiin. (Halonen, 1999, 13)

Zilliacus-Tikkanen (1997, 35) kuitenkin linjaa, että vaikka naiseuden tai mieheyden ydin on käytännössä pysyvä, periaatteessa se on muuttuva. Käsitän hänen tarkoittavan tällä sitä, että naiseuden tai mieheyden sisältö voisi periaatteessa muuttua – naiseus ei ehkä ikuisesti tarkoittaisikaan pehmeyttä, huolehtivaisuutta ja niin edelleen. Näin Zilliacus-Tikkanen jättää hiukan avoimeksi kysymyksen siitä, onko hän varsinaisesti essentialisti eli näkeekö hän olemuksellisen, ikuisen yhteyden biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välillä. Vaikka Zilliacus-Tikkasen väitöskirjan otsikko on ”Journalismin olemus

sukupuolinäkökulmasta”¹⁰, ja vaikka hän puhuu rakenteiden ja instituutioiden feminiinisestä tai maskuliinisesta olemuksesta, hän siis välttelee linkittämistä ajatteluaan mihinkään ikuiseen – maailmankaikkeuden syvimpään olemukseen tai vastaavaan (vrt. Jin/Jang-teoria).

3.3 Feminiininen journalismi – millaista se on?

Zilliacus-Tikkasen mukaan naiset tekevät erilaista journalismia kuin miehet. Naisjournalistiselle näkökulmalle ovat tyypillisiä seuraavat asiat: ”pehmeiden tai naisaiheiden priorisointi; suuremman painon antaminen kokonaisuuksille tai yhteyksille yksittäisten tapahtumien sijaan; tapahtumien konkretisointi ja sen selvittäminen, mitä seurauksia niillä on ihmisille arkielämän tasolla; persoonallinen paneutuminen, empatia niitä kohtaan joita uutisissa käsitellään”. (Zilliacus-Tikkanen, 1997, 67; suomennos Halonen, 1999, 97–98) Zilliacus-Tikkanen huomauttaa, että nämä ominaisuudet voisivat itse asiassa olla myös hyvän journalismin kriteerejä. Naisjournalismi joutuu kuitenkin koko ajan taistelemaan tilasta perinteisen journalismin kanssa. Ongelmia esiintyy muun muassa seuraavissa suhteissa: kovat/pehmeät aiheet, erilliset faktat/kokonaisnäkemys, juttukilpailu/jutun merkitys ja seuraukset, etäisyys/kohtaaminen, individualismi/kollektivismi, työ/yksityiselämä, muodollisuus/kokeilevuus (Zilliacus-Tikkanen, 1997, 70–71).

Myös Halonen (1999) on tutkinut väitöskirjassaan journalismin rakenteita siitä näkökulmasta, miten ne uusintavat maskuliinisuutta tai feminiinisyttä. Tutkimus koostuu televisio- ja sanomalehtiutisten empiirisestä analyysistä. Halonen saa selville, että tv-uutisten naistoimittajat käyttävät jopa minä-muotoa ja arkista puhekieltä, kun taas miehet pyrkivät painokkaaseen retoriikkaan suosimalla negatioita ja faktuaalistamisstrategioita. Naistoimittajille on jutunteossa tyypillistä ihmisläheisyys ja kertomuksellisuus, kun miehet katsovat aihettaan ”näkymättömän tietäjän” roolista. Naishaastateltavat esiintyvät jutuissa miehiä useammin ilmaisullisissa tai kuvittavissa

¹⁰ Journalistikens essens i ett könsperspektiv

rooleissa, miehet yleensä asiantuntijoina. (Halonen, 1999, 94–95) Halosen tulokset vahvistavat sitä ”yleisesti tiedettyä”, että feminiinistä on muun muassa arkinen, henkilökohtainen, läheinen ja tunneperäinen.

Halonen (1999, 124) huomaa, että televisiouutiset määrittelevät tärkeäksi institutionalisoituneen vallan ja järjen, jotka empiirisen analyysin perusteella näyttävät liittyvän miestoimijoihin. Tärkeyttä merkitsee esimerkiksi jutun näkyvyys aukeamalla tai koko lehdessä. Uutiset talouksineen, politiikkoineen ja elinkeinoelämineen ovat siten ”kulttuurisen maskuliinisen kompetenssin esillepanoa”. Halonen tulee pitkällisten teksti- ja kuva-analyysien perusteella siihen tulokseen, että uutisgenre pitää yllä maskuliinista tietoisuutta (emt., 289)

Halonen (2006) on myös yrittänyt ymmärtää uutistuotannon sukupuolittumista tilametaforan avulla. Hänen mukaansa uutisten sukupuolittumisen historia voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, joita hän kuvaa torniksi, tehtaaksi ja terminaaliksi. Torni kuvaa journalismia, joka suuntautuu vallan huipulta alaspäin. Toisaalta se kuvaa eliiteille suunnattua uutisvälitystä, jossa käytetään ei-kansanomaisia sanastoa ja suositaan asiantuntijalähteitä. Tornivaiheelle on tyypillistä hierarkkisuus: uutisaiheet erotellaan tärkeisiin ja vähemmän tärkeisiin ja järjestetään sen mukaisesti sivulle tai tv-lähettykseen. (Halonen, 2006, 195–196)

Katsauksen toinen vaihe on moderni tehdas. Tehdasvaiheen uutistuotannossa kaikuvat modernin yleiset ihanteet: ennustettavuus, maailman hallittavuuden parantaminen ja tasalaatuisuus. Uutismaailma on jakautunut miesten ja naisten reviiireihin samoin kuin muukin yhteiskunta: miehet hoitavat talous- ynnä muut kovat uutiset, naiset ruoka- ja kuluttajauutiset. Naistyyppilliset osa-alueet sijoitetaan uutislähettyksen ja sanomalehden rakenteessa marginaaliin. Toisaalta naiseus yhdistetään kevyeen ja viihteeseen. Uutistuotannossa onkin ikään kuin kaksi liukuhihnaa, joista toinen suoltaa kovia uutisia ja toinen lööppi uutisia. Tällaisten lööppi uutisten mieltäminen feminiinisiksi on kuitenkin väärinkäsitys, sillä koko ”länsimainen, tiedonjanoinen tapa kuluttaa uutisia (myös

lööppi uutisia; SH) on lähtökohdiltaan maskuliinista”¹¹. Modernissa uutistehtaassa tietoa hankitaan maskuliinisin keinoin, ja tiedoksi mielletään faktuaalinen ja objektiivinen. Maskuliinisen säännöin pyörivässä uutistehtaassa subjektin ja objektin vuorovaikutus torjutaan. Toisin sanoen uutisinstituution kohtaamista yleisön kanssa tai toimittajan kohtaamista haastateltavan tai aiheen kanssa ei arvosteta eikä pyritä kehittämään. (Halonen, 2006, 197–201; ks. myös Halonen, 1999, 39–40)

Tällä hetkellä olemme Halosen mukaan siirtymässä tehdasvaiheesta terminaaliin, joka on eräänlainen uutisten tuottamisen ”ei-paikka” – ”kuin ostoskeskus tai lentokenttä, jossa ihmiset liikkuvat välittämättä toisistaan”. Terminaalimainen uutistila syntyy, kun uutisten tuotanto ja kulutus irtoavat paikasta uuden viestintäteknologian, kuten kannettavien tietokoneiden ja digitaalikameroiden, yleistyessä. ”Elitistinen uutistorni on levinnyt tehdasmaiseksi tuotannoksi, joka kehkeytyy terminaalimaiseksi läpikulkupaikaksi”, Halonen kirjoittaa. (Halonen, 2006, 205)

Halonen kuvailee terminaalia ”kohteliaan välinpitämättömyyden tilaksi, jolle tyypillistä on sanoutua irti kanssakäymisestä, yhdessäolosta ja yhteisyydestä”. Vaikka tämä kuulostaa äkkiseltään feminiinisten ominaisuuksien hylkäämiseltä, Halosen mukaan postmoderni terminaaliveike luo mahdollisuuden entistä tasa-arvoisempaan uutistuotantoon. Terminaalitila ei näet ole hierarkkinen, eikä mikään hallitus tai johto saa päättää, kenelle ja millaista tilaa annetaan. Vastuu ja valta itsensä ja ympäristönsä määrittelemisestä siirtyvät yksilöille. (Halonen, 2006, 205–206)

¹¹ Lisää feminiinisen suhteesta viihteeseen/sensaatioon luvussa 4.3.2

4 NÄKÖKULMA JOURNALISMIN TASAPAINOTTAMISEEN

Edellisistä luvuista on tullut ilmi, että journalismi on sukupuolittunutta. Valtajournalismilla on sukupuoli, ja se on mies. Niin sanotun vaihtoehtojournalismin sukupuoli taas on nainen.

Mielestäni on luonnollista, että journalismista hahmottuu esiin uros- ja naaraspuoli. En näe siinä mitään ongelmaa. Ongelmallista on se, että toinen olemuspuolista on muodostunut valtavirraksi, ja toinen on ahdettu pieneen tilaan. Tavoitteeksi pitäisi mielestäni asettaa näiden olemuspuolten todellinen tasa-arvo. Maskuliininen ja feminiininen eivät ole vielä nykyään tasapainossa journalismissa, mutta tie hyvään journalismiin voi mielestäni olla noiden kahden energian tasapainottaminen.

Tässä tutkielmassa esiin tulleiden seikkojen perusteella feminiinisen ja maskuliinisen tasapainottuminen on mahdotonta niin kauan kuin ne mielletään toisensa pois sulkeviksi kategorioiksi. Tasapainottamisen estää myös feminiinisen ja maskuliinisen irrottaminen ruumiillisista subjekteista. Kun mieheys ja naiseus näet irrotetaan konkreettisen fyysisen maailman tasolta, subjektina oleminen palautuu yhteen ja määrittyy maskuliiniseksi – sekä sulkee feminiinisen itsensä ulkopuolelle. Näin toimii sukupuolittumisen mekanismi kulttuurissa, jossa käsitteet mielletään toisensa pois sulkeviksi ja keskenään paremmuudesta kilpaileviksi. Olen tullut siihen tulokseen, että feminiinistä ja maskuliinista voidaan tasapainottaa vain sellaisen filosofian perusteella, joka näkee olemuspuolet keskenään erilaisina mutta toisensa sisältävinä ja toistensa kanssa vuorovaikutuksessa olevina. Kun feminiinisen ja maskuliinisen nähdään sisältävän toisensa, ne voivat ymmärtää ja arvostaa toisiaan ja niiden vallitseminen yhtä aikaa mahdollistuu. Esittelen tässä luvussa Jin/Jang-teorian, joka täyttää tasapainottavalle filosofialle asettuvat vaatimukset.

Ensin kaivan kuitenkin esiin feminiinisen olemuspuolen tiedollisia juuria. Huomautin aiemmin tutkielmassani, että journalismin tutkimuksessa ei tietääkseni edelleenkään ole kunnollista visiota siitä, millaista feminiininen journalismi olisi. Kritisoimme

maskuliinista valtavirtaa mutta meidän on vaikea hahmottaa vaihtoehtoa – muuna kuin vaihtoehtona eli marginaalisena ilmiönä. On hankalaa nähdä, millaista journalismi olisi, jos feminiininen ja maskuliininen olisivat siinä tasapainossa. On kuitenkin selvää, että jos feminiininen on jotain erilaista kuin maskuliininen, se perustuu jollakin tapaa erilaiseen ajatteluun ja erilaisiin arvoihin. Edellisistä luvuista on selvinnyt, että journalismin maskuliininen valtavirta pitää arvossa loogisuutta ja järkevyyttä. Jäljitän seuraavassa sitä, mistä järjen yliarvostaminen johtuu. Yritän sen jälkeen etsiä näille arvoille feminiinistä vaihtoehtoa. Jos kulttuurimme ajatteluperinteen valtavirta tukee maskuliinista, kenen ja millaiset arvot ovat feminiinisen taustalla? Mihin feminiininen ajattelu perustuu?

4.1 Ajattelemisen perusta – onko niitä kaksi?

Kirjassaan Hyvän elämän perusta Uurtimo (1998) arvostelee modernia tiedettä siitä, että se tuottaa tietoa riittämättömistä lähtökohdista. Moderni tiede rakentuu Uurtimon mukaan perustalle, joka on itsessään sellainen, että se estää tutkijoita saamasta inhimillisesti kokonaista tietoa (Uurtimo, 1998, 156).

Nykyaikaisen tieteen perustukset valettiin jo uuden ajan alussa. Kun luonnontieteet kehittyivät voimakkaasti, filosofitkin alkoivat haaveilla omaan tieteseensä pätevästä matemaattisesta menetelmästä. Ensimmäisten joukossa oli Descartes (s. 1596, k.1650). Häntä vaivasi se, ettei filosofisista teoksista löytynyt yhtään varmaa totuutta. Descartes halusi löytää filosofiaan yhden varman perusperiaatteen, jonka varaan muu teoria voitaisiin kasata ja josta johdettujen sääntöjen avulla koko maailma voitaisiin tutkia läpikotaisin. Descartesin mukaan aisteihin ei voitu luottaa, sillä ne huijasivat ihmisen usein esimerkiksi näkemään näkyjä. Ajattelukin johti ihmistä usein harhaan, mutta Descartes äkkäsi, että ajattelu kumminkin oli. Tästä oivalluksesta tuli Descartesin filosofian kuuluisa perusperiaatti: ”Ajattelen, siis olen”. (Uurtimo, 1998, 67–69) On käsittämätöntä, miksi Descartes ei päätenyt samaan lopputulokseen aistiritamalla. Aistit huijaavat meitä toisinaan – mutta ne joka tapauksessa ovat. Aistin, siis olen. Tai yhtä hyvin: tunnen – siis olen.

Kun Descartes kuin sattumalta asetti ihmisen ajattelukyvyn maailman tulkitsemisen perimmäiseksi totuudeksi, hän tuli nostaneeksi rationaalisen järjen kaiken olevaisen yläpuolelle. Ihminen hallitsi maailmaa älyllään. Maailma ei siis ollut hallitsematon, vaan hallittavissa. Maailmaa ei enää hallinnut Jumala – kuten monet aiemmat filosofit olivat tulkinneet – vaan ihminen. Eikä maailmaa itse asiassa hallinnut edes ihminen kokonaisuutena, vaan *loogis-matemaattinen metodi* ihmisen järjen välityksellä. (Uurtimo, 1998, 75) Ihmisen ajattelu oli nyt yhtä kuin ”maailman tosi olemus”, koska juuri ajatukset sopivat loogis-rationaaliseen metodiin. Kävi siis niin, että rationaalisesta järjestä tuli tieteen ja siten maailman arvostetuin asia. ”Mielenliikutukset, tuntemukset ja kuvittelukyky eivät käänny rationaaliseen muotoon, joten ne vaikuttavat epäselviltä ja erehdyttäviltä ja kuuluvat ruumiin ohella ihmisluonnon ulkopuolelle”, Uurtimo tulkitsee Descartesia. (Emt., 76)

Koska journalismi on omaksunut tieteen arvomaailman, länsimaisen tieteen perusongelma eli loogis-rationaalisuuden ylikorostuminen on pesiytynyt myös journalismiin. Se toimii journalismissa niin sanottujen normaalijournalismin sääntöjen kautta. Normaalijournalismin säännöt ovat Rentolan (1983) nimitys ammattikäytäntöä ohjaaville rutiineille, joihin toimittaja sosiaalistuu työssä ja opinnoissa. Rutiinit kertovat toimittajalle, mitkä asiat ovat tärkeitä, miten mistäkin aiheesta kuuluu kirjoittaa ja millaisia lähteitä tulee käyttää. Nämä rutiinit tai säännöt eivät tietenkään vastaa luonnontieteellistä metodia, sillä ne ovat suurimmalta osin kirjoittamattomia ja perustuvat perinteeseen. Rentolan katsannon perusteella on kuitenkin pääteltävissä, että ammattiperinteen sisällä loogis-rationaaliset arvot hallitsevat inhimillisiä arvoja. Yksi osoitus tästä on se, että niin sanotut metodiset säännöt asettuvat Rentolan mukaan niin sanottujen eettisten sääntöjen yläpuolelle. Esimerkkinä eettisestä säännöstä Rentola käyttää sitä, että journalismin pitää esittää todellisuus sellaisena kuin se on. Metodisena sääntönä Rentola taas pitää sitä, että kaikki mielipiteet esitetään lehtijutuissa sitaattimerkkien sisällä. Lainausmerkkejä käyttämällä toimittaja ajattelee varmistavansa sen, että hän esittää todellisuuden sellaisena kuin se on. Niinpä toimittajat pitävät luonnontieteilijöiden lailla totuutena tekoja, jotka sopivat metodiin. (Rentola, 1983, 8) Eettisiä ratkaisujaan puolustellessaan lehdet vetoavat

usein metodiin; siihen, että journalismissa on tapana toimia niin kuin he ovat toimineet. Näillä perusteilla näyttää siltä, että Uurtimon arvosteleva järkeen ja luonnontieteelliseen metodiin rakentuva maailmankatsomus hallitsee paitsi tiedettä myös journalismin jokapäiväistä käytäntöä. Myös normaalijournalismissa kuten luonnontieteissä tutkimusobjektia pyritään katsomaan etäältä samastumatta siihen.

Aikaisemmissa luvuissa olen katsonut järkikulttuurin tukevan maskuliinista tajuntaa ja tunnekulttuurin rakentavan feminiinistä tietoisuutta. Siten voidaan ajatella, että Uurtimon kuvaama tieteen ja ajattelun valtavirta on maskuliininen. Mutta missä ja millainen on sen feminiininen rinnakkaiskappale? Millainen on ajattelun feminiininen olemuspuoli?

Monen feministin mielestä loogisen ajattelun ja maskuliinisuuden niputtaminen yhteen lienee vaarallista. Moni on varmasti sitä mieltä, että tällaiset väitteet ovat vahingollisia feministiselle projektille. Väitteistäni ei kuitenkaan tule vetää sitä johtopäätöstä, että nainen ei mielestäni osaisi ajatella. Itse ajattelen kaiken lukemani ja kokemani perusteella, että feminiininen ja maskuliininen ajattelu ovat erilaisia. Feminiiniselle ajattelulle olen löytänyt tukea ja määritelmiä kirjoituksista, jotka vertailevat länsimaista ja itämaista tiedettä.

Fritjof Capra (1983) on tutkinut nykyajan fysiikan ja itämaisen mystiikan yhteneväisyyksiä. Hän on muun muassa vertaillut lausumia, joilla länsimaiset tiedemiehet ja itämaiset mystikot ovat ilmaisseet, mitä he tietävät maailmasta. Lausumista selviää, että lännessä on aina arvostettu rationaalista tietoa ja väheksytty intuitiivista. Idässä tilanne on päinvastainen. (Capra, 1983, 28)

Läntinen tiede nostaa rationaalisen intuitiivisen yläpuolelle – tai pikemminkin vaikenee intuitiivisesta tiedosta. Monet idän uskonnot taas liittävät intuitiivisen jumaluuteen ja nostavat intuitiivisen tiedon rationaalisen yläpuolelle. Esimerkiksi buddhalaiset kutsuvat kahta tietämisen tapaa ”suhteelliseksi” (rationaalinen) ja ”absoluuttiseksi” (intuitiivinen) tiedoksi tai ”ehdolliseksi totuudeksi” ja ”yliaistilliseksi totuudeksi”. Kiinalainen ajattelu puolestaan on Capran mukaan aina korostanut rationaalisen ja intuitiivisen tiedon tasa-arvoisuutta. Kiinalainen tiede perustuu Jin/Jang-teoriaan, joka auttaa ihmistä

ymmärtämään maailman ilmiöitä ja niiden suhteita. Vaikka Jin kuvaa muun muassa intuitiivista, sitä ei liitetä jumaluuteen eikä siten nähdä Jangia arvokkaammaksi. Kiinalaisen tieteen Jin ja Jang ovat keskenään tasa-arvoisia tämän maailman käsitteitä. Jumalallisuuteen viittaa niiden yläkäsite Tao¹², jota tässä tutkimuksessa ei niinkään käsitellä. (Capra, 1983, 28)

Feminiiniselle ajattelulle voi etsiä tukea myös länsimaisesta filosofiasta. Esimerkiksi hermeneutiikan ja psykoanalyysin perinteet ovat nähdäkseni lähellä feminiinistä. Tutkielmani rajaamiseksi pitäydyn kuitenkin nyt käsittelemästä näitä perinteitä. Korostan itämaista näkökulmaa sen vuoksi, että Jin/Jang-teoria, johon tutkielmani loppuosa perustuu, tulee itämaisesta tieteestä.

Tässä luvussa yritän siis ajatella journalismin rakenteita Jin/Jang-teorian avulla. Päädyin Jin/Jang-teoriaan essentialistisen feminismin kautta. Luin Irigarayta, ja huomasin hänen pohdinnoissaan yhteyden gradussa tavoittelemiini ajatuksiin. Inspiroiduin Jin/Jang-teoriasta, sillä koen, että sen kautta on helpompi ajatella yhteiskunnallisten ilmiöiden sukupuolittuneisuutta kuin feminismin. Jin/Jang-teoriaa käyttäessään ei joudu luovimaan kahden keskenään taistelevan koulukunnan välillä niin kuin feminismissä. Jin/Jang-teoria katsoo maailman perustuvan niin rakenteellisesti kuin toiminnallisestikin – siis kaikkiaan – kahteen olemuspuoleen. Tämä jako on universaali ja ikuinen. Irigarayn teoria yhtyy Jin/Jang-teoriaan siinä, että se näkee maskuliinisen ja feminiinisen paitsi vastakohtaisina myös ikään kuin toisensa sisältävinä käsitteinä. Naisessa voi siten olla maskuliinisuutta ja miehessä feminiinisyttä, mutta tämä ei muuta miksikään sitä tosiasiaa, että feminiinisyys on ominaisempaa biologisille naisille kuin miehille ja maskuliinisuus taas ominaisempaa biologisille miehille kuin naisille. Sekä Irigarayn essentialismi että Jin/Jang-teoria korostavat tätä toisensa sisältävää kahtalaisuutta, ja ajattelevat sen luovan perustan kahden erilaisen subjektin tasa-arvolle.

¹² Ks. seuraava alaluku

Aiemmin tulin siihen tulokseen, että butlerilainen feminismi ei ole hyvä perusta journalismin kahden olemuspuolen tasapainottamiseen. Myös essentialistisen feminismin joissakin sovelluksissa on mielestäni epäilyttäviä puolia. Ainakin Zilliacus-Tikkanen katsoo, että feminiininen journalismi on lähempänä hyvän journalismin ihannetta kuin maskuliininen (Zilliacus-Tikkanen, 1997, 67). Suosin Jin/Jang-teoriaa essentialismin sijaan sen vuoksi, että Jin/Jang-teoriassa ihanteena on feminiinisen ja maskuliinisen tasapaino. Toisin sanoen Jin/Jang-teoriaan perustuvan tutkimuksen tavoitteena ei ole paljastaa kumpaakaan olemuspuolta toista absoluuttisesti paremmaksi.

Koen Jin/Jang-teorian olevan sellainen perusta, jolta ponnistaen feminiinistä journalismia voitaisiin vahvistaa niin, että maskuliininen ja feminiininen lopulta rakentuisivat yhtä vankoilta pohjille. Katson Jin/Jang-teorian kautta ajatellessani lähteväni jo sinänsä feminiinisestä näkökulmasta, kun ottaa huomioon, että vaihtoehtona olisi nojautua länsimaiseen maskuliiniseen tiedeperinteeseen – jonka kautta olen tutkielmassani tähän asti jäsentänyt asioita. Perimmäinen syyni irrottautua essentialismista ja lähentyä Jin/Jang-teoriaa on ehkä juuri tämä: halu paeta länsimaisen tieteen rakenteita. Käytän Jin/Jang-teoriaa tulkitessani lähteenä Kiinalaisen lääketieteen perusteet -kirjaa (2000). Se esittelee teorian selkeässä ja käytännöllistä soveltamista palvelevassa muodossa.

4.2 Jin ja Jang -teoria ajatusvälineenä

Jin, Jang ja Tao ovat perinteisen kiinalaisen tieteen ydinkäsitteitä. Tao on kaikki – jatkuvasti virtaava ja muuttuva todellisuus, joka ilmaisee itsensä Jininä ja Jangina. (Berger, 2005, 31) Jin (feminiininen) ja Jang (maskuliininen) ovat toisistaan riippuvaiset vastakohtat. Mikään asia tai esine ei ole pelkästään Jin tai Jang, vaan koko maailmankaikkeus koostuu Jinin ja Jangin dynaamisesta vuorovaikutuksesta. Käsitepari kuvaakin ennen muuta ilmiöiden keskinäisiä suhteita jossakin kokonaisuudessa. (Hytönen, 2000, 37)

Taon jakautuminen Jiniin (musta) ja Jangiin (valkoinen).

Varhaisin tunnettu Jiniä ja Jangia käsittelevä teksti on Muutosten kirja, joka sai nykyisen muotonsa noin vuosina 1150 – 700 eKr. Sotivien valtioiden aikana, vuosina 476 – 221 eKr, Jin/Jang-teorian ympärille syntyi erillinen koulukunta. Noin vuonna 400 jKr. kaikki Kiinan filosofit tunnustivat jo yleisesti Jin/Jang-opin. (Hytönen, 2000, 38)

4.2.2 Jin ja Jang länsimaisessa tutkimuksessa

Lévi-Straussin mukaan ihmiselle on ominaista jäsentää maailma binääristen vastakohtaparien avulla. Lévi-Strauss ajattelee tämän johtuvan aivoista. Ihmiselle on Lévi-Straussin mukaan niin ikään tyypillistä palauttaa vastakohtaparit luontoperäisiin rakenteisiin (esim. tuli ja vesi). Tätä hän kutsuu ”konkreettisen logiikaksi”. Kun Jin/Jang-teoriassa aivan kaikki olevainen ilmenee vastakohtien leikkinä, Lévi-Straussin teoriassa vastakohtien väliin jää ”sopimattomia luokkia”. Esimerkiksi homoseksuaalit muodostavat tällaisen sopimattoman luokan miesten ja naisten väliin. (Fiske, 2000, 153–154) Jin/Jang-teoria puolestaan käsittää koko maailman suhteellisina vastakohtina. Siinä homomies on (tulkintani mukaan) Jang suhteessa naiseen mutta Jin suhteessa heteromieheen. Siten homous ei näyttäytyä Jin/Jang-teoriassa sopimattomana vaan yhtä luonnollisena kuin heterous.

Hakukone Google Scholar löytää englannin kielellä kasapäin tutkimuksia, joissa käytetään käsitteitä Jin ja Jang. Suurin osa artikkeleista on lääketieteen ja biologian alalta, eikä minulla ole riittäviä edellytyksiä ymmärtää niitä. Hakukoneen löytämissä yhteiskuntatieteellisissä ja humanistisissa tutkimuksissa käsitepari esiintyy yleensä vertauskuvallisessa merkityksessä, tähän tapaan: Marguerite Duras and Charles Bukowski: the yin and yang of twentieth century erotic literature. Jin ja Jang -käsiteparilla tarkoitetaan tässä vertauskuvallisesti vastakohtia, joista toinen on feminiininen ja toinen maskuliininen.

Google Scholarista löytyy myös kirjoitelma, jossa käsitteet Jin ja Jang selitetään auki, ja jossa niitä käytetään ajatusvälineenä eikä pelkkänä vertauskuvana. Siinä Janice K. Berger (2005) tarkastelee feminiinisten ominaisuuksien tärkeyttä tulevaisuuden globaalille johtajuudelle artikkelissaan *Reemergence of the Feminine: A Model for Global Leadership*. Kirjoittajan mukaan miesten ja maskuliinisuuden ylliedustus johtajistossa on syynä moniin globaaleihin – muun muassa ympäristö- ja poliittisiin – ongelmiin. Maskuliinisuuden liiallisuudesta koituu ongelmia, koska maskuliininen Jang-energia on kuivaa, ”tulta, joka polttaa loppuun”. (Berger, 2005, 32) Bergerin mukaan voimme tasapainottaa ihmiskunnan ajatukset, teot ja arvot vain tasapainottamalla Jinin ja Jangin. Tasapainottaminen tulee aloittaa johtajatasolta. Maailma tarvitsee Jangin rinnalle feminiinisiä ominaisuuksia: toisten kuuntelemista, yhteistyötä, joustavuutta ja kykyä hahmottaa kokonaisuuksia. (Berger, 2005, 34–35)

4.2.3 Jin- ja Jang-ominaisuudet sekä niiden suhde toisiinsa

Selvennän tässä sitä, millä perusteella jokin ominaisuus voidaan määritellä Jiniksi tai Jangiksi. Muutosten kirja käyttää Jinistä ja Jangista termejä Maa ja Taivas, Vastaanottava ja Luova sekä Pehmeä ja Luja. Näistä seuraa esimerkiksi, että aika on Jang, koska se mitataan taivaan liikkeillä, ja tila on Jin, koska se määritellään maan hahmoilla. (Hytönen, 2000, 38–39)

Taivaan ja maan ohella varhaisia Jinin ja Jangin symboleja on vesi/tuli. Kaikki tulen ominaisuuksia toistava on mielletty Jangiksi: lämmin, kirkas, kiihtyvä, keveä, aktiivinen ja ylöspäin pyrkivä. Kaikki vettä muistuttava on nähty Jininä: kylmä, hämärä, jarruttava, painava ja hiljainen. Päivä on toimeliasta ja aktiivista aikaa, joten se on Jang. Lepo kuuluu yöhön, joten se on Jin – ja niin edelleen. (Emt., 43)

Listaan tähän ominaisuuksia, joita yleisesti pidetään Jininä ja Jangina. (Hytönen, emt., 45,49; Berger, 2005, 31–33; Capra, 1983, 28; Sharamon & Baginski, 2002, 76; internet-lähteitä¹³)

Jin	Jang
Feminiininen	Maskuliininen
Vesi	Tuli
Maa	Taivas
Intuitiivinen	Rationaalinen
Vastaanottava	Luova
Kylmä	Kuuma
Laantumisen	Kiihtyminen
Paikallaan pysyminen	Liike
Oleminen	Tekeminen
Hidas	Nopea
Paikka/Tila	Aika

Rakenne	Toiminta
Aineellinen	Aineeton
Suru	Ilo
Passiivinen	Aktiivinen
Yö	Päivä
Ikuisuus	Historia
Mutkainen tie	Suora tie
Syklinen	Lineaarinen
Yhdistävä	Erottava
Tasa-arvo	Hierarkia
Kollektiivinen	Yksilöllinen
Yhteistyö	Kilpailu
Luonnon suojeleminen	Luonnon hyväksikäyttö
Kokonaisvaltainen	Erikoistunut

Joskus Jin-puolen ominaisuus tuntuu myönteisemmältä kuin Jang-puolen, ja päinvastoin. On kiinnostavaa pohtia, mitä tämä kertoo lukijasta ja tämän kulttuuritaustasta sekä ajastamme. Kiinalainen filosofia ottaa annettuna sen, että Jin ja Jang ovat samanarvoisia, ja tavoiteltavaa on niiden tasapaino (Sharamon & Baginski, 2002, 77).

¹³Ks. lähdeluettelo

Kiinalainen filosofia on määritellyt viisi Jiniä ja ja Jangia koskevaa periaatetta. Ensimmäinen periaate on, että kaikki ilmiöt voidaan luokitella Jiniksi tai Jangiksi. Teorian loput neljä periaatetta kuvaavat Jinin ja Jangin suhdetta toisiinsa. (Hytönen, 2000, 39)

Näistä neljästä periaatteesta ensimmäisen mukaan *Jin ja Jang ovat toistensa vastakohtia*. Kun teoriaa sovelletaan käytäntöön, huomataan kuitenkin, että luonnossa ilmiöiden ja olioiden Jin- ja Jang-ominaisuudet ovat suhteellisia ja muuttuvia. Luonnossa mikään ei ole täysin Jin eikä täysin Jang, vaan kaikessa on aina vastakohtansa siemen. Tätä ajatusta kuvastavat mustavalkoisen Tao-symbolin pisteet. Lisäksi minkään luonnossa esiintyvän olion tai ilmiön Jin- tai Jang-luonne ei ole ehdoton, vaan ilmiö on Jin tai Jang vain suhteessa johonkin muuhun. Täsmällisesti ajateltuna ei siis voida edes sanoa, että jokin ”on Jin” tai ”on Jang”. Vesi on eräs Jinin arkkityypeistä, mutta suhteessa vesihöyryyn nestemäinen vesi on Jang. Jinin ja Jangin määrä ei missään ilmiössä myöskään ole staattisesti puolet ja puolet, vaan niiden suhde muuttuu jatkuvasti. Esimerkiksi ihmisen levon/aktiivisuuden tarve vaihtelee elämäntilanteen ja vuodenajan mukaan. (Hytönen, 2000, 43)

Toinen periaate on, että *Jin ja Jang ovat riippuvia toisistaan*. Ne ovat toistensa äärimmäiset vastakohtat mutta samalla erottamattomat. Päivää ei olisi ilman yötä, eikä energiaa (Jang) voi olla ilman ainetta (Jin). (Hytönen, 2000, 43) Kuten edellä mainittiin, mikään ei ole absoluuttisesti Jin tai Jang, vaan ilmiö voi olla Jin tai Jang ainoastaan suhteessa toiseen ilmiöön.

Kolmannen periaatteen mukaan *Jinin ja Jangin suhde muuttuu koko ajan, eli ne säätelevät toisiaan*. Jin ja Jang ovat toistensa suhteen koko ajan liikkeessä, ja voidaan ajatella, että ne tukevat ja kuluttavat toisiaan. Normaalioloissa ne rajoittavat toisiaan niin, että tasapaino säilyy. Epänormaaleissa oloissa ne voivat joutua epätasapainoiseen tilaan, jollaisia on neljää eri tyyppiä: liiallinen Jin, liiallinen Jang, heikko Jin ja heikko Jang.

Kun Jin on liian vahva, se kuluttaa Jangia ja päinvastoin. Toisaalta Jinin ollessa heikko Jang näyttää liialliselta. Tilaa jossa Jin on heikko voi erehtyä luulemaan liiallisen Jangin tilaksi – ne eivät ole sama asia. Tilassa on näet ensisijaista joko Jinin liiallisuus tai Jangin heikkous. Sama pätee luonnollisesti liialliseen Jangiin ja heikkoon Jiniin. Kiinalaisessa

lääketieteessä kaikki – teoria ihmisen fysiologiasta, diagnoosit, hoidot ja niin edelleen – perustuvat Jiniin ja Jangiin. Hoidon tavoitteena on aina joko Jangin vahvistaminen, Jinin vahvistaminen, liiallisen Jangin poistaminen tai liiallisen Jinin poistaminen.

(Hytönen, 2000, 44–45)

Neljäs periaate on, että *Jin voi muuttua Jangiksi ja Jang Jiniksi*. Näin käy, kun Jin tai Jang on liiallista. Periaate näkyy luonnossa vuorokauden- ja vuodenaikojen vaihtelussa. Kun päivä (Jang) saavuttaa lakipisteensä, se kääntyy kohti yötä (Jin). (Hytönen, 2000, 44) Äärimmäinen suru (Jin) puolestaan kääntyy iloksi (Jang) ja päinvastoin. Runsasta alkoholinkäyttöä (Jang) seuraa hilpeystila (Jang), joka kuitenkin kääntyy krapulaksi (Jin). (Emt., 54)

4.2.4 Jin ja Jang, naaraat ja uroot

Tarkoitukseni on nyt tämän tutkielman loppuosassa soveltaa Jin/Jang-teoriaa journalismin tulkitsemiseen. Aloitan suhteuttamalla sitä Ilkka Malmbergin ajatuksiin uros- ja naarasjournalismista (ks. luku 3.1). Kun Malmberg jakaa juttutyypit niiden lukijoiden mukaan uroisiin ja naaraisiin, hän puhuu mielestäni journalismin Jinistä ja Jangista. Länsimaisessa ajattelussa ei ole näille käsitteille sanoja, joten siinä joudutaan ajattelemaan monimutkaisesti, tähän tapaan: Urosjournalismia on se, mikä kiinnostaa niitä, jotka jäsentävät maailmaa ensisijaisesti järjellä, ja joista suurin osa on miehiä. Naarasjournalismia taas on se, mikä kiinnostaa niitä, jotka jäsentävät maailmaa tunnelähtöisesti, ja joista suurin osa on naisia. Myös urospuolen ihmisillä on kuitenkin tunteet ja naaraspuolen edustajilla järki. Uroot lukevat joskus teemasivuja samoin kuin naaraat uutisia.

Kun asiaa katsotaan Jin/Jang-teorian läpi, päästään vähemmällä selittelyllä, sillä Jin/Jang-teorian mukaan vastakohdissa on aina luonnollisesti toistensa siemen. Siten on selvää, että kaikki naiset eivät jäsenny naaraspuolelle, eivätkä kaikki miehet urospuolelle, vaan osa jää mustaksi pisteeksi valkoiselle taustalle, ja päinvastoin. Samalla tavalla selvää on se, että kaikkia yksilöitä kiinnostavat jossakin määrin naaras- ja urospuolen asiat, mutta tämä

suhde on yksilöllinen ja muuttuva. Nainen ei siis ole pelkästään feminiininen eikä mies pelkästään maskuliininen. Naisessa on maskuliinisuuden ja miehessä feminiinisuuden siemen.

Uros- ja naarasasioista on länsimaisessa tieteessä vaikea puhua, sillä aina on joku sanomassa: "Olen fyysisesti nainen mutta en tunnista itsessäni naarasominaisuuksia". Postmodernissa yhteiskuntatieteessä fyysisen sukupuolen perusteella ei saisi tehdä päätelmiä ihmisten sosiaalisista tai tiedollisista ominaisuuksista. Länsimaisen tieteen käsittein näiden päätelmien tekeminen onkin riskialtista, sillä siinä väitteet ovat ehdottomia ja johtavat toisen sukupuolen poissulkemiseen. Naisen yhdistäminen tunteeseen järjen sijasta voi luoda harhakuvan, jonka mukaan nainen ei ole lainkaan järkevä tai ajatteleva¹⁴. Naisilla on kuitenkin aina jonkin verran taipumusta järjen käyttöön samoin kuin miehillä on tunnepuolensa.

Ehdottomuus luo taistelun; siinä toinen voittaa ja toinen häviää. Mielestäni Jin/Jang-teoria mahdollistaa inhimillisen olemisen uros- ja naaraspuolesta puhumisen ilman jommankumman sukupuolen syrjintään johtavaa ehdottomuutta. Emme joudu sanomaan: "miehet ajattelua ohjaa järki ja naisen ajattelua tunne". Voimme kuitenkin liittää järjen mieheen (Jang) ja tunteen naiseen (Jin), kunhan pidämme mielessämme maailman suhteellisuuden. Kun sanomme järjen olevan Jang ja tunteen Jin, sanomme ainakin kaiken tämän: "Miesten ajattelua ohjaa järki verrattuna naisiin ja naisten ajattelua ohjaa tunne verrattuna miehiin, mutta järjen/tunteen määrä vaihtelee yksilön ja ajan mukaan, ja osa miehistä ajattelee varsin tunneperäisesti verrattuna siihen osaan naisista, joka ajattelee varsin järkiperäisesti. Toisaalta jokaisen yksilön ajattelussa on järki- ja tunnepuolensa, ja niiden suhde toisiinsa on yksilöllinen ja muuttuva."

¹⁴ Kulttuurillemme on tyypillistä yhdistää käsitteet järki ja ajattelu. Koska järkeä on pidetty ensinnäkin "hyvänä" ja toiseksi absoluuttisesti miehisenä ominaisuutena, on päädytty vahingollisiin päätelmiin naisen ajattelukyvystä. Tunteiden kautta voi ajatella yhtä lailla kuin järjen; puhutaan tunneälystä ja intuitiosta.

Mielestäni Jinin ja Jangin käsite vapauttaa meidät puhumaan asioista, joista olisi ilman sitä liian monimutkaista – tai liian yksioikoista – puhua. Lisäksi saamme huomata, että Jin- ja Jang-ominaisuudet ovat keskenään samanarvoisia. Järki ei ole arvokkaampaa kuin tunne tai päinvastoin. Tavoiteltavaa on niiden tasapaino, niin sanomalehdessä kuin maailmankaikkeudessaakin. Yhteiskunnan toimijoiden, kuten journalismin, tehtäväksi voisi mielestäni tulla Jinin ja Jangin tasapainon tavoittelu yhteiskunnassa.

Irigarayn näkemys kahdesta subjektista ja niiden vuorovaikutuksesta myötäilee Jin/Jang-teoriaa. Mielestäni myös Zilliacus-Tikkasen ajatukset olemuksellisesta mieheydestä ja naiseudesta ovat Jin/Jang-teoriaa lähellä. Zilliacus-Tikkanen linjasi, että mieheys ja naiseus ovat käytännössä pysyviä mutta periaatteessa muuttuvia. Myös Jin/Jang-teoriassa feminiinisen ja maskuliinisen ajatellaan olevan dynaamisia, muuttuvia ja toisiaan sääteleviä. Jin/Jang-teorian mukaan suhde ei käsittääkseni kuitenkaan voi kääntyä sellaiseksi, että nyt feminiinisiksi ominaisuuksiksi mielletyt asiat kuten pehmeys jonakin päivänä liitettäisiinkin ensisijaisesti maskuliinisuuteen tai fyysiseen mieheen. Zilliacus-Tikkasen teorian mukaan tämä taas olisi periaatteessa mahdollista.

4.3 Kiinalainen näkökulma eli journalismi Jin/Jang-teorian silmin

Jin/Jang-teoria korostaa olemuspuolten vuorovaikutuksen leikillistä luonnetta. Jos journalistit omaksuisivat Jin/Jang-tietoisuuden, feminiinisen ja maskuliinisen koko historian läpäisevä vuorovaikutus voisi muuttua valtataistelusta leikiksi.

Pohdin tässä luvussa Jinin ja Jangin, feminiinisen ja maskuliinisen, rinnakkaiselo journalismin historiassa ja nykyisyydessä. Käsittelen tässä niitä asioita, jotka ovat nousseet mieleeni lukiessani tutkimuskirjallisuutta ja Jin/Jang-teoriaa rinnakkain. Palaan vielä muun muassa tiedotusopin peruskiistaan objektiivisesta ja subjektiivisesta ja koetan solmia rauhaa osapuolten välille. Sitten nimeän journalismin Jinin ja Jangin uusilla, mielestäni objektiivista ja subjektiivista taikka tiedonvälitystä ja tarinankerrontaa osuvammilla nimillä. Lopuksi koetan miettiä sitä, mitä feminiinisen yhteydessä usein esiintyvällä käsitteellä 'tunne' oikein tarkoitetaan.

4.3.1 Maskuliininen ja feminiininen journalismin historiassa

Schudson (1978) on sitä mieltä, että tiedonvälitys ja tarinankerronta ovat kaksi journalismin toisiinsa kietoutunutta puolta. Hän mainitsee, että 1800-luvun lopulla toimittajille tuli tavaksi pitää työtään joko tieteenä tai taiteena. Nämä puolet erkanivat toisistaan. Yleisesti toimitukset löysivät Schudsonin mukaan tasapainon faktojen raportoimisen ja tarinoiden kertomisen välille: kun toimittaja lähetettiin kentälle, hänen odotettiin tuovan mukanaan paitsi uusia tietoja myös tarina. Jotkut toimittajat ja kokonaiset lehdet profiloituivat jommankumman puolen edustajiksi. Schudson kutsuu näitä puolia journalismin tietomalliksi (information model) ja tarinamalliksi (story model), tai diskursiiviseksi ja narratiiviseksi malliksi. (Schudson, 1978, 89)

Hartsock ei näe tiedonvälitystä ja tarinankerrontaa historiallisesti tasavertaisina malleina tai journalismin toisiaan täydentävinä puolina. Hartsockin mukaan moderni tarinallinen journalismi syntyi 1890-luvulla vastareaktioksi tiedonvälitysjournalismille, ja se on koko yli satavuotisen historiansa ajan toiminut marginaalissa (Hartsock, 2000, 202). On kuitenkin vaikea sanoa, tavoitteleeko Hartsock "tieto- ja tarinamallien" tasa-arvoista rinnakkaiselo vai toivoisiko hän valtasuhteen kääntyvän pääläelleen siten, että tarinallinen journalismi syrjäyttäisi uutis- ja sensaatiojournalismin.

Journalismin esimuodoissa tiedonvälitys ja tarinankerronta vallitsivat tulkintani mukaan rinnakkain. Seuraavan kerran journalismiin ilmaantui tarinallisia muotoja vasta, kun poliittinen kirjoittelu alkoi 1700-luvulla. Toimittajuus vakiintui vihdoin omaksi ammatikseen 1800-luvun lopulla, ja toimittajan ammattitaito vakiintui tarkoittamaan kahta asiaa: kykyä välittää tietoja ja taitoa kertoa tarinoita. Tätä ennen journalismi oli uutiskirjeen ajasta lähtien käsitetty tiedonvälitykseksi. Kysynkin nyt, miksi tarinallisuus nousi journalismin toiseksi tunnustetuksi olemuspuoleksi vasta 1800-luvun lopulla. Vastaus kysymykseen voi löytyä naisten yhteiskunnallisesta asemasta. Naisliike alkoi toimia aktiivisesti yhdysvalloissa 1800-luvun lopulla. Schudsonin mukaan amerikkalainen yhteiskunta piti naisia tuohon aikaan vähemmistöryhmänä, ja vähemmistöjä alettiin pitää yhteiskunnan jäseninä niinkin myöhään kuin 1920-luvulla. (Schudson, 1978, 129) Vasta

alle sadan vuoden ajan nainen on siis mielletty yhteiskunnalliseksi subjektiksi. Naisten yhteiskunnallinen vapautuminen on voinut vaikuttaa siihen, että feminiinisiä journalismin muotoja alkoi kehkeytyä 1800- ja 1900-lukujen vaihteen tienoilla. Aina 1400-luvulta 1800-luvulle journalismi oli hyvin maskuliinista. Tämä on luontevaa kun otetaan huomioon, että journalismi on julkinen projekti, ja että julkinen yhteiskunta oli maskuliininen. Feminiininen olemuspuoli sai ilmenemismuotonsa journalismissa vasta sitten, kun naisista alkoi pikku hiljaa tulla julkisia toimijoita.

Otin työni historiankirjoitus-lukuun (luku 2.1) mukaan myös journalismin esimuodot, koska uskoin, että asian alkulähteille meneminen kirkastaisi sen todellista olemusta. Arvelin journalismin todellisen olemuksen perustuvan kahteen, feminiiniseen ja maskuliiniseen, olemuspuoleen. Olemuspuolet näkyivätkin mielestäni esimuodoissa melko lailla yhtä vahvoina. Sain näille pohdinnoilleni tukea feministiteologi Anni Tsokkisen eräällä luennolla (29.3.2007) esittämistä ajatuksista. Luento käsitteli kristillisen perinteen ja jumalakäsityksen maskuliinisuutta. Tsokkinen kertoi, että kristillinen perinne on vuosisatojen kuluessa muokkautunut maskuliiniseksi. Alkukirkossa feminiiniselle ja naiselle sen sijaan oli tilaa. Sekä miehet että naiset toimivat alkukirkossa saarnaajina ja opettajina. Feminiinisen läsnäolo näkyi uskomisen luonteessa. Uskonnon harjoittaminen perustui osaltaan myös kokemukseen ja tunteeseen. Maskuliininen ja feminiininen olemuspuoli siis näkyivät ilmiössä alun perin tasa-arvoisina, mutta myöhemmin koko ilmiö kehittyi maskuliinisen valtakulttuurin näköiseksi.

Olen aiemmissa luvuissa tullut siihen tulokseen, että journalismin idea on sukupuolittunut. Journalismin ytimenä pidetty uutisperinne kietoutuu maskuliinisuuteen. Katson esimuodoista löydettävän tasa-arvon kuitenkin todistavan sen puolesta, että journalismin luonne ei sinänsä tai pohjimmiltaan ole mitenkään maskuliininen – sen paremmin kuin kristillisen perinteenkään. Journalismilla yhtä lailla kuin kristinuskollakin on sekä feminiiniset että maskuliiniset juuret. Ilmiöt ovat vain myötälleet yhteiskunnan sukupuolittunutta valta-asetelmaa ja muovautuneet maskuliinisiksi. Nähdäkseni niitä voitaisiin tasapainottaa vahvistamalla niiden feminiinisiä puolia, kuten yhteisöllisyyttä, joka on selvästi sekä varhaisen balladiperinteen että alkukirkon avainsana. Tutkijat ovat jo

pitkän aikaa ajatelleet, että journalismia voi tulkita yhteisöllisyytenä ja/tai (tiedon)siirtona. Molemmat ovat läsnä kaikissa viestintätilanteissa, ”vaikka painotukset vaihtelevat” (Kunelius, 1998, 13). Siten journalismi tuottaa jonkinlaista yhteistä todellisuutta – tällä hetkellä nimenomaan maskuliinista todellisuutta – vaikka se kuinka kuvittelisi vain siirtävänsä tietoa. Journalismin omakuva perustuu suurimmalta osin edelleen maskuliiniseen tiedonsiirron ideaan.

4.3.2 Feminiininen ja viihde

Pohdin tässä luvussa viihde- ja sensaatiojournalismia. Ne eivät ole täysin sama asia, mutta viihteen arvojen kovetessa niiden väliin voidaan yhä useammin piirtää yhtäläisyysmerkki. Jos viihde- ja sensaatiojournalismia katsotaan yhtenä kokonaisuutena, se ei mielestäni palaudu feminiiniseen eikä maskuliiniseen. Useimmiten se on keveydessään yhdistetty naiseen, mutta Hartsock (2000, 56–57) kuitenkin niputtaa sen yllättäen yhteen tiedonvälitysjournalismin kanssa. Hartsockin mielestä sensaatiolle ja uutisille on yhteistä se, että ne halvaannuttavat lukijan mielikuvituksen. Uutiset ovat muodoltaan ja retoriikaltaan sellaisia, että lukijan oletetaan omaksuvan niiden sisällön sellaisenaan. Uutisjuttu pyrkii pikemminkin lukitsemaan lukijan mielikuvituksen kuin ruokkimaan hänen halujaan liittämään sisältö omaan kokemusmaailmaansa. Kuten uutisjournalismi, myös sensaatio perustuu erityisen voimakkaisiin vastakkainasetteluihin. Hartsockin mielestä lukijoille ei tarjota siinä eväitä kyseenalaistaa näitä asetteluita tai laatia omia teorioitaan. Hartsockin lempilapsi on tarinallinen journalismi, eikä sensaatiota pitäisi hänen mukaansa pitää sen muotona. Sensaatio ei näet ole aktivoivaa kuten tarinallinen tai osallistuva journalismi, vaan se passivoi yleisöä.

Hartsockin näkemystä tukee Hackettin ja Zhaon (1998, 51) päätelmä, jonka mukaan lehtien viihdejournalsmi on viime aikoina kehittynyt rinnan television talk show -ohjelmien kanssa. Yhdysvaltalaisille talk show´ille on tyypillistä se, että juontaja esittää itsensä kaikkietävänä ja ulkopuolisena. Show saattaa loppua aina esimerkiksi lausahdukseen: ”That’s the way it is!” (Näin on asiat). Viihdejournalsmissa vallitsee siis samanlainen kaikkietävyyden ja ulkopuolisuuden filosofia kuin uutisjournalismissa.

Myös suomalaisessa mediassa on viime vuosina menty siihen, että julkkisten tekemisiä on alettu pitää uutisina siinä missä muitakin tapahtumia. Kun uutinen ja sensaatio tuntuvat näin luontevasti sulautuvan yhteen, herää kysymys siitä, onko molempien luonne kenties maskuliininen.

Sensaatiosta tai viihteestä puhutaan usein myös käsitteellä populäärijournalismi. Iltapäivälehtitoimittajien ammatillista omakuvaa tutkineen Hanna Syrjälän (2006, 19–20) mukaan populäärijournalismi on toisinaan mielletty emansipatoriseksi eli naista vapauttavaksi, sillä se tuo arjen ja tunteet mukaan julkisuuteen. Populäärijournalismin voi ajatella vaihtoehdoksi asia- tai tiedonvälitysjournalismille, jossa korostuvat rationaalisuus ja valistuksellisuus. Syrjälän mukaan asiajournalismia pidetään yleisesti journalismin ihanteena, ja populääri- ja asiajournalismia verrattaessa puhutaan suorastaan matalasta ja korkeasta journalismista. Populääri on journalismin matalaa ja asiajournalismi sen korkeakulttuuria.

Tarkastellaanpa aihetta Jin/Jang-teorian näkökulmasta. Sen ensimmäisen periaatteen mukaan mikään ei ole absoluuttisesti Jin tai Jang, vaan ilmiö voi olla Jin tai Jang vain suhteessa toiseen ilmiöön. Siten populääri- tai sensaatiojournalismi voi hyvinkin olla feminiinistä suhteessa uutisjournalismiin, mutta suhteessa tarinalliseen, osallistuvaan jne. journalismiin se saattaa kuitenkin olla maskuliinista. Kun sensaatiohakuiset pennilehdet syntyivät 1830-luvulla, ne toivat arjen, ruohonjuuritason ja tunteet ryminällä mukaan elitistiseen asiajournalismiin. Tuolloin sensaatio oli Jin suhteessa eliittijournalismiin, joka oli Jang. Kaunokirjallisen tarinallisuuden nousu kehitti journalismia kuitenkin vielä feminiinisempään suuntaan noin 1890-luvulta alkaen. Suhteessa pennilehdistön synnyttämään lajityyppiin tämä uusi tarinallisuus oli Jin. Se meni lähelle arkea ja ihmistä kuten pennilehdistökin, mutta feminiinisemmin. Kaunokirjallinen tarinallinen journalismi ei pelkästään raportoinut vaan myös kuunteli raportoinnin kohteita, ja jalosti journalismia entistä läheisemmäksi. Feminiinisen liittäminen sensaatioon on ollut joskus perusteltua; pennilehtien sensaatiojournalismi oli ehkä eräällä tavalla feminiinisempää kuin pönöttävä eliittijournalismi tai poliittinen journalismi. Pennilehdistön synty oli kuitenkin mielestäni vasta alkua feminiinisen tietoisuuden julkiseksi tulemiselle.

Toisaalta olen sitä mieltä, että viihde ja sensaatio pitäisi erottaa toisistaan. Ne voitaisiin kenties nähdä populäärijournalismin Jininä ja Jangina. Pehmeä viihde olisi Jin ja kova sensaatio olisi Jang. Jang-puoleen kuuluisivat ainakin väkivaltauutiset ja paljastukset julkisuuden henkilöiden yksityiselämästä. Jin-puolelle asettuisivat ainakin julkkishömpän harmittomampi osa sekä kaikenlaiset huumorijutut, kuten esimerkiksi kaupunkilehden gonzoilutempaus, jossa toimittaja kokeili elämää Näsijärven hylkeenä¹⁵ (Tori-lehti, 25.4.2007). Tarkan rajan vetäminen populäärijournalismin kahden puolen väliin on tietenkin mahdotonta. Haluan tässä kuitenkin lähinnä vain tuoda esiin sen, että populäärijournalismin yhdistäminen kokonaisuudessaan feminiiniseen on ongelmallista – etenkin nykyään, kun suuri osa niin sanotusta viihteestä perustuu jonkun yksityiselämän hyväksikäyttöön. Populäärijournalismin koko kirjon pitäminen feminiinisenä on arveluttavaa, koska tällöinhän voidaan ajatella sensaation ikään kuin riittävän feminiiniseksi vastapainoksi asiajournalismille. Omasta mielestäni sensaatiohakuisuuden kaikinainen lisääntyminen kertoo kovien arvojen suosion kasvusta ja siten peräti maskuliinisuuden eli Jangin laajenemisesta mediassa.

4.3.3 Hyväksikäyttö ja kiire – merkkejä liiallistuneesta Jangista

Koen haastateltavien hyväksikäytön yhdeksi tämän päivän toimittajantyön suurimmista eettisistä pulmista. Toisaalta kärsin myös siitä, että journalistisia työprosesseja on tehostettu niin, että työvoiman normaali (hyväksi)käyttö tuntuu paikoin muuttuneen sen hyväksikäytöksi sanan negatiivisessa merkityksessä. Tämä tehostaminen on käytännössä johtanut jatkuvaan kiireen tuntuun. Kuten olen kertonut, nopeus ja kiihtyminen ovat Jang ja hitaus ja laantuminen Jin. Myös hyväksikäyttö on Jang, suojelu puolestaan Jin. Kiire ja negatiiviseksi muuttunut hyväksikäyttö ovat mielestäni merkkejä Jangin liiallistumisesta journalismissa.

¹⁵ Juttu on kirjoitettu (rennohkoon) uutistyyliin, joten sitä ei oikein voi pitää tarinallisena journalismina.

On tietenkin normaalia, että työnantaja käyttää työntekijää hyväksi työvoimana ja työntekijä puolestaan käyttää työtään rahan ansaitsemisen välineenä. Ongelmia tulee vain silloin, kun hyväksikäyttö jommankumman osalta liiallistuu. Kuten Kunelius Nelijalkaisessa otuksessa toteaa, hyväksikäyttö on aivan luonnollista myös journalististen juttujen hankinnassa. Hyväksikäyttö on kaksisuuntaista; tiedotusvälineet käyttävät hyväksi lähteitään ja toisin päin. Haastateltavat sekä maailman ilmiöt ovat viestimille sisällöntuotannon materiaalia. Toisaalta myös haastateltavat ja heidän edustamansa tahot käyttävät journalismia hyväkseen päämääriensä saavuttamiseksi ja äänensä saamiseksi kuuluviin. Toimittajan ja haastateltavan välinen molemminpuolinen hyväksikäytösuhde on siis monessa kohtaa aivan luonnollinen, ja kun molemmat tiedostavat tämän, tilanne ei tunnu pahalta. Suojelun ja hyväksikäytön tulisi kuitenkin olla toimittajantyössä tasapainossa.

Suojelun pitäisi olla läsnä hyväksikäyttöä voimakkaampana silloin, kun lähde esiintyy jutussa yksityishenkilönä. Yksityiselämän suojaamisesta annetaankin neuvoja Journalistin ohjeissa (2005, 26–35§). Virpi Koivisto (2007) on haastatellut gradussaan mielenterveyskuntoutujia, jotka ovat antaneet haastatteluja viestimille. Koivistoa kiinnostaa se, millaisia seurauksia journalistisen jutun tekemisestä on haastateltavalle. Hän päätyy pohdinnoissaan siihen tulokseen, että toimittajat tarvitsevat nykyistä tarkempia sääntöjä ja ohjeita siihen, miten mielenterveyskuntoutujia ja muita herkässä tilassa olevia käsitellään julkisuudessa. Erityisesti Koivisto korostaa kuitenkin sitä, että toimittaja ei voi piiloutua ammattiroolinsa taakse. Toimitustyön rutiineihin rakentunut sekä ammattiohjeiden sanelema etiikka ei riitä, vaan tarvitaan inhimillistä, tilannetajuista etiikkaa. Koivisto perustaa ajatuksensa paitsi omaan aineistoonsa ja kokemukseensa myös ruotsalaisten Mats Ekströmin ja Stig Arne Nohrstedtin (1996) tutkimustuloksiin. Ekström ja Nohrstedt havainnoivat toimittajien tapaa tehdä eettisiä ratkaisuja käytännön toimitustyössä. Tutkijat huomasivat, että ilmaisunvapautta ja kriittisyyttä turvaamaan tarkoitetuilla ammattisäännöillä puolustellaan usein kaupallista hyväksikäyttöä. (Ekström & Nohrstedt, 1996, 254) Eettisesti kestävässä toimitustyössä ammattisäännöt (Jang; SH) ja inhimillinen kokemus (Jin) käyvät jatkuvaa, dynaamista dialogia (emt., 251–252). Vaikka

ammattisäännöt sen sallisivatkin, eettinen toimittaja ei käytä haastateltavaa hyväkseen sillä tavalla, että se tuntuu toimittajasta itsestään pahalta.

Kun toimittaja "joutuu" kaikkiin keinoin suostuttelemaan jotakuta haastatteluun, kysymys on useimmiten toimituksen kiireestä tai juttukilpailusta, ei esimerkiksi haastattelun yhteiskunnallisesta merkittävydestä. Kiireen lisääntyminen on mielestäni hyväksikäytön ohella toinen oire Jangin liiallistumisesta toimitustyössä. Lammassaari (2004) on tutkinut gradussaan toimitusten kiirettä. Hän ei ota kantaa siihen, onko kiire lisääntynyt toimitustyössä. Sen sijaan hän tutkii toimittajan arviointikykyä ja jakaa kiireen hyvään ja pahaan sekä siltä väliltä olevaan kiireeseen. Hyvä kiire on toimittajan sukkela jalkautumista kentälle. Pahaksi Lammassaari määrittelee sellaisen kiireen, jonka seurauksena journalismi alkaa hämärtää asioita sen sijaan että se tekisi maailmaa entistä ymmärrettävämmäksi. (Lammassaari, 2004, 8) Niin sanottua hyvää kiirettä voi mielestäni kuvata sanalla nopeus. Nopeus (Jang) on journalismissa tarkoituksenmukaista, mutta niin on hitauskin. Kun nopeus liiallistuu eli valtaa alaa hitaudelta, se muuttuu kiireeksi. Toimituksissa viime vuosina toteutetut tehostukset ovat taatusti vaikuttaneet toimitustyön kiireellisyyteen. Nopeatempoisessa Jang-journalismissa käy yhä mahdottomammaksi keskittyä Jin-seikkoihin - kokemuksellisuuteen, haastateltavien todelliseen kohtaamiseen tai uutistapahtuman liittämiseen laajaan asiayhteyteen. Kiire myös johtaa toimittajien, etenkin naisten (Jin), väsymiseen ammatissa. Terapeutti-kirjailija Tommy Hellstenin mukaan olemme siivoamassa kulttuuristamme olemisen (Jin) kykyä ja täyttämässä koko elämän tekemisellä (Jang). Nopeus ja tekeminen ovat hyviä asioita niin kauan, kuin ne eivät muutu jatkuvaksi kiireeksi. Kiireinen ihminen menettää yhteyden omaan ideaansa, omaan olemukseensa, omiin juuriinsa. "Kiireessä ihminen yrittää teoillaan rakentaa identiteettiä ja ihmisarvoa itselleen", Hellsten kritisoi. (Kotimaa-lehden Ilo-liite, 25.1.2007).

4.3.4 Subjektiiivinen, objektiivinen ja pyrkimys totuuteen

Minua ovat tutkielman tekemisen alkumetreiltä asti hämmentäneet tiedotusopillisessa keskustelussa esiintyvät käsitteet objektiivinen ja subjektiiivinen. Objektiivisestä puhutaan tiedonvälitysjournalismin yhteydessä, ja subjektiiiviseen törmää tarinallisen journalismin

kintereillä. Haluan tässä selvittää, mitä näistä käsitteistä paljastuu, kun ne nähdään Jininä ja Jangina.

Tiedotusopillinen keskustelu jämähtää usein kuvioon, jonka vastapuolet ovat objektiivinen ja subjektiivinen – tai nykyaikaisesti ”objektiivinen” ja ”subjektiivinen”. Nykyään näitä käsitteitä näkee harvoin ilman lainausmerkkejä. Tämä kertoo mielestäni siitä, että harva toimittaja ja ehkä vielä harvempi tutkija näkee enää nykyään kumpaakaan ainoana oikeana tienä hyvään journalismiin. Takavuosina journalismin idea on kuitenkin yritetty palauttaa yhteen käsitteeseen, mutta sitä ei ole saatu palautettua sen paremmin objektiiviseen kuin subjektiiviseen. Molemmat käsitteet ovat tuottaneet ajattelijoille pettymyksen. Niinpä niistä on luovuttu analyttisinä työkaluina, ja nykyään niihin viitataan lähinnä jonkinlaisina menneisyyden haamuina. Lainausmerkkejä käyttämällä ne riisutaan vallasta.

Takavuosina objektiivinen ja subjektiivinen on kuitenkin nähty absoluuttisina käsitteinä ja toistensa absoluuttisina, vallasta kilpailevina vastakohtina. Subjektiivisen käsite on useimmiten ollut läsnä tiedotusopillisessa keskustelussa vain objektiivisen julkilausumattomana vastakohtana. Toisin sanoen objektiivisuudesta kuulee puhuttavan usein ääneen, mutta subjektiivisuus vilahtaa harvoin. Journalismi näet on pyrkinyt absoluuttiseen objektiivisuuteen mutta ei koskaan absoluuttiseen subjektiivisuuteen. Absoluuttinen subjektiivisuus merkitsisi sellaista fiktiota, joka heijastelisi vain kirjoittajan tajuntaa eikä lainkaan ulkomaailman ilmiöitä (Hartsock, 2000, 202). Tällainen subjektiivisuus lienee mahdotonta jopa kaunokirjallisuudelle, sillä kaikki kirjalliset tuotteet syntyvät ulkomaailman ja sisäisen maailman vuorovaikutuksessa. Subjektiivisen journalismin kannattajat eivät koskaan olekaan pyrkineet journalismin vieraannuttamiseen ulkomaailmasta tai todellisuudesta. Päinvastoin he ovat esittäneet, että eläytymällä henkilön tai tilanteen tunnemaailmaan toimittaja pääsee käsiksi sellaiseen tietoon, jota objektiivisen journalismin menetelmät eivät tavoita. (Cheney, 2001, 213). Siten subjektiivinen journalismi on itse asiassa pyrkinyt tismalleen samaan kuin objektiivinen: hankkimaan ja välittämään mahdollisimman totuudellista tietoa todellisuudesta. Tiedettä

ja järkeä ihannoivassa kulttuurissa tunnetiedolle ei ole osattu antaa arvoa, joten subjektiivinen näkökulma on saanut hömpän leiman.

Absoluuttiseen objektiivisuuteen journalismi on pyrkinyt, luonnollisesti huonolla menestyksellä. Objektiivisuuden puolustajien mukaan toimittajan ei tule sekoittaa omia tunteitaan jutun aiheeseen, sillä silloin "hän ei enää ole journalisti" (Miettinen, 1988, 19). Totuuteen on katsottu päästävän etäännyttämällä aihe itsestä. Kuitenkin on jouduttu huomaamaan, ettei objektiivisinkaan journalisti voi ottaa huomioon tasapuolisesti kaikkia näkökulmia eikä lukea itseään kokonaan ulos jutunteosta. Nyttemmin useimmat teoreetikot käsittävät sen tosiasian, että yritykset eliminoida journalismiin osallistuvien inhimillisuus ja yksilöllisyys eivät johda hyvään journalismiin. Jos journalisti näet ei kuljeta ajatuksia ja tuntemuksia itsensä läpi, hän tulee raportoineeksi jonkun muun näkemyksiä. Siten journalismi joutuu aikansa hallitsevien näkemysten vangiksi. (Kunelius, 2000, 8) Vaikka objektiivisuus luonnontiedettä mukailevine metodeineen on tärkeä näkökulma journalismiin, se ei siis ole kyennyt yksin ratkaisemaan ihmisten välisen viestinnän pulmia. Täydelliseen objektiivisuuteen pyrkiminen on osoittautunut yhtä ongelmalliseksi kuin täydellisen subjektiivisuuden tavoittelu. Sekä absoluuttisen objektiivisuuden että absoluuttisen subjektiivisuuden tavoittaminen on sanalla sanoen mahdotonta. Tämän käsittivät itse asiassa jo Hemánus ja Tervonen (1986, 10-13) kirjoittaessaan, että kaikki journalismi perustuu subjektin ja objektin vuorovaikutusteoriaan.

Mielestäni objektiivista ja subjektiivista ei kuitenkaan pitäisi hylätä journalismia selittävinä käsitteinä. Mielestäni käsitteet voitaisiin elvyttää uudelleen keskusteluun, mutta ne pitäisi mieltää Jiniksi ja Jangiksi. Subjektiivisen ja objektiivisen suhde noudattaa näet selvästi Jin/Jang-teorian periaatteita. Mikään todellisuuden ilmiö ei ole "puhtaasti" Jin tai Jang, vaan kaikessa objektiivisuudessa on subjektiivisuuden siemen ja toisin päin. Subjektiivinen journalismi tulee aina kertoneeksi jotain ulkomaailmasta, ja objektiivinen journalismi tulkitsee aiheitaan aina jonkin subjektin näkökulmasta. Keskustelu journalismin subjektiivisuudesta ja objektiivisuudesta saa uudenlaista mieltä, kun käsitteet nähdään Jin/Jang-teorian läpi. Silloin ne saadaan mieltää toisiaan täydentäviksi.

Näkökulmat voivat ymmärtää toistensa tarpeellisuuden tunnistamalla vajavaisuutensa ja näkemällä toisessa itsensä. Tästä seuraa tärkeä havainto: jotta voidaan päästä mahdollisimman lähelle totuutta, tarvitaan sekä ”objektiivista” että ”subjektiivista”.

Totuutta ja objektiivisuutta käytetään joskus synonyymeina. Tässä on kyse mielestäni samanlaisesta erehdyksestä kuin siinä, että miestä on käytetty ihmisen synonyymina. Totuus on jotain, mitä ihmisen on hyvä tavoitella. ”Subjektiivisuus” ja ”objektiivisuus”, lähestyminen ja etäisyyden ottaminen, ovat totuuden tavoittelemisen keinoja. Yhteiskunnalle olisi eduksi, että esimerkiksi toimittajien ammattikunta pitäisi näitä kahta keinoa tasa-arvoisina. Nyt ammattikunta tuntuu ajattelevan, että on paras pitää kiinni vanhasta objektiivisuuden vaikutelmasta suojaksi kansalaisten kritiikiltä. Subjektiivisuusnäkökulma kielletään, koska pelätään läheisyyttä yleisön kanssa. Objektiivisuuspanssari haittaa kohtalokkaasti paitsi naisten hyvinvointia ammatissa¹⁶ myös muun muassa yleisön mukaantuloa julkiseen keskusteluun. Objektiivisuuden harhaan verhoutunut journalismi piileskelee yleisön tavoittamattomissa ja kohtaamattomissa.

4.3.5 Kaksi jalkaa: kohtaaminen ja raportoiminen

Aiemmin tässä tutkielmassa pureskelin Journalismi nelijalkaisena otuksena -artikkelia ja päättelin, että journalismin kolmella jälkimmäisellä jalalla on yhteys. Tämä yhteinen tekijä on mielestäni pyrkimys lisätä yleisön toimintakykyä. Sekä journalismin tarinallisesta, keskusteleavasta että resurssiluonteesta ponnistavat pohdinnat korostavat ihmisen tarvetta kokea journalismi omakseen. Mielestäni jotakin voi kokea omakseen vain kohtaamalla sen.

Olenkin tässä tutkielmassa päätyneet ajatukseen journalismin kahdesta olemuspuolesta. Toinen näistä on luonteeltaan feminiininen ja toinen maskuliininen. Feminiinisen journalismin juuret ovat tarinallisessa ja tulkitsevassa journalismissa, kun taas

¹⁶ Tästä lisää hieman tuonnempana.

maskuliinisen juuret juontavat tiedonvälitysjournalismiin. Maskuliininen journalismi perustuu järkeen ja feminiininen puolestaan tunteeseen. Olen gradua tehdessäni miettinyt pääni puhki sitä, millä nimillä journalismin kahta olemuspuolta oikein pitäisi kutsua. Feminiinisestä ja maskuliinisesta puolesta puhuminen ei mielestäni ole nykytilanteessa tyydyttävää, kahdesta syystä. Ensinnäkään nämä nimitykset eivät sinänsä kerro mitään itse journalismista. Toiseksi meillä ei ole tässä ajassa kulttuurisesti yhteistä sisältöä käsitteille feminiininen ja maskuliininen.

Pitkien pohdintojen jälkeen keksin nimetä olemuspuolet kohtaamiseksi ja raportoimiseksi. Raportoiva journalismi tarkoittaa aika lailla samaa kuin tiedonvälitys. Kohtaava journalismi taas on sitä, mitä tässä tutkimuksessa on kutsuttu tarinankerronnaksi. Hyvässä journalismissa nämä kaksi puolta ovat mielestäni tasapainossa. Niiden suhde ei kuitenkaan voi olla vakio, vaan ne käyvät jatkuvaa vuoropuhelua, säätelevät ja kuluttavat toisiaan. Ne ovat journalismin Jin ja Jang. Koetan seuraavassa selventää sitä, mitä tarkoitan kohtaamisella ja raportoimisella.

Kohtaava journalismi perustuu toimittajan henkilökohtaiseen kohtaamiseen aiheen taikka haastateltavan kanssa. Tällaisen kohtaamisen tulos on tavallisesti jokseenkin tarinamuotoinen taikka tulkintaa sisältävä juttu kuten reportaasi tai henkilöhaastattelu. Hemánus ja Tervonen kirjoittivat 1980-luvulla "vaihtoehtojournalismista", jota oli osallistuva, tarinallinen, persoonallinen journalismi, eli se, mikä oman käsitykseni mukaan on journalismin feminiininen olemuspuoli. Hemánus ja Tervonen (1986, 28) linjaavat, että vaihtoehtojournalismi perustuu "lähettäjän aitouteen ja molemminpuoliseen luottamukseen". Juuri näihin periaatteisiin kohtaava journalismikin perustuu. Olen tässä tutkimuksessa puhunut kohtaamisen puolesta, sillä se on mielestäni aliedustettua suhteessa raportoimiseen. Kohtaamista pitäisi lisätä, jotta journalismi muuttuisi nykyistä tasapainoisemmaksi. Kohtaava journalismikin voi tietenkin epäonnistua. Näin käy silloin, kun toimittaja katselee juttunsa kohdetta omien ennakkoluulojensa läpi. Silloin ei ehkä kirjaimellisesti voida puhua kohtaamisesta, sillä toisen ihmisen tai uuden asian todellinen kohtaaminen vaatii avoimuutta ja nöyryyttä. Luen epäonnistuneenkin kohtaamisen kuitenkin kohtaavaan journalismiin.

Luonnollisesti journalismissa tarvitaan myös raportointia. On näet olemassa tietoa, joka ei ole sidoksissa inhimilliseen kohtaamiseen. Kaikki tieto on nähdäkseni kylläkin alkujaan peräisin siitä, että joku ihminen on kohdannut toisen ihmisen tai jonkin asian. Tiedon käsitteleminen kävisi kuitenkin liian raskaaksi, jos ihmiselle ei olisi ominaista myös kierrättää "valmista" tietoa sitä kyseenalaistamatta. Raportoiva journalismi epäonnistuu silloin, kun se välittää väärää tai puutteellisia tietoja. Jos kohtaavan journalismi korostaa lähettäjän aitoutta ja molemminpuolista luottamusta, raportoivan journalismin kivijalat voisivat olla tarkkuus, riippumattomuus ja kriittisyys.

Toimittajan pitää mielestäni voida työssään paitsi kohdata maailman ilmiöitä ja ihmisiä myös luottaa koneistojen tuottamaan tietoon ja yksinkertaisesti raportoida tuota tietoa. Ihannejournalismissani toimittajakunta päivittää kohtaamisen (Jin) kautta niitä sääntöjä, joita he noudattavat raportoidessaan (Jang). Tässä toteutuu samanlainen dynaaminen dialogi, josta Ekström ja Nohrstedt (1996, 251–252) puhuivat ammatti- ja inhimillisen etiikan yhteydessä.

Raportoiva (tai tiedonvälitys)journalismi sitoutuu tunnetusti siihen, mitä yhteiskunnassa yleisesti pidetään tietona tai totena. Kohtaava journalismi sitoutuu toimittajan omaan totuuteen – siihen, mitä juuri tämä toimittajayksilö juuri tällä hetkellä tietää. Toimittajan tieto taas riippuu osittain siitä, mitä haastateltava tuolla hetkellä tietää. Kohtaamisessa olennaista on se, että toimittaja pyrkii parhaan kykynsä mukaan eläytymään haastateltavan "tietoon" ja hyväksymään sen sekä toisaalta haastamaan sitä ja kysymään siitä lisää oman tietonsa perusteella (vrt. tarinallisuus/kokemuksellisuus). Kun toimittaja ja haastateltava antautuvat tällaiseen kohtaamiseen, myös kohtaaminen valmiin jutun ja sen lukijan välillä helpottuu (vrt. keskusteleavuus). Toimittajantyöhön kuuluvat kuitenkin myös toisenlaiset vuorovaikutustilanteet. Noissa tilanteissa toimittajan tehtävä on kysyä ne kysymykset, jotka yleensä on tapana kysyä, ja kirjata vastaukset. Toimittajantyö on siis luonteeltaan paitsi kohtaamista, myös raportoimista. Korostan, että koko journalismia ei ole mielestäni syytä muuttaa kohtaavaksi tai feminiiniseksi. Ymmärrän valta-asetelmiin perustuvan journalismin tarpeellisuuden; tivaava ja väittelevä journalismi voi usein paljastaa vääryyksiä ja onnistua valvomaan kansalaisten etuja.

Minkään jutun teko ei perustu puhtaasti raportoimiseen tai kohtaamiseen. Jopa rutiininomaisessa tiedotustilaisuudessa toimittaja kierrättää informaatiota jossakin määrin tajuntansa ja tunteidensa kautta. Toisaalta toimittaja avoimessa kohtaamisessakin kirjaa osan informaatiosta sitä sen kummemmin prosessoimatta: vuosilukuja, nimiä, tapahtumakulkuja. Raportoimisessa (Jang) ja kohtaamisessa (Jin) on aina toistensa siemen.

Kuten edellä totesin, kohtaava journalismi sitoutuu toimittajayksilön omaan totuuteen. Toimittaja on tottakai yhteiskunnan jäsen ja siten sidoksissa yhteiskunnan totuuteen. Postmodernissa kulttuurissa kollektiivisen totuuden ote ihmisestä on mielestäni kuitenkin höltynyt. Yksilö saa valita ja koota itse oman maailmankatsomuksensa. Tämä merkitsee yksilön valtaa, vapauksia ja vastuuta – suurta hämmennystä ja henkilökohtaisia kriisejä. Ristiriitaista kyllä, yhteiskunnan instituutioiden kuten tiedotusvälineiden arvot kuitenkin tuntuvat entisestään yhdenmukaistuvan. Kaikki perustavat toimintansa tuottavuuden jatkuvaan lisäämiseen. Suositaan juttutyyppejä, joiden tuottaminen vie mahdollisimman vähän resursseja; media viihteellistyy ja formatisoituu. Tehokkuutta etsittäessä myös työtahti kiihtyy. Raaka käytäntö jyrää toimittajan sisäisen äänen ja etiikan. Lammassaari (2004, 9) on jopa verrannut toimitustyön kiirettä natsi-Saksan ”rakenteistuneen pahan” mekanismiin. Tällaisessa mekanismissa ihminen osallistuu rikokseen tottelemalla käskyjä. Työtahdin kiihtyminen sekä toimittajien omien, yksilöllisesti muodostettujen arvojen joutuminen ristiriitaan valtavirran ja instituutioiden koventuvien arvojen kanssa ajaa monen toimittajan ääritilanteeseen. Tämä johtaa loppuunpalamisiin. Yksilöllisyyden (Jang) ja kovien arvojen (Jang) korostuminen saa aikaan äärimaskuliinisen suhdanteen, jossa varsinkin naiset (Jin) ovat kovilla. Voi kuitenkin olla, että yhteiskunnassa ja journalismissa päästään kohti Jiniä nyt Jangin liiallistumisen kautta. Näin käy ainakin yksittäisten toimittajien kohdalla. Kun Jang saavuttaa lakipisteensä, se kääntyy Jiniksi. Loppuunpalamista (Jang¹⁷) seuraa lepo (Jin) ja uuden suunnan etsiminen.

¹⁷ Maskuliininen Jang-energia on tulta, joka polttaa loppuun (Janice K. Berger, 2005, 32)

Luvussa 2.2 ruodin Risto Kuneliuksen artikkelia Journalismi nelijalkaisena otuksena. Tulkitsin, että artikkelin tarkoitus on herättää keskustelua siitä, mitkä voisivat olla sellaiset hyvän journalismin ja hyvän yhteiskunnan kriteerit, joihin voitaisiin kollektiivisesti sitoutua. Minua askarrutti se, mitä eroa on poliittisiin päämääriin sitoutuvalla ja ns. hyvän yhteiskunnan kriteereihin sitoutuvalla journalismilla. Miten ihmeessä tämän päivän julkisuus voisi omaksua yhteiset ”hyvän yhteiskunnan kriteerit”? Mitä kautta noista kriteereistä voitaisiin sopia?

”Hyvän” kriteereistä sopiminen näyttää vahvasti kilpailuun (Jang) sitoutuneessa yhteiskunnassa mielestäni hankalalta jos ei mahdolltomalta. Kilpailun vastakohta eli Jin on yhteistyö. Jos Jin vahvistuisi yhteiskunnassa, ”hyvän” kriteereistä sopiminen voisi tulla mahdolliseksi. Nyt hyväksi kuitenkin määrityy kuin itsestään se, mikä tuottaa eniten voittoa. Kun yhteiskunnallinen päätöksenteko on ottanut kenties tärkeimmäksi tehtäväkseen talouskasvun tukemisen, talouden arvot määrittävät kollektiiviset ”hyvän” kriteerit (esim. Schudson, 2003, 112). Yksilöllä on tässä tilanteessa kaksi vaihtoehtoa: hän voi joko hyväksyä nuo kriteerit ja luovia niiden mukaan tai luoda omat henkilökohtaiset, kenties pehmeämmät, kriteerinsä ja pysyä uskollisena niille – ja siten kenties osaltaan vahvistaa yhteiskunnan Jiniä. Molemmat vaihtoehdot ovat vaikeita.

Koen, että omien kriteerien luominen ja kunnioittaminen on itselleni ainoa vaihtoehto. Aiemmin tutkielmassani kerroin Ilkka Malmbergista, joka tiedosti sanomalehden epätasa-arvoisen rakenteen, mutta ei esimiesasemaan noustuaan pystynyt muuttamaan rakenteita. Yksi toimittaja harvoin pystyy. Päinvastoin hän joutuu esimiesasemassakin, ja kenties etenkin siinä, toimimaan rakenteiden ehdoilla. Olenkin tällä hetkellä sitä mieltä, että jos aion olla oikein uskollinen omille hyvän journalismin kriteereilleni, minun on työskenneltävä freelancerina, irrallaan alan suurista instituutioista. Haluan nimittäin kehittää ammattitaitoani ja kirjallista ilmaisua omilla ehdoillani – en halua sitoutua jonkin tietyn tuotteen arvoihin ja formaatteihin. Haluan kirjoittaa omien arvojeni perusteella ja omalla tyylilläni. Freelancerina voin tarjota juttujani useisiin lehtiin. Kuten journalisti Ida Tarbell totesi naistoimittajan ammattinäkömystä vuonna 1926: ”Paras järjestely on kirjoittaa freelancerina aikakaus- ja viikkolehtiin. Itsenäinen kirjoittaja, joka

perehtyy eri tiedotusvälineiden tarpeisiin ja tarjoaa töitään eri julkaisuihin, onnistuu työllään kehittämään omaa toimittajanvaistoaan.” (Shuman, 1926, 155)

Olen kirjoittanut tämän gradun selvittääkseni itselleni, haluanko sittenkään tehdä journalismia, ja jos haluan, millaista journalismia haluan tehdä. Olen liittänyt toimittajantyön maailmankatsomuksellisiin kysymyksiin hahmottaakseni omat arvoni ja sen, miten niitä voi toteuttaa käytännössä. Graduni ensisijainen tarkoitus on ollut selvittää omaa suhdettani journalismiin ja maailmaan. Toisaalta haluan tutkimuksellani inspiroida toisia tiedostamaan omat arvonsa.

Aiemmin tutkielmassani kerroin Halosen ajattelevan, että journalismi on nyt eräänlaisessa terminaalivaiheessa. Terminaali on ei-hierarkkinen läpikulkupaikka, jossa valta ja vastuu ovat siirtyneet yksilöille. Halosen havainto tukee näkemystäni siitä, että elämme ajassa jossa yksilön merkitys ratkaisujen tekijänä on korostunut. Tämä merkitsee sitä, että elämme - kukin meistä elää - vaativia aikoja. Mielestäni onkin luonnollista ja väistämätöntä, että myös toimittajat joutuvat tässä ajassa vaatimaan itseltään paljon. Ongelma on siinä, että vaadimme itseltämme suorituspöytä, kun sen sijaan voisimme vaatia itseltämme ihmisinä. Tämän gradun työstämisen ohella olen kysynyt itseltäni isoja kysymyksiä: Minkälainen minä olen? Miten se näkyy jutuissa, joita teen? Miten voin muuttua ollakseni enemmän oma itseni ja tehdäkseni journalismia, joka tuntuu minusta hyvältä? Kuten terapeutti-kirjailija Tommy Hellsten totesi Kotimaa-lehden Ilo-liitteessä 25.1.2007: ”Pohjimmiltaan elämässä ei ole kysymys siitä, mitä saamme aikaan, vaan siitä, millaisia ihmisiä olemme.” Yhteenvetona voisi sanoa: kollektiivisiin kriteereihin on varsinkin tässä ajassa vaikea vaikuttaa, mutta itseensä voi vaikuttaa aina. Minun on etsiydyttävä olosuhteisiin, joissa saan tehdä sellaista journalismia, joka tuntuu itsestäni hyvältä. Nämä olosuhteet löytyvät todennäköisesti toimitusten ulkopuolelta.

Olen aiemmin tutkielmassani puhunut ns. normaalijournalismin säännöistä. Niillä tarkoitetaan journalismin ”metodia” eli niitä rutiineja, joiden turvin lehti tai lähetys saadaan kerta toisensa jälkeen turvallisesti kasaan. Olen kirjoittanut näistä säännöistä kriittiseen sävyyn ja korostanut, että haluan kirjoittaa omallani enkä minkään formaatin

tyyllillä. Siksi tässä lienee tarpeen vielä tarkentaa, että en haaveile rutiinittomasta tai säännöttömästä toimittajantyöstä. Rutiini on mielestäni tärkeä osa journalistista työtä. Ongelma syntyy siitä, jos rutiinin hallitsemista pidetään journalistisen ammattitaidon ykkösmittarina. Rutiinilähtöisyys on vain journalismin toinen olemuspuoli.

Pelkkään raportoimiseen kutistettu journalismi on puolittaista journalismia. Sääntöjen lisäksi tarvitaan mielestäni elävä, villi käytäntö, joka tuo journalismiin läsnäoloa ja jonka kautta säännöt päivittyvät. Tämä elävyys perustuu kohtaamisiin. Jos journalismi linnoittautuu sääntöjen sisään, se lakkaa hengittämästä. Täsmennän vielä, että rutiinin vastapaino ei mielestäni ole rutiinittomuus - vaan hetkessä eläminen, läsnäolo. Kauko Pietilä visioi 1980-luvulla uutta journalismia, jonka ydin oli ”journalistisen muotoironian menetelmien kehittäminen”. Muotojen uudistumiseen perustuvan journalismin oli määrä hajottaa ”objektiivisen journalismin objektivistista illuusiota”. (Pietilä, 1981, 75) Käytännössä uusi journalismi olisi ymmärtääkseni perustunut eräänlaiseen kirjalliseen rutiinittomuuteen eli ajatukseen juttumuotojen jatkuvasta uudistumisesta. Kuneliuksen (2000, 12) mukaan jatkuva avantgardismi ei kuitenkaan toimi, vaan muotokokeilut sulautuvat ennen pitkää osaksi vanhaa järjestystä.

Omasta mielestäni journalismin uudistamisen tai tasapainottamisen ydin ei ole ensisijaisesti kirjallinen kokeellisuus¹⁸, vaan kohtaaminen. Meidän tulisi arvioida journalismia entistä useammin sen perusteella, 1) antautuuko toimittaja avoimeen kohtamiseen aiheensa kanssa, ja 2) mahdollistuuko lukijan ja jutun välinen kohtaaminen. Ainakin itse arvioin omaa ammattitaitoani paitsi sen perusteella, miten hyvin olen sisäistänyt ammattikunnan säännöt ja rutiinit, myös sen perusteella, olenko ollut journalistisessa prosessissa läsnä vilpittömänä itsenäni.

¹⁸ Vaikka kielellinen epämuodollisuus onkin Halosen (1999, 94) mukaan tyypillisempää nais- kuin miestoimittajille.

4.3.6 Tunne - mitä se tarkoittaa?

Mieltäni vaivaa vielä yksi selvittämätön kysymys. Olen puhunut tutkielmassani journalismin maskuliinisesta ja feminiinisestä olemuspuolesta, uros- ja naarasjournalismista sekä järki- ja tunnejournalismista. Näistä jaoista kiistanalaisin on mielestäni jako järkeen ja tunteeseen. Mitä tunteella oikein tarkoitetaan?

Havainnollistan tunteen arvostusta journalismissa ja yhteiskunnassa erään Aamulehden (14.3.2007) vaaliuutisen avulla. Juttu käsittelee lehden Ikaalisten-vaalikiertuetta, ja etusivun otsikko kuuluu: "Tieto peittoaa tunteen vaaleissa." Sisäsivulla otsikkona on: "Tieto on valttia vaalikentillä, viihteellisyys on väistymässä." Otsikon alarivissä lukee: "Asia on toreillakin tärkeintä, kahvi ja makkara jäävät sivuosaan." Jutussa on tyypillisesti asetettu vastakkain kaksi asiaa. Yhtäällä ovat tieto ja asia, toisaalla tunne, viihteellisyys ja - kahvi ja makkara. Viimeistään kahvi ja makkara osoittavat sen, että jälkimmäistä kategoriaa pidetään jutussa edellistä alempiarvoisena.

Olen aiemmin tässä työssä pohtinut sitä, miten feminiininen, kohtaava (tunne)journalismi eroaa viihteellisyydestä. Lisäksi olen gradussani laajalti käsitellyt sitä mekanismia, jolla maskuliinisesta, raportoivasta tiedonvälitys- tai asiajournalismista rakennetaan tärkeää ja oikeaa. Aamulehti-esimerkillä haluan vielä osoittaa sen, miten yleistä ja toisaalta miten vahingollista *tiedon* ja tunteen mieltäminen vastakohtapariksi on. Tässä vastakohtaparissa tieto nimittäin samastetaan järkeen. Omasta mielestäni myös tunteet kuitenkin sisältävät tietoa.

Wikipedian mukaan tunne on "ihmisen tapa vastata ärsykkeeseen". Siten tunteet olisivat pelkkää ulkomaailman tapahtumien heijastamista. Toisaalta ajatellaan, että tunteiden kokeminen lisää ihmisen elämänviisautta. Siten voidaan päätellä, että tunteissa itsessään on tietoa, jonka ihminen omaksuu kulkemalla noiden tunteiden läpi. Emotionaalisuus saa kulttuurissamme kuitenkin negatiivisen leiman; se liitetään naismaisuuuteen, hysteerisyyteen ja epäuskottavuuteen. "Tunneihmisyys" tiedollisena kategoriana määritetty mielessämme alempiarvoiseksi kuin "järki-ihmisyys".

Sanan 'tunne' alle mahtuu kuitenkin muutakin kuin emootio. Itämaisessa tieteessä järjen eli ration vastakohtapariksi mielletään usein intuitio. Sillä tarkoitetaan "vain tietämistä", jota ei voi purkaa loogiseksi argumenteiksi. Intuitiota voi kyllä ilmaista ja siitä voi puhua, mutta koska länsimainen tietokäsitys harvoin tunnustaa sen olemassaoloa, tuo puhuminen on vaikeaa. Intuitio ei käänny rationaalisten argumenttien kielelle, ja siitä voi tietää jotain vain kääntymällä sisäänpäin ja kokemalla sen itse.

Graduni on ajanut minut kohtaamaan erilaisia tunteita, etenkin pelkoa ja häpeää. Tunteiden kohtaamista seuraava emotionaalinen kypsyminen on ollut gradutyöni korvaamaton voimavara. Toisaalta työtäni on kauttaaltaan ohjannut intuitio. Olen aavistanut luvun 4 sisällön jo pari vuotta sitten, mutta minulla ei vielä tuolloin ollut sanoja eikä muotoa aavistuksilleni. Sanat tulivat pikku hiljaa. Matkan varrella tarvittiin myös rutkasti loogista päättelyä. Jos en olisi kuitenkin pitänyt kiinni intuitiostani, en olisi päätenyt niihin ajatuksiin, joihin nyt päädyin. Olisin eksynyt matkalla - ja työni olisi ollut sisällöltäni paljon sovinnaisempi kuin se nyt on. Olen kokenut emootiot ja intuition tutkimukseni tärkeimmiksi voimavaroiksi kenties sen takia että olen nainen. Ajattelen Irigarayn tavoin, että tietäviä subjekteja on maailmassa kahdenlaisia, Jin (intuitiivinen, feminiininen) ja Jang (rationaalinen, maskuliininen) - jotka eivät kuitenkaan esiinny luonnossa absoluuttisina, vaan niiden suhde yksilöissä vaihtelee.

Vielä esitarkastusvaiheessa tämä tutkielma näytti melko erilaiselta kuin nyt. Ilmaisuni ja työni rakenne ilmensivät vielä tuolloin hyvin aidosti alkuperäistä ymmärrystäni ja intuitiointani. Olen kuitenkin tähän lopulliseen tekstiin pyrkinyt vääntämään ajatuskulkuni rautalangasta, sillä sellainen esitystapa vastaa gradun lukijan odotuksia ja sanoma menee siten kenties paremmin perille. Intuitiivisen tiedon saattaminen eksaktiin verbaaliseen muotoon on lopulta ollut tärkeää myös minulle itselleni. Olen huomannut, että pelkkä omakohtainen tietäminen ei tee onnelliseksi; tietämistä seuraa halu tulla ymmärretyksi.

Myönteiset kokemukseni emootioihin ja intuitioon luottamisesta gradutyössä ovat saaneet minut ajattelemaan, että voisin hyödyntää noita voimavaroja tietoisesti myös toimittajantyössä. Voisin nykyistä enemmän kiinnittää huomiota siihen, minkä emootion

jokin puhe, teksti tai kohtaaminen minussa herättää. Voisin antaa tuon emotion ohjata kysymyksenasettelujani ja kirjoitustyyliäni. Tämä ei tietenkään sulkisi pois etäisyyden ottamista ja kriittisyyttä silloin, kun niihin on tarve.

Jopa keholliset tuntemukset sisältävät tietoa. Teatterikorkeakoulun tanssitaiteen laitoksella tutkitaan parhaillaan sitä, miten keho tietää. Tutkimusprojektin nimi on Haasteena tieto - tanssi, liike ja ruumiilliset kokemukset maailman konstruoimisen keinoina¹⁹. Mainitsen tämän vielä korostaakseni sitä, että meillä todella on käytössämme paljon muitakin tietämisen tapoja kuin rationaalinen tietäminen. Eri tietämisen tapoja voitaisiin hyödyntää journalismissa nykyistä tasapainoisemmin ja tietoisemmin. Haluan tehdä niin ainakin omassa toimittajantyössäni.

Myönnän, että tässä alaluvussa esittämäni pohdinta tietämisen tavoista on ollut melko poukkoilevaa. Olisi kiinnostavaa pohtia aihetta perusteellisesti. Tässä siihen ei kuitenkaan ole ajan puutteen vuoksi mahdollisuutta. Joka tapauksessa haluan korostaa, että mielestäni tunne pitäisi ottaa vakavasti journalismissa. Tunne ei ole pelkkää kahvia ja makkaraa eli järkevän, tärkeän, maskuliinisen sisällön kuorrutusta. Laajasti ja todella ymmärrettynä tunne on eräs (journalismin) feminiinisen puolen ydinkäsitteistä.

¹⁹Lähde: <http://www.teak.fi/challenge/projekti.htm>

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli selvittää, mikä on journalismin idea. Vastaus tähän kysymykseen riippuu siitä, mitä tarkoittaa idealla. Huomasin tutkielmaa tehdessäni, että on kaksi tapaa metsästää journalismin ideaa. Ensimmäinen ja yleisin tapa on liittää se historiasta (Jang) erottuviin tehtäviin, kuten esimerkiksi Kunelius on tehnyt hahmottaessaan journalismista neljä perusjuonetta. Toisaalta ideaa voi metsästää liittämällä sen ikuisuuteen (Jin), olemuksellisuuteen, muuttumattomuuteen. Ensimmäisen tavan perusteella toimittaessa journalismista voidaan erottaa lukuisia muitakin ideoita kuin Kuneliuksen korostamat neljä. Journalismin ideana voi olla muiden muassa vaikuttaminen, viihdyttäminen, vallankäytön valvonta, valistaminen tai kansallis- ja paikkakuntaidentiteetin vahvistaminen. Riippuu tutkimuksen aiheesta ja näkökulmasta, mitä ideoita tutkija korostaa.

Lähestyin ideaa ensin historiasidonnaisesti eli tutustumalla journalismin tutkimuksessa esiintyneisiin näkemyksiin journalismin ideasta. Havaitsin historian jäsenyvän valitsemani aineiston perusteella kahden idean, tiedonvälityksen ja tarinankerronnan rinnakkaiseloksi ja valtataisteluksi. Huomasin ja tiedostin myös sen, että journalismilla on historiallisesta näkökulmasta katsottuna muitakin ideoita kuin nämä kaksi, ja että 1990-luvun jälkeen tutkijat ovat pyrkinet nimenomaan katsomaan journalismia uusista näkökulmista, pitkään vallinneen kahtiajaon ulkopuolelta. Tiedonvälityksen ja tarinankerronnan ohella journalismin historiallisista ideoista nousivat esiin etenkin yhteiskunnallinen vaikuttaminen, viihdyttäminen, julkisen keskustelun herättäminen ja ylläpitäminen sekä yleisön (tai pikemminkin julkison) osallistaminen eli kansalaisjournalismi. Käsittelin näitä sekä muita journalismin ideoita ja perinteitä suhteuttamalla taikka ”palauttamalla” niitä tiedonvälitykseen ja tarinankerrontaan. Kiinnitin huomiota erityisesti siihen, että poliittisesta journalismista juontavaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen tehtävää korostetaan journalismin ideaa pohtivassa tutkimuksessa liian vähän verrattuna perinteen merkittävyyteen. Arvioin tämän johtuvan siitä, että vaikuttamisen idea on vastakkainen tämän päivän journalismissa vallitsevalle

neutraaliuden ihanteelle. Sen vuoksi poliittista journalismia ei tällä hetkellä haluta nähdä journalismin esikuvaksi.

Omien pohdintojeni lähtökohdaksi hahmottui journalismin olemukseen perustuvien ideoiden etsiminen. Pitäessäni journalismin ideaa olemuksellisenä päädyin länsimaiselle tieteelle epätyypilliselle rajapinnalle, jolla vastaan tuli sellaisiakin asioita kuin usko. Kiinalaisella Jin/Jang-filosofialla on länsimaisesta näkökulmasta vähintään yhtä paljon tekemistä uskon kuin tieteen kanssa. Tosin meidänkin tiedeperinteestämme löytyy ajattelutapoja, jotka korostavat asioiden olemuksellisuutta. Olen tässä tutkielmassa nojautunut noista etenkin essentialistifeminismiin, jossa ajatellaan maskuliinisuuden ja feminiinisuuden olevan merkityksiltään pysyviä käsitteitä ja liittyvän ruumiillisiin miehiin ja naisiin. Essentialistisessa feminismissä olen törmännyt toiseen länsimaiselle tieteelle hankalaan käsitteeseen, rakkauteen. Irigarayn mukaan miehen ja naisen välinen rakkaus on hyvän yhteiskunnan perusta. Usko ja rakkaus ovat molemmat tunteella käsitettäviä asioita. On luontevaa, että argumentaationi takaa paljastuu tunneasioita, kun olen tutkielmassani nimenomaan pyrkinyt tuomaan tunneperäistä järkiperäisen rinnalle.

Päädyin tutkielmassani paitsi itämaisesta ajattelusta myös länsimaisesta kulttuurintutkimuksesta tuttuun tapaan ymmärtää maailmaa dikotomisesti. Päädyin ajattelemaan, että journalismin olemus on kahtalainen. En siis palauttanut journalismin ideaa yhteen vaan kahteen olemukseen. Eräs perusdikotomioista niin Jin/Jang-teoriassa kuin länsimaisissa teorioissakin on jako mieheen ja naiseen, maskuliiniseen ja feminiiniseen. Tulin pohdinnoissani journalismin ideasta siihen tulokseen, että journalismilla on kaksi ideaa, joista toinen on yhteydessä tiedonvälityksen perinteeseen, maskuliiniseen sekä mieheen, ja toinen tarinankerronnan perinteeseen, feminiiniseen sekä naiseen.

Vastaus toiseen tutkimuskysymykseen journalismin sukupuolittuneisuudesta on siis "kyllä". Väitän, että journalismi on sukupuolittunutta: tiedonvälitysjournalismi ja siihen liittyvät näkökulmat ovat maskuliinisia ja tarinallisuutta, kokemuksellisuutta ja osallistumista korostavat näkökulmat feminiinisiä. Sukupuolittuminen mielletään yleensä

sinänsä negatiiviseksi käsitteeksi. Essentialistisen feminismin näkökulmasta tämä on harhaa, sillä neutraalia subjektia ei ole olemassa. On vain mies- ja naissubjekteja. Omasta mielestäni ongelmallista journalismin sukupuolittumisessa on vain se, että maskuliininen perinne on journalismin valtavirtaa, ja feminiininen mielletään "vaihtoehtojournalismiksi". Maskuliinisen valta-asema journalismissa johtuu aineistoni perusteella kulttuurin arvojen maskuliinisuudesta. Yhteiskunta pitää tärkeinä ja hyvinä ominaisuuksia, jotka ovat yhdistettävissä maskuliiniseen.

Kolmantena tutkimuskysymyksenäni oli pohtia sitä, miten journalismin sukupuolittuneisuutta voitaisiin korjata. Tulin siihen tulokseen, että sukupuolittuneisuutta sinänsä ei pidä korjata. Journalismissa saa olla kahdenlaista, miehistä ja naisista, kompetenssia. On olemassa piirteitä, jotka yhdistävät miehiä journalismin tekijöinä ja lukijoina, ja sama ilmiö on havaittavissa naisten puolella. Maskuliinisen ja feminiinisen kompetenssin valtasuhdetta sen sijaan pitäisi korjata tai toisin sanoen tasapainottaa.

Tasapainotustyön haastavin osa on feminiinisen kompetenssin määrittely. Millaista feminiininen ajattelu on suhteessa maskuliiniseen? Millaista feminiininen toiminta on? Entä millaisia ovat feminiiniset rakenteet? Jos feminiinistä pitää lisätä, mitä siis pitää lisätä? Avasin tutkielmassani tätä keskustelua esittelemällä itämaisen tieteen näkökulman. Kun projektina oli maskuliinisen ja feminiinisen tasapainottaminen, tarkoitukseen sopi hyvin Jin/Jang-teoria, jossa tavoitteena on nimenomaan Jinin (feminiininen) ja Jangin (maskuliininen), maailmankaikkeuden olemuspuolten, tasapaino. Keskiöön nousi etenkin sen miettiminen, mikä on järkiperäisyyden feminiininen vastinkappale. Tämän vastakappaleen etsiminen on tärkeää siksi, että koko maskuliininen kompetenssi perustuu rationaalisuuteen. Vastinkappaleeksi löytyi tunne, joka kuitenkin osoittautui kimurantiksi käsitteeksi. Minulle jäikin avoimeksi kysymys siitä, tarkoitetaanko tunteella emotioita, intuitiota, molempia vai jotakin muuta. Jos maskuliinisuus palautuu selvästi rationaaliseen, miksei feminiiniselle ajattelulle taikka tietämiselle löydy samalla tavoin yhtä perustaa? Tämä kysymys jäi tutkielmassani vielä vastausta vaille. Totesin kuitenkin, että journalismin tasapainottaminen voisi alkaa yksilötasolta siten, että naiset olisivat

nykyistä uskollisempia sisäiselle äänelleen pohtiessaan sitä, millaista journalismia haluavat tehdä. Tässä vaiheessa tutkielmani kääntyikin entistä henkilökohtaisemmalle tasolle; tärkeäksi nousi sen pohtiminen, millaista journalismia itse haluan tehdä ja millä perusteella.

Koska kysymys feminiinisen olemuksellisuudesta ja siten myös kysymys sen ominaispiirteistä on feminismissä kiistanalainen, sain feminiinisen määrittelemiseen varsin vähän taustatukea aiemmasta tutkimuksesta. Koska koen olevani tiedeyhteisössä näine ajatuksineni verrattain yksin, en ole halunnut tutkielmassani esittää tarkkaa määritelmää tai listaa siitä, mitä feminiininen journalismi tarkoittaa. Kokeilin kuitenkin paikantaa feminiinisen journalismin perustan yhteen käsitteeseen, kohtaamiseen. Maskuliinista puolta taas kokeilin kutsua raportoimiseksi. Nämä nimitykset ja niihin liittyvät merkitykset kiteyttävät mielestäni hyvin feminiinisen ja maskuliinisen kompetenssin ja kuvastavat onnistuneesti journalismin kahden olemuspuolen tasa-arvoisuutta sekä suhteellista vastakohtaisuutta. Mielestäni kohtaamisen käsitteessä olisi haasteellista pohdiskeltavaa journalismin tutkimukselle. Kohtaaminen näet sisältää paitsi ajatuksen journalistin ja haastateltavan taikka journalistin ja juttuaiheen kohtaamisesta, myös idean journalismista keskustelun ja kansalaisaktiivisuuden herättäjänä. Kohtaamista korostava journalismi haluaa edistää yleisön kohtaamista viestimen ja viestin kanssa.

Yksi tutkielmani tärkeistä havainnoista oli se, että viihdejournalismi ei yhdisty yksiselitteisesti feminiiniseen eikä maskuliiniseen. Se on erheellisesti yhdistetty säännönmukaisesti feminiiniseen, mutta se voidaan liittää yhtä lailla maskuliiniseen. Kaiken kaikkiaan journalismin historiankirjoituksen, essentialistisen feminismin ja Jin/Jang-teorian yhdistäminen johti minut näkemään journalismin kahteen keskenään erilaiseen olemuspuoleen perustuvana ammattikäytäntönä, joka olisi parhaimmillaan silloin, kun se arvostaisi molempia puoliaan yhtä paljon eli kaiuttaisi sekä feminiinistä että maskuliinista tietoisuutta.

Entä sitten vastaus viimeiseen tutkimuskysymykseeni? Olenko keksinyt, miten voin tehdä journalismia ahdistumatta? Tarinallisuus ja kokemuksellisuus ovat aina olleet itselleni

läheisiä journalismissa. Graduni alkutaipaleella ajattelin, että journalismia pitäisi uudistaa tarinallisuuden avulla, kuten Hartsockin mukaan on tehty moneen otteeseen aina 1890-luvulta lähtien. Taisin haikailla new journalism -tyyppistä liikettä, joka kääntäisi ammatin ylösalaisin. Myöhemmin tulin kuitenkin Kuneliuksen vanavedessä siihen tulokseen, että tarinallisuus on nyttemmin vakiintunut osaksi ammattikäytäntöä eikä siitä käsin enää ylety uudistamaan journalismia. Täytyy ajatella syvemmin. Mielestäni historia-aineistossani esiintynyt tarinankerronnan käsite kuvaa journalismin feminiinistä puolta, mutta koska tarina on liudentunut osaksi journalismin käytäntöä, feminiinisessä on nyt käsitteenä mielestäni enemmän muutosvoimaa kuin tarinankerronnassa. Yleisesti tulinkin gradussani siihen tulokseen, että journalismia tulisi uudistaa feminiinisestä käsin. Muutos ei kuitenkaan edellytä ensi vaiheessa toimia mediainstituutioilta vaan yksilöiltä. Koska ideana on feminiinisen vahvistaminen, näitä yksilöllisiä muutosprosesseja vaaditaan eritoten naisilta. Tulin siihen tulokseen, että ennen kuin hylkään journalismia liian kovana ja naiselle sopimattomana maailmana, kokeilen tosissani Ida Tarbellinkin suosittellemaa freelance-työskentelyä. Toivon voivani siten rauhassa kehittää kirjallista tyyliäni ja kykyäni kohdata sekä yleisesti koko feminiinistä journalistista kompetenssiäni. Ehkä minulle työtä tehdessäni valkenee yhä selvemmin sekin, mistä ominaisuuksista, arvoista ja toimintatavoista tuo kompetenssi rakentuu.

6 LOPPUSANAT: TIETÄMINEN JA ELÄMÄNYHTEYS

Olen tässä tutkimuksessa yrittänyt suhtautua maskuliiniseen tasa-arvoisen kunnioittavasti, en aggressiivisesti. Pahoittelen sitä, että en ole aina voinut välttää aggressiota. Marginalisoituun sukupuoleen kuulumisen saa aikaan alistetuksi tulemisen kokemuksen, jollaiseen liittyy aina vihaa. Tuntuu epäreilulta, että yhteiskunta ei tue minun sukupuoleni tapaa toimia ja olla. Miksi minä naisena haluaisin toimia maskuliinisista lähtökohdista? Miten minä naisena edes voisin olla kokonaan olemassa ja toimintakykyinen, jos olla ja toimia saa vain maskuliinisesti?

Näin henkilökohtaisen gradun tekeminen on ollut raskasta. Suosittelen vastaavaa projektia silti kaikille niille, joita omakohtainen tutkiminen kiehtoo. Omana tiennäyttäjänäni toimi Pasi Toivosen gradu. Toivonen (1995, 1) kannustaa kehitysviestintää käsittelevän tutkielmansa esipuheessa opiskelijoita hulluihin hankkeisiin: "Ehkä joku graduntekijä rohkaistuu tämän esimerkin kautta pohtimaan omasta näkökulmastaan, **mistä tässä kaikessa oikein on kysymys**, vaikka korvissa kaikuvat koko ajan hyvät neuvot: RAJAA! RAJAA! KIRJOITA JO!"

Tutkielmassaan Toivonen (1995 186–188) arvostelee elämänyhteytensä kadottanutta ja informaatiomassaa tuottavaa "tieteellistä keskustelua". Hän korostaa, että ihminen voi oikeastaan tietää asioita vain oman elämänsä perusteella. Toivosen filosofiset pohdiskelut johtavat siihen lopputulokseen, että ihminen saa tosinta ja rakkaudellisinta tietoa "jättämällä Silleen" eli olemalla yrittämättä tietää. Silleen jättäminen on filosofi Heideggerin nimitys harjoitukselle, jonka keskeinen menetelmä on uskonnoista tuttu, hiljentyminen. Kun luopuu pakkomielteestä tuottaa "tiedettä", varsinainen tieto alkaa pikku hiljaa virrata läpi. Joku voisi kutsua menetelmää meditaatioksi. Tutkijoita ohjaa usein halu parantaa maailmaa, *huoli* maailman taikka oman tutkimuskohteen, vaikkapa journalismin, tilasta. Liika huolehtiminen tuottaa tiedettä, jossa asioita yritetään "ajattelemalla ohjata johonkin sellaiseen suuntaan, johon ne eivät ole luonnostaan menossa". Silleen jättämisessä huoli väistyy, ja tietämisen perustaksi tulvahtaa rakkaus.

Toivonen kuitenkin tulee siihen tulokseen, että gradua ei voi tehdä Silleen jättämisen menetelmällä. Toivosesta tuntuu, että hän voi soveltaa Silleen jättämistä myöhemmin elämässään, mutta gradunsa avulla hänen täytyy ensin määritellä, ”etsiä ne älylliset oivallukset, jotta sitten voisi Silleen jättämisen harjoituksella peilata sitä vasten, mitä maailma itse kertoo itsestään”.

(Toivonen, 1995, 8-14)

Olen samaa mieltä siitä, ettei gradua voi tehdä pelkästään Silleen jättämällä. Tämä johtuu siitä, että länsimainen tapa tietää, tuottaa tiedettä ja tehdä opinnäytteitä perustuu ensisijaisesti älylliseen määrittelemiseen eikä meditaatioon. Kun nyt jälkeinpäin tunnustelen työtapojani, huomaan, että olen soveltanut tutkielman tekoon sekä älyllisen määrittelemisen että Silleen jättämisen menetelmää.

Gradutyöni tärkeimpiä motiiveja on ollut halu tulla näkyväksi tietävänä subjektina. Olen halunnut muiden tietävän, mitä ja miten ajattelen. Meidän valtakulttuurissamme ei tällä hetkellä voi tulla näkyväksi tietävänä subjektina ilman että määrittelee älyllisesti. Niinpä minun on täytynyt vääntää ajatukseni sellaiseen muotoon, että ne keskustelevat aiemman tutkimuksen kanssa eli muotoon, jossa tiedekulttuuri voi ymmärtää ne. Tämä vääntäminen on ollut usein raskasta mutta toisinaan varsin tyydyttävää puuhaa.

Vähintään yhtä tyydyttäviä tiedollisia kokemuksia olen saavuttanut Silleen jättämällä. Oman kokemukseni mukaan Silleen jättäminen saa ajatuksen etenemään paljon lennokkaammin kuin älyllinen ponnistelu. Minulle on usein käynyt niin, että olen tiennyt jonkin oivalluksen olevan tulossa ja pinnistellyt synnyttääkseni sen. Pinnistely ei kuitenkaan ole saanut ajatusta muotoutumaan. Ajatus on putkahtanut maailmaan ehkä vasta puolen vuoden sulattelun jälkeen.

Yhden kerran jätin tutkielman Silleen puoleksi vuodeksi, työuupumuksen takia. Tuona aikana gradu teki tavallaan itse itsensä valmiiksi. Palatessani sairauslomalta minun tarvitsi vain istua koneen ääreen ja kirjoittaa. Ajatukset, jotka ennen olivat olleet hajallaan ja joihin olin kuukausitolkulla pyrkinyt, purkautuivat ulos suhteellisen jäsentyneessä muodossa.

Ilman työuupumusta ja elämänkriisiä tästä tutkielmasta olisi tullut erilainen. Tällaisenaan tutkielma sisältää tietoa, joka on pohjimmiltaan ammennettu emotionaalisen ja fyysisen kivun maailmasta. Aristoteelisen tiedeperinteen mukaan ”tieto voi olla merkityksellistä ja hyvää vain siinä määrin, kun se valaisee tietävän ihmisen omaa elämää” (Toivonen, emt., 3) Mikään ei vahvista elämänyhteyttä niin kuin kipu. Ajattelenkin nyt, että tiedettä ei kannata yrittää erottaa ihmisenä kasvamisesta eli käytännön elämästä. Muuten oma aikaansaannos vain paisuttaa ”tieteellistä keskustelua”, informaatiomassaa ja kenties omaa egoa. Sellainen teos epäilemättä riittäisi opinnäytetyöksi. Itse haluan gradullani kuitenkin osallistua katsomusten keskusteluun ja tuoda esiin omaa tapaani ymmärtää. Mielestäni ymmärtämisessä on parasta se, kun oivaltaa samat asiat limittäin kehon, tunteiden sekä mielen ja älyn tasolla. Kun oivallus saa vahvistusta monelta tasolta, tuntee varmuutta ja totuuden läsnäoloa. Tietää, että ei voi olla aivan hakoteillä vaikka onkin eri mieltä kuin useimmat. Päätän tutkielmani filosofi Heidi Liehun ajatuksiin tietämisestä:

”Klassinen, vuosituhantinen filosofia – oma viileä, viiltävä yötaivoansa, jonka planeetat ja aurinkokunnat kiertävät rataansa matemaattisella tarkkuudella. Mutta kirjoittaja-subjektina se voi jättää (jätti ainakin minut jo opiskelija-aikanani) myös yksinäiseksi; jos totuutta kohti pyrkiminen on tuossa universumissa loputon tehtävä, se voi myös jättää lopultakin osin kuin mykäksi; sanat ovat suunnatut tietämättömyytemme virheettömänä, loputtomana luettelona vain mieleemme tasolle. Jos filosofia on viisauden rakkautta, se ulottuu ihmisyydessä kuitenkin myös laajemmas: se nousee unista, uniin, myös tunteen ja tiedostamattoman lähteiltä ja lähteille, myös intuition arvoituksellisille vesille joka tietoista päättelyäkin on aina ruokkinut. Totuus ei merkitse vain näkemistä; se on myös kielellä, kuin juuri oikea sana, juuri tulollaan.” (Liehu, 2005, 176)

LÄHDELUETTELO

- Blanchard, Margaret A. (toim.). History of the Mass Media in the United States. Edwards Brothers, Inc.. Ann Arbor, Michigan. 1998.
- Capra, Fritjof. Fysiikka ja Tao. WSOY:n graafiset laitokset. Porvoo. 1983.
- Ekström, Mats & Stig Arne Nohrstedt. Journalistikens etiska problem. Bokförlaget Rabén Prisma. Tukholma. 1996.
- Fiske, John. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Vastapaino. Tampere. 2000.
- Hackett, Robert A. & Yuezhi Zhao. Sustaining Democracy? Journalism and the Politics of Objectivity. Garamond Press Ltd. Ontario. 1998.
- Halonen, Irma Kaarina. Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille. Tampereen yliopisto. Tampere. 1999.
- Halonen, Irma Kaarina. Sukupuolitettu uutishuone. Teoksessa: Mäkelä, Anna, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.). Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Tammer-Paino Oy. Tampere. 2006.
- Heikkilä, Heikki. Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla. Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere. 2001.
- Hartsock, John C. A History of American Literary Journalism. The Emergence of a Modern Narrative Form. University of Massachusetts Press. Amherst. 2000.
- Hemánus, Pertti & Kauko Pietilä. Seitsemän erää journalismista. Vastapaino. Tampere. 1982.
- Hemánus, Pertti & Ilkka Tervonen. Vaihtoehtojournalismi, minkälainen vaihtoehto? Kysymyksiä ja keskustelun avauksia. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja C: 8. 1986.

- Hytönen, Elina. Lohikäärmeen lääketiede. Kiinalaisen lääketieteen perusteet. Mestari-Offset Oy. Vantaa. 2000.
- Irigaray, Luce. Democracy begins between two. The Athlone Press. Lontoo. 2000.
- Juusola, Markku. Osallistuva journalismi, 1960-luvun alakulttuurit ja uusi journalismi Yhdysvalloissa. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A: 62. 1988.
- Kunelius, Risto. The News, Textually Speaking. Writings on News Journalism and Journalism Research. Acta Universitatis Tamperensis, ser A vol. 520. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1996.
- Kunelius, Risto. Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. WSOY. Juva. 1998.
- Kunelius, Risto. Journalismi nelijalkaisena otuksena. Tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. Tiedotustutkimus 23(2000): 3, 4-27.
- Lehtinen, Virpi. Luce Irigarayn filosofinen hanke: Etiikka, rakkaus ja naisellinen. Teoksessa: Anttonen, Anneli, Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström (toim.). Feministejä - Aikamme ajattelijoita. Tammer-Paino Oy. Tampere. 2000.
- Lehtinen, Virpi. Sukupuoli ja filosofinen tyyli. Teoksessa: Johanna Oksala ja Laura Werner (toim.). Feministinen filosofia. Tammer-Paino Oy. Tampere. 2005
- Liehu, Heidi. Epilogi: Laulavat leijonat. Teoksessa: Johanna Oksala ja Laura Werner (toim.). Feministinen filosofia. Tammer-Paino Oy. Tampere. 2005
- Lippmann, Walter. Liberty and the News. Transaction Publishers. New Jersey. 1995 [1919].
- Lippmann, Walter. Public Opinion. The Free Press. New York. 1965 [1922].
- Lont, Cynthia M. Women and Media. Content, Careers, Criticism. Wadsworth Publishing Company. Belmont. 1995.

- Malmberg, Ilkka. Uroot ja naaraat – journalismin kaksi tiedonintressiä. Teoksessa: Anu Kantola ja Tuomo Mörä (toim.). *Journalismia! Journalismia?* WSOY. Juva. 1998.
- Miettinen, Jorma. *Toimitustyö. Journalistiksi suuntautuvan oppikirja.* Karisto Oy:n kirjapaino. Hämeenlinna. 1988.
- Mäkelä, Anna, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.). *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen.* Tammer-Paino Oy. Tampere. 2006.
- Mörä, Tuomo. EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994. Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen julkaisuja, sarja 1A: 2. 1999.
- Ollikainen, Saara. Sukupuolittunut ydinasevarustelu – feministisiä tulkintoja Iranin tapauksesta. *Politiikka* 48:3, s.196–203. 2006.
- Pietilä, Kauko. Journalismin kritiikin mahdollisuuksia. Kuusi kirjoitusta vuosilta 1978–1981. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja C:1. 1981.
- Pietilä, Veikko. Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A: 86. 1995.
- Pulkkinen, Tuija. Judith Butler – sukupuolen suorittamisen teoreetikko. Teoksessa: Anttonen, Anneli, Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström (toim.). *Feministejä – Aikamme ajattelijoita.* Tammer-Paino Oy. Tampere. 2000.
- Rentola, Ilkka. Normaalijournalismin säännöt. Yhdysvaltalaisen journalismin oppikirjallisuuden esittämän ideaalityypin tarkastelua. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A: 47. 1983.
- Schudson, Michael. *Discovering the News. A Social History of American Newspapers.* Basic Books, Inc. New York. 1978.
- Schudson, Michael. *The Sociology of News.* W.W. Norton & Company. New York. 2003.

- Sharamon, Shalila & Bodo J. Baginski. Chakra-käsikirja. Karisto. Hämeenlinna. 2002.
- Shuman, Edwin L. Practical Journalism. A Complete Manual of the Best Newspaper Methods. D. Appleton and Company. New York. 1926.
- Toivonen, Pasi. Daniel ja minä. Kaksi näkökulmaa kehitysviestintään ja kapitalismiin. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A: 88. 1995.
- Tommila, Päiviö ja Raimo Salokangas. Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Oy Edita Ab. Helsinki. 1998.
- Tommila, Päiviö (toim.). Suomen lehdistön historia, osa 1. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905. Graafiset palvelut/SSKOY. Kuopio. 1988.
- Tommila, Päiviö (toim). Suomen lehdistön historia, osa 10. Aikakauslehdistön historia. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 1992.
- Tuchman, Gaye. Making News. 1978. The Free Press. New York.
- Uudet Journalistin ohjeet. Suomen journalistiliitto. 2005
- Uurtimo, Yrjö. Hyvän elämän perusta. Etiikan ja tiedon, teorian ja käytännön suhde hyvää elämää ja kehitystä koskevissa ajatusmalleissa. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. 1998.
- Watson, James & Anne Hill. Dictionary of Media and Communication Sciences. Arnold. Lontoo. 2000.
- Zilliacus-Tikkanen, Henrika. Journalistikens essens i ett könspektiv. Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja, sarja A:1. 1997.

Julkaisemattomat lähteet

Högmander, Jutta. Valokeilassa oman elämänsä asiantuntijat. Taviskainalo uutisjournalismin lajityyppinä. Pro gradu. Tampereen yliopisto. 2005.

Kaukonen, Hertta. "Toimittajien ammatillinen keskitysleiri". Haastattelututkimus Katso-lehden vuoden 2003 lehti uudistuksen vaikutuksesta toimittajien ammatti-identiteettiin. Pro gradu. Tampereen yliopisto. 2006.

Koivisto, Virpi. Pro gradu -työn julkaisematon käsikirjoitus. 2007.

Lamassaari, Tiina. Paha kiire! Journalistin arviointikyvyn mallintamista. Pro gradu. Tampereen yliopisto. 2004.

Syrjälä, Hanna. Ei röyhkeämpiä vaan rohkeampia. Haastattelututkimus iltapäivälehtien toimittajien ammatillisesta omakuvasta. Pro gradu. Tampereen yliopisto. 2007.

Tsokkinen, Anni. Jäähvyäiset äijäuskonnoille. Luento Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan Naiskulttuuripäivillä 29.3.2007.

Sanomalehtiartikkelit

Honkala, Mikko. Torirambo hytisi Näsijärven hylkeenä. Tampereen kaupunkilehti Tori. 25.4.2007.

Lavonen, Pia. Uskalla muuttua - voita pelko. Haastattelu Tommy Hellstenistä Kotimaa-lehden Ilo-liitteessä 25.1.2007.

Mäkinen, Esa. Miehet hallitsevat sanomalehtiä. Uutinen Helsingin Sanomissa 26.6.2006.

Ruohomäki, Ensio. Tieto on valtaa vaalikentillä, viihteellisyys on väistymässä. Uutinen Aamulehdessä 14.3.2007.

Internet-lähteet

Berger, Janice K. Reemergence of the Feminine. A Model for Global Leadership. Perspectives in Business. 2005.

http://www.stedwards.edu/business/pdf/Perspectives_in_Business_05.pdf

Haasteena tieto: tanssi, liike ja ruumiilliset kokemukset ymmärryksen ja maailman konstruoimisen keinoina. Teatterikorkeakoulun tanssi- ja teatteripedagogiikan laitoksen tutkimushanke vuosina 2005–2007.

www2.teak.fi/challenge/projekti.htm

www.wikipedia.fi -> Tunne

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Tunne>

Jin/Jang-ominaisuuksien kokoamiseen käytetyt internet-lähteet:

www.nisbett.com/symbols/yin_and_yang.htm; www.wikipedia.org;

www.tcmbasics.com/basics_yinyang.htm; [www.feng-](http://www.feng-shui.de/einfuehrung/urspruenge/Yin-Yang.htm)

[shui.de/einfuehrung/urspruenge/Yin-Yang.htm](http://www.feng-shui.de/einfuehrung/urspruenge/Yin-Yang.htm)